

ЧЫКЪЫШ

Чыкъыш китабынынъ меркезий адисеси — Синай дагъында Раббининъ пейда олувы ве Къануннынъ багъышланмасы (Чыкъыш, 20). Бутюн эвельдеки адиселер бунъа алып баралар: Якъуп къабилесининъ Мысырда артмасы, башларындан кечирген къуваланмалар; Мусанынъ догъмасы, онынъ фыравун эвинде тербиеленмеси, Мусанынъ догъгъан кунюнден башлап Мысырдан чыккъандже, Такъдирнинъ хусусий къорчаланувы; Мысыргъа тюшкен джезалар, Къызыл денгизден муджизели кечюв, Синай дагъынадже халкънынъ ёлу — китапнынъ бутюн биринджи къысмы Алла Къанунынынъ хабер этилюви ве Синай анълашмасынынъ тизилювине насылдыр мукъаддеме оларакъ козь огюне алынмакъ мумкюн. Бу, коктен эндирильген Къанун Исраильнинъ миллий-сиясий ве яшайышынынъ рухий темели ола.

Китапнынъ экинджи къысмында Къанун багъышлангъанындан сонъ Корюшов Чадырынынъ къурулмасы ве котерильмеси акъкъында икяе этиле. Бу — Васиет бермесининъ меджбурий нетиджеси, чюнки сахрадаки мукъаддес Чадыр (сонъундан Ханаандаки Сулейманнынъ сарайы киби) — азизлик, Исраильнинъ акъыкый Падишасы олгъан Раббининъ Озь халкънынъ арасында булунмасыны беян эткен, козьнен корюнген аляметтир.

Чыкыш — израиллиер кѳулукѳтан азат олѳанлары, бир сюрю кѳулардан мустакѳиль халкѳ пейда олѳаны ве шу халкѳкѳ Рабби Васиетини бергени акѳкѳында китаптыр. Афсуски, бу халкѳ сайланмасына эр вакѳыт ляйыкѳ дегиль эди, ве китап израиллиер кѳомшу халкѳларнынѳ тесирине ола мушрикѳлерге чевирильгенлери акѳкѳында да чокѳ икѳе эте.

1

Мысырда исраиллиерге олгъан шефкъатсыз мунасебет

¹Якъупнен берабер Мысыргъа кельген Исраиль* огъуллаарынынъ адлары булардыр: ²Рубен, Шимеон, Левий, Ехуда, ³Иссасхар, Зевулун, Биньямин, ⁴Дан, Нафтали, Гад ве Ашер. Эр бири озь къорантасынен кельди. ⁵Якъупнынъ бутюн эвлятлары 70 джан эдилер, олардан олгъан Юсуф къорантасынен берабер исе о заман Мысырда яшай эди.

⁶Юсуф ве онынъ эписи агъа-къардашлары ве оларнынъ эписи акъранлары кечиндилер. ⁷Исраиллиер исе догъып артгылар, зияделештилер ве чокъ сайылы олдылар, ве Гошен виляети оларнен толдурылды. ⁸Сонъра Мысырда Юсуфны бильмеген янъы падиша тахткъа чыкъты. ⁹О, озь халкъына:

— Мына Исраиль халкъы бизден чокъ сайылы ве онынъ ичюн къудретли олды. ¹⁰Келинъиз, оларнен япджакъ ишимизни акъылнен япайыкъ. Ёкъса, олар даа чокълашырлар ве, дженк башласа, олар бизим душманларымызгъа къошулыр, бизге къаршы дженк этер ве топрагъымыздан чыкъып кетерлер, — деди.

¹¹Исраиллиерни агъыр ишке зорламакъ ичюн, мысырлылар оларгъа башлыкълар къойдылар. Исраиллиер фыравунгъа, емеклерни сакъламакъ ичюн, Пифом ве Раамсес деген шеэрлерни къурдылар. ¹²Лякин не

* ^{1.1} *Исраиль* — Алла Якъупкъа берген ад.

къадар чокъ оларны зорласалар да, о къадар олар бу мемлекетте чокълаша ве даркъала эдилер, тап мысырлылар Исраиль огъуллерындан къоркъмагъа башладылар. ¹³ Онынъ ичюн олар исраиллиерни ишке мераметсизликнен зорлай эдилер. ¹⁴ Мысырлылар оларгъа киреч ве кирпичлернен агъыр ишни ве эр бир тарла ишини берип, оларнынъ яшайышларыны пек аджджы эттилер. Эр бир агъыр ишке мысырлылар исраиллиерни мераметсизликнен зорлай эдилер.

¹⁵ Мысыр падишасы еудий эбанайларындан экисини чагъыртты. Бирисининъ ады Шифра эди, дигерининъ — Пуа. ¹⁶ О, оларгъа:

— Еудийлерде эбанайлыкъ япкъанда, олар бала догъгъанларыны корьгенинъизде, эгер огълан олса, оны ольдюринъиз, къыз олса эгер, сагъ къалдырынъыз, — деп эмир этти.

¹⁷ Лякин эбанайлар Алладан къоркъа эдилер ве Мысыр падишасы оларгъа айткъаны киби япмайып, огълан балаларны сагъ къалдыра эдилер. ¹⁸ О заман Мысыр падишасы эбанайларны озюне чагъыртты ве олардан:

— Не ичюн бойле япасынъыз? Не ичюн огълан балаларны сагъ къалдырасынъыз? — деп сорады.

¹⁹ — Еудий къадынлары Мысыр къадынлары дайын дегиль. Олар сагъламлар. Эбанай кельмезден эвель, олар энди догъалар, — дедилер фыравунгъа эбанайлар.

²⁰ Алла эбанайларгъа мераметли эди. Халкъ исе чокъ сайылы ве онынъ ичюн къудретли ве кучлю ола эди.

²¹ Эбанайлар Алладан къоркъкъанлары ичюн, О оларны къоранталы ве эвли-баркълы этти.

²² О заман фыравун бутюн озюнинъ халкына эмир этти:

— Эр бир янъы догъгъан еудий огъланны дерьягъа ташланъыз, эр бир кызыны исе сагъ кълдырынъыз.

2

Мусанынъ догъувы

¹ Левий кълбилесинден бириси озюне шу кълбиледен де бир кыызгъа эвледи. ² Апайы юкю олды ве огълан бала тапты. О, баланынъ пек дюльбер олгъаныны корип, оны учъ ай девамында сакълай эди. ³ Амма оны артыкъ сакъламагъа чареси кълмагъанындан, о, кълмыштан орюльген сепетни алды ве оны кълатраннен ве зифтнен зифтледи. Ичине баланы кълйып, дерьянынъ ялысы янындаки кълмышлыкъкъа кълйды. ⁴ Баланынъ татасы исе, онен не оладжагъыны корьмек ичюн, авлакъта турды.

⁵ Сонъ фыравуннынъ кызы дерьягъа ювунмагъа чыкъты, онынъ хызметчи кызылары исе дерьянынъ ялы боюнда юре эдилер. О, кълмышлыкънынъ арасындаки сепетни корьди ве озюнинъ хызметчисини оны алмакъ ичюн ёллады. ⁶ Ачты ве баланы корьди. Бала агълай эди. О, оны аджыды ве:

— Бу — еудий баласы, — деди.

⁷ Баланынъ татасы фыравуннынъ кызындан:

— Барып, баланы сюттен кълмагъандже эмиздирмек ичюн, еудий кълдынларындан бирисини санъа чагъырайыммы? — деп сорады.

⁸ — Эбет, бар, — деди онъа фыравун кызы.

Къыз кетти ве баланынъ анасыны алып кельди. ⁹Фыравун къызы онъа:

— Бу баланы ал да, оны эмиздир. Сонъ мен сенинъ акъкъынны одерим, — деди.

Къадын баланы алды ве оны эмиздире эди. ¹⁰Бала буюк олгъан сонъ, о, оны фыравун къызына алып кельди, ве бала фыравун къызынынъ огълу олды. Фыравун къызы: «Мен оны сувдан чыкъардым», — деп онъа Муса* деген ад къойды.

Муса Мысырдан чыккып кете

¹¹Чокъ вакъыт кечкен сонъ, Муса орта яшлы огълан олып, озъ халкъына кельди ве оларнынъ агъыр иш эткенлерини коръди. Сонъ о, озъ халкъындан бири олгъан еудийни бир мысырлы ургъаныны коръди. ¹²Чевре-четине бакъып ве кимсе олмагъаныны корип, о, мысырлыны ольдюрди ве оны къум ичине сакълады.

¹³Экинджи куню чыккып, Муса эки еудийнинъ котеклешкенлерини коръди ве ынджыткъан союна:

— Не себептен сен достунны урасынъ? — деди.

¹⁴О исе:

— Сени бизге башлыкъ ве къады этип ким къойды? Мысырлыны ольдюргенинъ дайын, мени де ольдюрмеге истейсинъми? — деди.

Муса къоркъты ве озъ озюне: «Керчектен, бу ишим ачылды», — деди.

* ^{2.10}Муса — къадимий еудий тилинде «моше» деген сёзюнинъ айтылувы «мешетику» («оны чыкъардым» демектир) деген къадимий еудий сёзюнинъ айтылувына ошай.

¹⁵Бу иш акккында фыравун эшитти ве Мусаны ольдюрмеге истеди. Амма Муса, фыравундан кчачып, Мидьян топрагына яшамакч ичюн кетти. Анда келип, бир куюю янында отурды. ¹⁶Мидьяндаки руханийнинч еди кызы бар эди. Олар, шу куююгча келип, бабаларынынч кый-эчкилерине сув бермек ичюн, сув чекип ашлавлары толдурдылар. ¹⁷Лякин чобанлар келип оларны четке кувдылар. О заман Муса турып, кызыларны куртарды, оларнынч кый-эчкилерине сув берди. ¹⁸Кызылар озь бабалары Реуэлге келип, бабасы олардан:

— Бугунч не ичюн о кчадар тез кельдинчиз я? — деп сорады.

¹⁹— Бир мысырлы бизни чобанлардан куртарды ве бизге сув биле чекип, кый-эчкилеримизге берди, — дедилер олар. ²⁰О исе кызыларына:

— Я кчайда о? Не ичюн сиз оны кчалдырдынчиз? Оны чагырынчиз да, о бизнен пите ашасын, — деди.

²¹Муса бу адамда яшамагча разы олды. Сонч о адам озь кызы Циппораны Мусагча акчайгча берди. ²²Циппора Мусагча оглан бала догды. Муса: «Мен ябанджы ерде кельмешек олдым», — айтып, онынч адыны Гершом* кыйды.

²³Чокч вакчыт кечти. Бу вакчыт ичинде Мысыр падишасы олди. Израиль огчулары исе иштен инчильдей ве ярдым сорап, Аллагча ялвара эдилер, ве агчыр ишлерден кыйналчанлары ичюн ялаврулары Аллагча

* ^{2.22} Гершом — кчадимий еудий «гершом» деген сёзюнинч айтылувы «гер» деген («кельмешек» демектир) кчадимий еудий сёзюнинч айтылувына ошай.

котерильди. ²⁴ Алла оларнынъ инъильтилерини эшитти ве Озюнинъ Ибраимге, Исхакъкъа ве Якъупкъа берген васиетини хатырлады. ²⁵ Алла Исраиль огъуллаарына бакъты ве оларнынъ гъам-къасеветлерини бильди.

3

Рабби Мусаны чагъыра

¹ Муса мидьянлы руханий олгъан къайнатасы Итронынъ къой-эчкилерини бакъа эди. Куньлерден бири о, сюрюни сахранынъ узакъ ерине айдады ве Хорев деген Алланынъ дагъына кельди. ² Тикенли чалынынъ ортасындан онъа атешнинъ алевинде РАББИнинъ Мелеги пейда олды. Муса тикенли чалы атешнен янгъаныны, амма янып битмегенини коръди. ³ О:

— Барайым да, бу аджайип шейге бакъайым. Не ичюн чалы янып битмей экен? — деди.

⁴ РАББИ онынъ бакъмагъа кельгенини коръди. Чалынынъ ортасындан Алла оны:

— Муса! Муса! — деп чагъырды.

— Мен мындам! — деди Муса.

⁵ — Якъын кельме, — деди Алла. — Аякъларындан аякъкъаплаарынъны чыкъар, чюнки сен тургъан ер — мукъаддес ердир. ⁶ — О даа деди ки: — Мен бабанънынъ Алласы, Ибраимнинъ Алласы, Исхакънынъ Алласы ве Якъупнынъ Алласы олам.

Муса, Аллагъа бакъмагъа къоркъкъаны ичюн, бетини къапатты. ⁷ РАББИ деди ки:

— Мысырда Меним халкъым чеккен зулумыны коръдим. Незаретчилерининъ япкъан ишлери ичюн къопаргъан

кыяметини эшиттим. Халккымынынъ гъам-къасеветлерини билем. ⁸ Оны мысырлылар къолундан къуртарып ве оны бу ерден чыккырып, сютнен бал акккыан бол ве яхшы бир ерге алып кетмеге келем. Ханаанлыларнынъ, хитлилернинъ, аморлыларнынъ, перизлилернинъ, хивлилернинъ ве евуслыларнынъ топрагкына оны алып кетмек ичюн келем. ⁹ Иште, Исраиль оггулларынынъ кыямети Мангъа келип етти. Мысырлылар оларны насыл хорлагъанларыны Мен корьдим. ¹⁰ Бойлеликнен, бар. Мен сени фыравунгъа ёллайым. Исраиль оггулларыны, Менем халккымыны Мысырдан чыккыар.

¹¹ Лякин Муса Аллагъа:

— Фыравунгъа барып, Исраиль халккыны Мысырдан чыккыармаккы ичюн мен ким олгъаным? — деди.

¹² — Мен сеннен олурым. Сени Мен ёллагъаным акккыында олгъан алямет будыр: сен халккыны Мысырдан алып чыкккыан сонъ, бу дагкынынъ устюнде Аллагъа ибадет этерсингиз, — деди Алла. ¹³ Муса Аллагъа:

— Мына мен Исраиль оггулларына келип: «Сизге мени бабаларынгызнынъ Алласы ёллады», — деп айтарым. Олар исе менден: «Онынъ ады недир?» — деп сорасалар, мен оларгъа не айтайым? — деди.

¹⁴ — Мен — бу Мендирим, — деди Алла Мусагъа. — Исраиль оггулларына бойле деп айт: «Мени сизге “Мен Барым” деп адландырылгъан ёллады».

¹⁵ Алла Мусагъа даа бойле деди:

— Исраиль оггулларына бойле деп айт: «Мени сизге РАББИ, бабаларынгызнынъ Алласы, Ибраимнинъ Алласы, Исхаккынынъ Алласы ве Яккыупнынъ Алласы ёллады. Бу — эбедиен Меним Адым. Мени несильден

несильге бойле деп акъылларында тутарлар». ¹⁶ Бар, Израиль акъсакъалларыны джый да, оларгъа: «Манъа РАББИ, бабаларынъызнынъ Алласы, Ибраимнинъ, Исхакънынъ ве Якъупнынъ Алласы корюнди. ¹⁷ О, деди ки: “Мен сизлерге бакъып, Мысырда сизлернен олгъан шейлерни коръдим. Мен дедим ки, Мен сизни Мысыр зулумындан ханаанлыларнынъ, хитлилернинъ, аморлыларнынъ, перизлилернинъ, хивлилернинъ ве евуслыларнынъ топрагъына, сютнен бал акъкъан топракъкъа алып кетерим”».

¹⁸ Олар сенинъ сёзюнъни динълерлер. Сен ве Израиль акъсакъаллары Мысыр падишасына барып: «РАББИ, еудийлернинъ Алласы бизге корюнди. Демек ки, бизим Алламызгъа, РАББИге къурбан чалмакъ ичюн, бизни учъ кунълук ёлгъа сахрагъа йиберсе», — деп айтарлар. ¹⁹ Амма къатты къолнен оны меджбур этмегендже, Мысыр падишасы сизге кетмек ичюн разылыкъ бермейджегини Мен билем. ²⁰ Сонъ къолумны узатырым ве оларнынъ козю огюнде аджайип шейлер япып, Мысырны джезаларым. Ондан сонъ о, сизлерни йиберер.

²¹ Бу халкъкъа мысырлыларнынъ козю огюнде мераметлик берерим, ве кеткенинъизде бош къолнен кетмесинъиз. ²² Эр бир къадын озъ къомшусындан ве озюнинъ эвинде яшагъанындан кумюш ве алтын шейлерни, урбаларны да сорап алыр. Бу шейлернен сиз огъуларынынъизни ве къызларынынъизни кийиндирисинъиз ве мысырлыларнынъ барлыгъыны алып кетерсинъиз.

4

Мусанынъ акълары

¹Муса исе:

— Эгер олар манъа инанмасалар ве сёзюмни динълемейип: «Санъа РАББИ корюнмеди», — деп айтсалар? — деди.

²— Къолунъдаки шей недир? — деди онъа РАББИ.

— Таякъ! — деп джевап къайтарды о.

³— Оны ерге ташла, — деди РАББИ.

Муса оны ерге ташлады, таякъ йылан олды, ве Муса ондан къачты. ⁴РАББИ Мусагъа:

— Къолунъны узат да, оны къуйругъындан тут, — деди.

Муса къолуны узатып оны алды, ве йылан онынъ авучында таякъ олды.

⁵— Бунынъ ичюн РАББИ, бабаларынынъ Алласы, Ибраимнинъ Алласы, Исхақънынъ Алласы ве Якъупнынъ Алласы санъа корюнгенине инансынлар.

⁶РАББИ даа бойле деди:

— Къолунъны къойнунъа къойса.

Муса къолуны къойнуна къойды ве сонъ оны чыкъарды. Иште, онынъ къолу джузам* хасталыгъындан къар дайын беязлашты.

⁷— Къолунъны кене къойнунъа къой, — деди РАББИ.

* ^{4,6} *Джузам* — «проказа» деген хасталыкъ. Бу чешит тюрлю тери хасталыкъларнынъ ады эди.

Муса кене кьолуны кьойнуна кьойды. Кене оны кьойнундан чыккарды. Иште, кьолу кене тени дайын олды.

⁸ — Эгер олар санга инанмасалар ве биринджи аджайип шей оларны инандырмаса, экинджи аджайип шей инандырыр, — деди РАББИ. ⁹ — Эгер бу эки аджайип шейге инанмасалар ве сени динълемеселер, о заман дерьядан сув ал да, топраккъа тѣк. Дерьядан алынган сув топрак устюнде кьан олур.

¹⁰ Муса РАББИге:

— Эй, я Раббим! Ялварам, лафым чиркин. Эр вакыт, балалыгымдан берли ве Сен меннен, Озь кьулунънен лаф этип башлагъанында биле, мен бойле эдим. Дудакъларым абдал, тилим де кьолайсыз, — деди. ¹¹ РАББИ деди:

— Адамга агъзыны ким берди? Ким оны тильсиз я да сагъыр япа? Онынъ козьлери корьсюн, я да корьмесин деп ким япа? Буны япкъан — Мен, РАББИ, дегильми? ¹² Демек, бар. Сен лакъырды эткенинде, Мен янынъда олурым. Санга не айтмага керек олгъаныны Мен огретирим.

¹³ — Я Раббим! — деди Муса. — Ялварам, башкъасыны, кимни истесенъ, ёлласа.

¹⁴ РАББИнинъ Мусага кьаршы гъазабы къызды, ве О:

— Сенинъ Харун деген, Левий кьабилесинден олган агъанъ бар, керчекми? О, дюльбер лакъырды этип олгъаныны билем. О, сенинъ кьаршынга чыккар ве сени корип, джан-юректен кьуваныр. ¹⁵ Сен онга айтарсынъ ве сѣзлерни онынъ агъзына кьоярсынъ. Мен исе, сен лакъырды эткенде, сенинъ янынъда, о, лакъырды эткенде

де, онынъ янында олурым. Сизге не япмакъ керек оладжагыны Мен сизге огретирим. ¹⁶Сенинъ еринъе халкъкба о, айтаджакъ. О, сенинъ агъзынъ оладжакъ, сен исе онъа Алла ерине олурсынъ. ¹⁷Бу таякны исе къолунъа ал, онен сен аджайип шейлерни япджакъсынъ, — деп айтты.

Мусанынъ къайтмасы

¹⁸Муса кетип, къайнатасы олгъан Итрогъа къайтты. Онъа:

— Мен Мысырда олгъан халкъыма къайтайым. Олар даа сагъмы-ёкъмы экен бакъайым, — деди. Итро Мусагъа:
— Аман-эсен бар, — деди.

¹⁹РАББИ Мусагъа Мидьянда: «Мысыргъа къайтып кет, чюнки сени ольдюрмеге истегенлер эписи ольдилер», — деген эди.

²⁰Муса апайыны ве огъуларыны алып, эшекке отуртты ве Мысыр топрагына къайтты. Алланынъ таякыны да Муса къолуна алды.

²¹РАББИ Мусагъа:

— Мысыргъа къайтып баргъанындан сонъ, эписи аджайип шейлерни Мен санъа берген къуветнен фыравуннынъ козю огюнде яп. Мен исе онынъ юрегини таш киби этерим, ве о, халкъны йибермез. ²²⁻²³Фыравунгъа бойле деп айт: «РАББИ: “Исраиль — Меним биринджи догъгъан огълумдыр. Мен санъа бойле деп айтам: Огълумны, Манъа ибадет этсин деп, йибер. Эгер йибермесенъ, Мен сенинъ огълунъны, биринджи догъгъан огълунъны ольдюрим”, — деп айта», — деди.

²⁴Ел бою геджелемеге токътагъанда, РАББИ Мусагъа кельди ве оны ольдюрмеге истеди. ²⁵О заман

Циппора, чакмакътан япылгъан пычакъны алып, огълуну сюннет этти ве кесильген тери парчасыны Мусанынъ аякъларына тийип, онъа:

— Сен меним къан киевимсинъ, — деди. ²⁶ Сонъ РАББИ Мусадан чекильди.

О заман Циппора: «Къан киевимсинъ», — дегенде, о, сюннет акъкъында айта эди.

²⁷ РАББИ Харунгъа:

— Мусаны къаршыламакъ ичюн, сахрагъа кет, — деди.

Харун кетип, Мусанен Алланынъ дагъы янында корюшти ве оны опыти. ²⁸ Муса Харунгъа оны ёллагъан РАББИнинъ эписи сёзлерини айтып берди, ве Онынъ эмир эткен эписи аяметлери акъкъында икяе этти. ²⁹ Муса Харуннен барып, Исраиль огъуллаарынынъ эписи акъсакълларыны топладылар. ³⁰ Харун РАББИнинъ Мусагъа айткъан эписи сёзлерини айтып берди. Муса исе халкънынъ козьлери огюнде эписи аджайип шейлерни япты. ³¹ Сонъ халкъ инанды. Олар Исраиль огъуллаарына РАББИ келип, оларнынъ чеккен зуумларыны корьгенини эшиттилер. Ондан сонъ олар седждеге къапанып ибадет эттилер.

5

Муса ве Харун фыравуннынъ огюнде

¹ Бундан сонъ Муса ве Харун фыравунгъа келип:

— РАББИ — Исраиль халкъынынъ Алласы — бойле деп айта: «Сахрада Манъа байрам япмакъ ичюн, Меним халкъымны йибер», — дедилер. ² Амма фыравун:

— РАББИ ким олгъан? Не ичюн Онынъ сёзюни динълеп, манъа Исраиль халкъыны йибермек керек? Мен РАББИни бильмейим ве исраиллиерни йибер-
мем, — деди.

³ — Еудийлернинъ Алласы бизге кельди. Алла бизни кылыч я да фелякетнен джезаламасын деп, бизим Алламызгъа, РАББИге къурбан чалмакъ ичюн бизни учъ кунлюк ёлгъа сахрагъа йиберсе, — дедилер олар.

⁴ — Не ичюн сиз, Муса ве Харун, халкъны олар-
нынъ ишинден къалдырасынъыз? Юре беринъиз иши-
нъизге! — деди оларгъа Мысыр падишасы. ⁵ — Мына,
бу ернинъ халкъы чокъ сайылыдыр. Сиз исе оны ишин-
ден къалдырасынъыз, — деп къошты фыравун.

⁶ О куню фыравун халкъ незаретчилерине ве ребер-
лерге:

⁷ — Тюневин ве обирскунъ кирпич ясамакъ ичюн халкъкъа тобан бере эдинъиз. Илериде исе берменъиз. Тобанны озълери юрип джыйсынлар. ⁸ Лякин олар тю-
невин ве обирскунъ не къадар кирпич япкъан олсалар, о къадар да япсынлар. Кирпичлернинъ сайысыны эксиль-
тменъиз. Олар тенбеллер, онынъ ичюн олар: «Барайыкъ ве Аллагъа къурбан чалайыкъ», — деп кычыралар. ⁹ Оларгъа чокъча иш беринъиз. Олар чалышсынлар ве ялан лафкъа инанмасынлар, — деп эмир этти.

¹⁰ Халкъ незаретчилери ве онынъ реберлери чыккып,
халкъкъа:

— Фыравун бойле деп айта: «Сизге тобан бермей-
джегим. ¹¹ Озюнъиз барынъыз ве озълеринъизге тобанны къайда тапсанъыз, андан алынъыз. Ишинъизден исе бир шей эксильмейджек», — дедилер.

¹²Халкъ тобан ерине ашыкъ сапларыны джыймакъ ичюн бутюн Мысыр топрагъында дагъылды. ¹³Незаретчилер исе меджбур этип:

— Куньлюк ишинъизни эр кунь, сизде тобан олгъан вакъыттаки киби, япынъыз, — дей эдилер.

¹⁴Фыравун незаретчилери къойгъан исраилли реберлерни котеклеп:

— Не ичюн тюневин ве бугунь, шимдигедже олгъаны дайын, кирпичлернинъ керекли сайысыны япмадынъыз? — айта эдилер.

¹⁵Исраиль халкъынынъ реберлери, фыравунгъа келип, онгъа:

— Не ичюн сен бизлернен, озь къуллерынънен, бойле япасынъ? — айтып къыямет къопардылар. ¹⁶— Бизге, къуллерынгъа, тобан бермейлер, амма «кирпичлерни исе япынъыз», деп айталар. Мына, бизни, къуллерынъны, уралар. Халкъынгъа бу гунадыр.

¹⁷Амма о:

— Сиз тенбельсинъиз, тенбельсинъиздир. Онынъ ичюн сизлер: «Барып, РАББИге къурбан чалайыкъ», — дейсинъиз. ¹⁸Шимди исе барынъыз да, чалышынъыз. Тобанны сизге бермезлер, амма кирпичлернинъ тайинленген сайысыны беринъиз, — деп айтты.

¹⁹«Кирпичлернинъ эр куньге керекли сайысыны эксилътменъиз», деген сёзлерде Исраиль реберлери башларына тюшкен беляларны корьдилер.

²⁰Башлыкълар оларнынъ фыравундан чыккъанларыны беклеп тургъан Муса ве Харуннен корюштилер.

²¹Оларгъа:

— Сиз ичюн фыравун ве онынъ кзулларынынъ огюнде бизим яхшы адымызны аякъ асты эттинъиз. Сиз, бизни ольдюрсинлер деп, оларнынъ кзулларына кзылыч бердинъиз. РАББИ буны корьсюн ве сизге бунынъ ичюн джеза берсин, — дедилер.

Муса Аллагъа шикъет эте

²² Сонъ Муса РАББИге бойле деди:

— Эй, я Раббим! Не ичюн Сен шу халкъны бойле белягъа огъраттынъ? Не ичюн мени ёлладынъ? ²³ Мен фыравунгъа келип, Сенинъ адынъдан лаф этип башлагъанымдан сонъ, о, бу халкъкъа даа зияде яманлыкълар япмагъа башлады. Бизни кзуртармагъа истединъ, лякин ойле де Озь халкъынъны кзуртармадынъ.

6

Алла Мусагъа джевап бере

¹ РАББИ исе Мусагъа:

— Энди Мен фыравуннен не япаджагъымны корерсинъ. Къудретиме бойсунып, о, оларны йиберер. Къудретиме бойсунып, оларны озь топрагъындан кзувалар биле, — деди.

² Алла Мусагъа бойле деди:

— Мен — РАББИ. ³ Мен Ибраимге, Исхакъкъа, Якъупкъа «Къудретли Алла» адыннен келе эдим, лякин Мен «РАББИ» деген адымнен оларгъа ачылмадым. ⁴ Мен оларгъа Ханаан топрагъыны, олар вакътынджа яшагъан топракъны бермеге васиет эттим. ⁵ Мен мысырлылар исраиллиерни кзулукъта туткъанлары

акккында оларнын ингильтилерини эшиттим ве Озюмнинъ васиетимни хатырладым. ⁶Бойлеликнен, Израиль огъуларына айт: «Мен — РАББИ. Сизни мысырлыларнынъ зулумындан алып чыккырым, оларнынъ къуллугъындан азат этерим ве къудретимни косътерип буюк белялар ярдымынен сизлерни къуртарырым. ⁷Сизни Озюм халкъым этип, къабул этерим ве сизге Алла олурым. Сонъ сиз Мен — РАББИ сизни Мысыр топрагындан, Мысыр зулумындан алып чыкккыан сизинъ Алланъыз олгъанымны билирсинъиз. ⁸Мен сизни Ибраимге, Исхакккыа ве Якъупккыа бермеге емин эткен топракккыа кирсетирим ве оны мулккыонъиз этип, сизге берерим. Мен — РАББИ».

⁹Муса буны Израиль огъуларына айтты, лякин олар рухтан тюшкенлери ве къуллугъы агъыр олгъаны себебинден Мусаны динглемедилер.

¹⁰РАББИ Мусагъа даа бойле деди:

¹¹— Фыравунгъа, Мысыр падишасына барып, онгъа, Израиль огъуларыны озъ топрагындан йиберсин, деп айт.

¹²Муса РАББИнинъ огюнде бойле деди:

— Бакъ, Израиль огъулары биле мени динглемейлер, насыл этип фыравун мени динглейджек? Чиркин меним лафым.

¹³Сонъ РАББИ Муса ве Харуннен лаф этип, Израиль огъуларыны Мысыр топрагындан чыккырмакъ ичюн, Израиль огъуларына ве Мысыр падишасы олгъан фыравунгъа аит эмирлерни оларгъа берди.

Мусанынъ ве Харуннынъ шеджерелери

¹⁴Мына, исраилли къабилелерининъ башлыкълары.

Исраильнинъ биринджи огълу олгъан Рубеннинъ огъулары: Ханох, Паллу, Хецрон ве Карми. Бу — Рубенден чыккыкъан къоранталар.

¹⁵Шимеоннынъ огъулары: Емуэл, Ямин, Охад, Яхин, Цохар ве ханаанлы къызнынъ огълу Шаул. Бу — Шимеондан чыккыкъан къоранталар.

¹⁶Мына, къоранталарына коре, Левий огъуларынынъ адлары: Гершон, Кехат ве Мерарий. Левий 137 йыл яшады. ¹⁷Гершоннынъ огъулары: Ливни, Шимий ве оларнынъ къоранталары. ¹⁸Кехатнынъ огъулары: Амрам, Ицхар, Хеврон ве Уззиэл. Кехат 133 йыл яшады. ¹⁹Мерарийнинъ огъулары: Махлий ве Муший. Мына, эвлятларына коре, Левийден чыккыкъан къоранталар.

²⁰Амрам аласы Екеведге эвленди, ве о, Амрамгъа Харун ве Мусаны тапты. Амрам 137 йыл яшады.

²¹Ицхарнынъ огъулары: Корах, Нефег ве Зикри.

²²Уззиэлнинъ огъулары: Мишаэл, Эцафан ве Ситри.

²³Харун Нахшоннынъ къыз къардашы олгъан Амминадавнынъ къызына Элишевагъа эвленди. О, Харунгъа Надав, Авиху, Элазар ве Итамар адлы огъуларны тапты.

²⁴Корахнынъ огъулары: Ассир, Элкъана ве Авиасаф. Бу — Корахтан чыккыкъан къоранталар.

²⁵Харуннынъ огълу Элазар Путиэлнинъ бир къызына эвленди. О, Харунгъа Пинехасны тапты.

Мына, къоранталарына коре, Левий къабилелерининъ башлыкълары.

²⁶Мына Харун ве Муса. РАББИ оларгъа бойле айткъан эди:

— Исраиль огъуларыны ордуларынен Мысыр топрагъындан алып чыкынгъыз.

²⁷Мысыр падишасы олгъан фыравунгъа да, олар — Муса ве Харун озълери, Исраиль огъуларыны Мысыр топрагъындан алып чыкмакъ акъкъында айткъан эдилер.

Рабби Мусагъа ве Харунгъа эмир эте

²⁸Бойлеликнен, РАББИ Мысыр топрагъында Мусанен лаф эткенде, ²⁹онгъа бойле айткъан эди:

— Мен — РАББИ! Мысыр падишасы олгъан фыравунгъа Мен сангъа бутюн айткъанларымны айт.

³⁰Муса исе РАББИнинъ огюнде:

— Иште, меним нутугъым чиркин. Насыл этип, фыравун меним айткъанларымны динълейджек? — деди.

7

¹Лякин РАББИ Мусагъа бойле деп айтты:

— Бакъ, Мен сени фыравунгъа Алла киби этип къойдым, агъанъ Харун да сенинъ пейгъамберинъ оладжакъ.

²Мен сангъа бутюн эмир эткенлеримни онгъа айтаджакъсынъ. Агъанъ Харун исе, Исраиль огъуларыны озъ топрагъындан йиберсин деп, фыравунгъа айтаджакъ.

³Лякин Мен онынъ юрегини таш киби этерим ве Мысыр топрагъында чокътан-чокъ аляметлеримни ве аджайип шейлеримни япарым. ⁴Фыравун сизни динълемейджек,

ве Мен, Озь кудретимни косътерип, буюк белялар ярдымынен Меним ордуларымны, Израиль огъуларынынъ халкъыны Мысыр топрагъындан алып чыкъарым.
⁵Мен, Озь кудретимни Мысыргъа косътерип, Израиль огъуларыны мысырлыларынынъ арасындан алып чыккышымдан сонъ, эписи мысырлылар «Мен — РАББИ» олгъанымны билерлер.

⁶Муса ве Харун, РАББИ насыл айткъан олса, ойле де яптылар.

⁷Олар фыравунгъа буны айтып башлагъанларында, Муса 80 яшына эди, агъасы Харун исе — 83.

Харуннынъ таягъы

⁸⁻⁹РАББИ Мусагъа ве Харунгъа:

— Фыравун сизге: «Аджайип шей япынъыз», — деп айтса, сен Харунгъа: «Таягъынъны ал да, фыравуннынъ огюне ташла. Таякъ йылан олур», — деп айт, — деди.

¹⁰Муса ве Харун, фыравунгъа келип, РАББИ эмир эткени дайын яптылар. Харун таягъыны фыравун ве онынъ кзулары огюнде ташлады, ве о, йылан олды.

¹¹Фыравун акъыллы адамларны ве ырымджыларны чыгъыртты. Бу Мысыр тылсымджылары озь тылсымларынен айны шуны яптылар: ¹²олардан эр бири озь таягъыны ташлады, ве олар йыланлар олдылар. Амма Харуннынъ таягъы оларнынъ таякларыны ютты. ¹³Фыравуннынъ юреги таш киби олды, ве РАББИ айткъаны дайын, о, оларны динълемеди.

Мысыргъа тюшкен белялар

¹⁴ РАББИ Мусагъа бойле деп айтты:

— Фыравуннынъ юреги инат, халкъны йибермеге истемей. ¹⁵ Ярын йылангъа айлангъан таягъынны къолунгъа алып, фыравунгъа бар да, о, сув янына чыккъанда, сен онынъ ёлунда, дерья ялысында тур. ¹⁶ Онгъа да бойле деп айт: «РАББИ, еудийлернинъ Алласы мени сангъа буну айтмакъ ичюн ёлады: “Мангъа сахрада ибадет этсинлер деп, Меним халкъымны йибер”. Лякин сен аля даа динълемединъ. ¹⁷ РАББИ бойле айта: “Мен — РАББИ олгъанымны сен япкъанларымдан билирсинъ”. Мына бу къолумдаки таякънен мен Ниль дерьядаки сувгъа урарым, ве о, къангъа айланыр. ¹⁸ Дерьядаки балыкъ олер, дерья да фена къокъу даркъатып башлар, ве мысырлылар дерьядаки сувны ичип оламазлар».

¹⁹ Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Агъанъ Харунгъа бойле деп айт: «Таягъынны алып, къолунны Мысыр топрагъынынъ сувларына: онынъ озенлерине, сув акъынларына, голлерине ве эписи хавузларына тараф котер. Олар къангъа айланырлар, бутюн Мысыр топрагъындаки эм таш, эм агъач савутларында биле къан олур».

²⁰ Муса ве Харун, РАББИ оларгъа насыл эмир эткен олса, ойле де яптылар. Харун, фыравун ве онынъ къуллерынынъ козьлери огюнде озъ таягъыны котерип, дерья сувуна урды ве дерьядаки бутюн сув къангъа айланды. ²¹ Дерьядаки балыкъ олип озен сасыгъаны ичюн, мысырлылар дерьядаки сувны ичип оламай эдилер. Бутюн Мысыр топрагъында къан эди. ²² Амма Мысыр

тылсымджылары озь тылсымларынен айны шуны яптылар. Фыравуннынъ юреги таш киби олды, ве о, РАББИ айткяны киби, Мусанен Харунны динглемеди.²³ Фыравун айланып эвине кетти. Лякин бу шейлер онъа тесир этмеди.²⁴ Эписи мысырлылар исе ичмеге сув тапмакъ ичюн дерья янындаки ерни къазып башладылар, чюнки олар озендеки сувны ичип оламай эдилер.

²⁵ РАББИ дерьяны харап эткенине еди кунъ толды.

8

¹ РАББИ Мусагъа бойле деп айтты:

— Фыравунгъа барып, онъа айт: «РАББИ бойле айта: “Мангъа ибадет этмек ичюн, халкъымны йибер.² Оларны йибермеге разы олмасангъ эгер, Мен бутюн сенингъ топрагъыннынъ бакъаларгъа толдурырым.³ Дерьянынъ ичи бакъаларгъа толып-ташар, ве олар чыккып, сенингъ эвинге, юкълагъан еринге, тешегинге, хызметчилерингнинъ ве халкъыннынъ эвлерине, собаларынга ве хамыр савутларынга биле кирерлер.⁴ Олар сенингъ, халкъыннынъ ве эписи хызметчилерингнинъ устуне чыккарлар”».

⁵ Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Агъангъ Харунгъа бойле деп айт: «Таягъынны алып, къолунны озенлернинъ, сув акъымларынынъ ве голлернинъ устьлерине узатып, Мысыр топрагына бакъаларны чыккар».

⁶ Харун къолуны Мысыр сувларынынъ устуне узатып, бакъаларны чыккарды, ве бакъалар чыккып, Мысыр топрагыны къапладылар.⁷ Амма Мысыр тылсымджылары, озьлерининъ тылсымларынен айны шуны япып, бакъаларны Мысыр топрагына чыккардылар.

⁸ Сонъ фыравун, Мусанен Харунны чагыртып, оларгъа:

— Менден ве халкъымдан бакъаларны ёкъ этсин деп, РАББИге мен ичюн дуа этинъиз. Сонъ мен, РАББИге къурбан чалмакъ ичюн, Исраиль халкъыны йибере-рим, — деп айтты.

⁹ Муса фыравунгъа бойле деди:

— Бакъалар сенде, халкъынъда, эвлерингъде ёкъ олып, тек дерьяда къалсынлар деп, сен ичюн, хызметчилеринъ ве халкъынъ ичюн дуа этеджегимнинъ вакътыны манъа озюнь бильдир.

¹⁰ Фыравун онъа:

— Ярын, — деп айтты.

Муса онъа бойле джевап берди:

— Айткъанынъ киби олур. Бойледже биль: бизим Алламыз олгъан РАББИ киби кимсе ёкъ. ¹¹ Бакъалар сенден, эвлеринъден, хызметчилеринъден ве халкъынъдан кетерлер. Олар тек Ниль дерьясында къалырлар.

¹² Муса ве Харун фыравундан чыккъан сонъ, Муса фыравунгъа ёллангъан бакъалар акъкъында РАББИге дуа этти. ¹³ РАББИ Муса сорагъаны киби, этти: бакъалар мысырлыларнынъ эвлеринде, азбарларында, тарла-ларында олдылер. ¹⁴ Оларны обаладылар, ве ер сасып башлады. ¹⁵ Фыравун, енгиллик олгъаныны корип, юре-гини таш киби къаттырды ве, РАББИ айткъаны дайын, Мусанен Харунны динълемеди.

¹⁶ Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деп айтты:

— Харунгъа бойле деп айт: «Таягъынъны котерип, оны топраккъа ур, ве бутюн Мысыр топрагъынынъ тозу боджеклерге айланыр».

¹⁷ Олар ойле де яптылар. Харун, кьолундаки таягыны котерип, топраккыа урды, ве адамларнен айванларнынъ устю боджеклерге толды. Бутюн Мысыр топрагы бою топрак тозу боджеклерге айланды.

¹⁸ Тылсымджылар озь тылсымларынен боджеклерни япмагыа тырыштылар, амма япып оламадылар. Адамларнен айванларнынъ устю-башы исе боджек эди.

¹⁹ Сонъ тылсымджылар фыравунгыа:

— Керчектен, аллалар озь кьудретини косьтерелер, — деп айттылар.

Лякин фыравуннынъ юреги таш киби кьатты эди, ве о, РАББИ айткыаны киби, динглемеди.

²⁰ РАББИ Мусагыа бойле деп айтты:

— Ярын саба эрте турып, фыравун сувнынъ янына кельгенде, онынъ огюне бар ве онъа айт: «РАББИ бойле деп айта: “Сахрада Манга ибадет этсин деп, халкымыны йибер. ²¹Меним халкымыны йибермесенъ эгер, Мен санга, хызметчилеринге, халкынгыа ве эвлеринге чокьтан-чокь копек чибинлерини ёлларым, ве мысырлыларнынъ эвлеринен яшагъан ерлери чибинлерге толур. ²²О куню Меним халкымы яшагъан Гошен топрагыны Мен айырарым, ве анда чибинлер олмаз. О заман, Мен — РАББИ, бу топракыа олгъанымны билирсинъ. ²³Меним халкымыны чибинлерден кьорчалап, оны сенинг халкынгыдан фаркылы этеджегим. Бу алямет ярын оладжакъ”».

²⁴ РАББИ ойле де япты: фыравуннынъ эвине, хызметчилерининъ эвлерине ве бутюн Мысыр топрагына чокьтан-чокь чибинлер учып кельди. Ер юзю чибинлерден харап олаята эди.

²⁵ Фыравун, Мусанен Харунны озюне чагыртып, оларгъа:

— Бу топракътан кетмейип, сизинъ Алланъызгъа къурбан чалынъыз, — деди.

²⁶ Лякин Муса онъа бойле джевап къайтарды:

— Буны япмакънынъ чареси ёкъ, чюнки РАББИге къурбан чалсакъ, мысырлылар ичюн бу арам олур. Мысырлылар ичюн арам олгъан къурбанны оларнынъ козьлери огюнде чалсакъ эгер, олар бизлерни ташларнен урмазлармы? ²⁷ Биз учъ кунлюк ёлгъа сахрагъа чыккыкъ ве, РАББИ бизге айтканы киби, Онъа, бизим Алланъызгъа къурбан чалайыкъ.

²⁸ Фыравун бойле деп айтты:

— Сахрада РАББИге, сизинъ Алланъызгъа къурбан чалмакъ ичюн, мен сизни йиберерим, тек узакъ кетменъыз. Меним ичюн дуа этинъиз.

²⁹ Муса бойле джевап къайтарды:

— Иште, мен сенден чыккып кетип, РАББИге дуа этерим, ве чибинлер сенден, хызметчилеринъден, халкындан ярын учып кетерлер. Тек, РАББИге къурбан чалмакъ ичюн халкыны йибермейип, яландан вазгеч.

³⁰ Сонъ Муса фыравундан чыккып, РАББИге дуа этти.

³¹ РАББИ Муса сорагъаны киби япып, фыравундан, онынъ хызметчилеринден ве халкындан чибинлерни ёкъ этти, бир данеси биле къалмады.

³² Лякин фыравун юрегини таш киби этти ве кене де халкыны йибермеди.

9

¹РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Фыравунгъа барып, бойле айт: «РАББИ, еудийлернинъ Алласы, бойле деп айта: “Мангъа къурбан чалмакъ ичюн, Меним халкъымны йибер”. ²Эгер сен оларны йибермеге истемесенъ ве оларны даа тутсанъ, ³мына РАББИ тарладаки айванларынъны, атларны, эшеклерни, девелерни, сыгъырларны, бугъаларны ве къой-эчкилерни джезалар: баягъы агъыр хасталыкъ олур. ⁴Амма РАББИ исраиллернинъ айванларыны мысырлыларнынъ айванларындан айыра, ве Исраиль огъуларынынъ бутюн айванларындан исе бири ольмез. ⁵РАББИ вакътыны бильдирип: “Бу мемлекетте Мен буны ярын эте джегим”, — деди».

⁶Айланыр куню РАББИ буны да япты, ве мысырлыларнынъ эписи айванлары олип кеттилер, Исраиль огъуларынынъ айванларындан исе бири ольмеди. ⁷Фыравун бильмек ичюн адамларны ёллады, ве, иште, Исраиль огъуларынынъ бутюн айванларындан бири ольмегенини бильди. Лякин фыравуннынъ юреги таш киби эди, ве о, исраиллерни йибермеди.

⁸Сонъ РАББИ Мусанен Харунгъа бойле деди:

— Собадан бирер толу авуч куль алынъыз да, Муса оны фыравуннынъ козю огюнде кокке сепсин. ⁹Бутюн Мысыр топрагъында тоз котерилер, ве бутюн Мысыр топрагъындаки адамларнынъ ве айванларнынъ устьлеринде иринлеген чибанлар пейда олур.

¹⁰Олар, собадан куль алып, фыравуннынъ козю огюне кельдилер. Муса оны кокке септи, ве адамларнынъ,

айванларнынъ устылеринде иринлеген чибанлар пейда олды. ¹¹Тылсымджылар чибанлар ичюн Мусагъа къаршы турып оламадылар, чюнки эписи мысырлыларнен тылсымджыларда чибанлар бар эди.

¹²Лякин РАББИ фыравуннынъ юрегини таш киби этти, ве о, РАББИ айткъаны киби, Мусанен Харунны динълемеди.

¹³Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Ярын саба эрте турып, фыравуннынъ козю огюне бар да, онъа бойле деп айт: «РАББИ, еудийлернинъ Алласы, бойле деп айта: “Манъа ибадет этмек ичюн, Меним халкъымны йибер. ¹⁴Йибермесенъ эгер, бутюн дюньяда Манъа ошагъан кимсе олмагъаныны биль деп, бу сефер Мен сенинъ, хызметчилеринъ ве халкъынъ башына эписи беляларны ёлларым. ¹⁵Къудретимни косътерип, сенинъ ве халкъынънынъ устюне дешетли белямны йибермеге истеген олсам, сен чокътан берли ер юзюнден ёкъ олур эдинъ. ¹⁶Лякин санъа къудретим корюнсин деп ве бутюн ер юзюнде Меним адым намлы олсун деп, Мен сени сакълап къалдырдым. ¹⁷Сен исе, даа Меним халкъымны йибермейип, онъа къаршы турасын. ¹⁸Бунынъ ичюн, Мен ярын, тамам бу вакъыт, Мысыр дюньягъа кельген вакъыттан берли шимдигедже, анда олмагъан баягъы къоркъунчлы бурчакъ ёлларым. ¹⁹Шимди сюрюлеринъни ве тарлада олгъан эписини джыймакъ ичюн адамларны ёлла. Эвге джыйылмайып, тарлада къалгъан эписи адамларнен айванларгъа исе бурчакъ тюшер, ве олар олерлер”».

²⁰Фыравуннынъ хызметчилеринден базылары, РАББИнинъ сёзлеринден къоркъып, озъ сюрюлеринен къуларны ашыкып эвлерине джыйдылар. ²¹РАББИнинъ

сёзлерине кбулакъ асмагъан адамлар исе сюрюлеринен кбулларыны тарлада кбалдырдылар.

²²РАББИ Мусагъа бойле деп айтты:

— Къолунъны кокке тараф узат, ве бутюн Мысыр топрагъына: адамларгъа, айванларгъа ве Мысырдаки ашыкънынъ бутюнине бурчакъ тюшер.

²³Муса озъ таягъыны кокке тараф котерди. РАББИ кок гурюльтисинен бурчакъны йиберди, ве ер юзю бою атеш даркъала эди. Бойле шекильде РАББИ Мысыр топрагъына бурчакъны ягъдырды. ²⁴Бурчакъ тюше эди, ве бурчакъ арасында атеш де анда, де мында алевлене эди. Мысыр мемлекети пейда олгъан вакъыттан берли олмагъан, бутюн Мысыр топрагъында бойле баягъы къоркъунчлы бурчакъ эди. ²⁵Бутюн Мысыр топрагъы бою, тарлаларда олгъан бутюнине: адамдан башлап айвангъадже, — бурчакъ къырды. Тарлада оськен эписи осюмликлерни урды, тарлада оськен эписи тереклерни де бурчакъ сындырды. ²⁶Тек Исраиль огъулары отургъан Гошен виляетинде бурчакъ олмады.

²⁷Фыравун, адамларны ёллап, Мусанен Харунны чагъыртты ве оларгъа:

— Бу сефери мен гуна къазандым. РАББИ — адалетлидир, меннен халкъым исе къабаатлымыз. ²⁸Меним ичюн РАББИге дуа этингиз, Алланынъ гурюльтилери ве бурчакъ токътасынлар, ве мен сизлерни артыкъ тутмайып йиберерим, — деп айтты.

²⁹Муса онъа бойле джевап къайтарды:

— Мен шеэрден чыккып, къолларымны котерип, РАББИге дуа этеджегим. Ер юзю — РАББИнинъ мулькю олгъаныны биль деп, кок гурюльтилери токътар

ве бурчакъ башкъа олмаз. ³⁰ Лякин мен билем ки, сен ве сенинъ хызметчилеринъ аля даа РАББИ-Тааладан къркмайсинъыз.

³¹ Бурчакъ кетенни ве арпаны урды, чюнки арпа энди баш тѣкти, кетен исе чичеклеп башлады. ³² Богъдайны ве кызыл богъдайны исе урмады, чюнки олар кечче етише эдилер.

³³ Муса, фыравундан кетип, шеэрден чыккыты ве кълларыны РАББИге тараф узатты, ве аман кок гурюльтисинен бурчакъ токътады, ягъмур да ер юзюне ягъмакыны токътатты.

³⁴ Ягъмур, кок гурюльтиси ве бурчакынынъ токытагъанларыны корип, фыравун хызметчилеринен эп инатланып, бир даа гуна къазанды. ³⁵ Фыравуннынъ юреги таш киби къатты эди, ве о, РАББИ Муса ярдымынен айтканы киби, Израиль огъуларыны йибермедди.

10

¹ РАББИ Мусагъа бойле деп айтты:

— Фыравунгъа бар. Мен онынъ ве хызметчилерининъ юреклерини инатландырттым. Шимди Мен бу аляметлеримни оларнынъ козьлери огюнде япып олурым.

² Сен исе огълунънен торунынъа бу мысырлыларнен дешетли шейлерни япкъанларымны ве анда косътерген аляметлерим акъкъында айтып олурсынъ. Бойлеликнен, сиз Мен — РАББИ олгъанымны биледжексиз.

³ Мусанен Харун, фыравунгъа келип, онъа бойле эдилер:

— РАББИ, еудийлернинъ Алласы, бойле деп айта: «Сен даа не къадар вакыт Манъа бойсунмайджакъсынъ?»

Манга ибадет этмек ичюн, халккымыны йибер. ⁴Эгер сен Меним халккымыны йибермесен, ярын Мен бутюн мемлекетинге сарынчкга ёлларым. ⁵О, ер юзюни ойле кчаплар ки, ерни корьмеге чареси олмаз. О, сизде топрагынгызда бурчактан сагь кчалган эр шейни ашар. Тарлаларынгызда оськен эписи тереклерингизни де бутюнлей кемирер. ⁶Сарынчкга эвлерингизни, эписи хызметчилерингизни эвлерини, эписи мысырлыларнын эвлерининг ичини толдурыр. Буны не бабаларын, не кьартбабаларын ер юзюнде яшап башлаган кунлеринден бу кунгедже корьмедилер».

Сонг айланып, Муса фыравундан чыккып кетти.

⁷Шу вакыт хызметчилери фыравунга:

— О, бизни даа чокь вакыт тузакта тутаджакмы? Бу адамлар РАББИге, оларнын Алласына ибадет этсинлер деп, оларны йибер. Мысыр гьайып олганыны сен аля даа корьмейсингизми, аджеба? — деп айттылар.

⁸Мусанен Харунны фыравунга кьайтардылар. Фыравун оларга бойле деп айтты:

— Барынгыз, РАББИге, сизинг Аллангызга ибадет этингиз. Арангыздан ким кетеджек?

⁹Муса исе онга:

— Биз уфакь балаларымыз ве кьартларымызнен, огьуларымыз ве кьызларымызнен, кьой-эчкилеримиз ве малларымызнен берабер кетеджекмиз, чюнки бизде РАББИнинг байрамыдыр, — деди.

¹⁰Фыравун оларга бойле деп айтты:

— Мен сизни балаларынгызнен берабер йиберсем, РАББИ керчектен де сизнен! Коресингиз, ниетингиз

къара! ¹¹ Ёкъ, тек акъайлар барып, РАББИге ибадет этсинлер, чюнки сиз буны сорагъан эдинъиз.

Сонъ оларны фыравундан къувдылар.

¹² О вакъыт РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Мысыр топрагъына тараф къолунъны узат, бутюн Мысыр топрагъыны сарынчкъа бассын ве топрагъындаки бутюн отны, бурчакътан аман къалгъан бутюн шейлерни ашасын.

¹³ Муса таягъыны Мысыр топрагъына тараф узатты, ве РАББИ бу мемлекетке, бутюн кунъ ве бутюн гедже девам эткен шаркъий елни уфюртти. Саба ачылмаздан шаркъий ель сарынчкъаны кетирген эди. ¹⁴ Сарынчкъа, бутюн Мысыр топрагъыны басып алып, бутюн мемлекетни толдурды. Бойле сарынчкъа эвель олмагъан эди, бундан сонъ да олмайджакъ. ¹⁵ О, бутюн ер юзюни ойле къаплады ки, ерни коръмеге чареси ёкъ эди. О, бутюн мемлекетнинъ отуны ашады ве бурчакътан аман къалгъан тереклердеки махсулларны ашады. Бутюн Мысыр топрагъында не тереклернинъ устюнде, не де тарладаки от устюнде ешилик къалмады.

¹⁶ Фыравун ашыккып, Мусанен Харунны озюне чакъыртты ве оларгъа:

— РАББИнинъ, сизинъ Алланъызнынъ огюнде ве сизинъ огюнъизде мен гуна къазандым. ¹⁷ Шимди исе гунамны даа бир кере багъышланъыз ве, менден бу олюмни къайтарсын деп, РАББИге, сизинъ Алланъызгъа дуа этинъиз, — деди.

¹⁸ Муса фыравундан чыккып, РАББИге дуа этти.

¹⁹ РАББИ къаршы кельген тарафтан фена кучлю гъарбий елни уфюртти, ве о ель, сарынчкъаны алып кетип,

Къызыл денъизге ташлады. Бутюн Мысыр мемлекетинде бир сарынчкъа биле къалмады.²⁰ Лякин РАББИ фыравуннынъ юрегини таш киби этти, ве о, Исраиль огъуларыны йибермеди.

²¹ Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деп айтты:

— Къолунъны кокке тараф узат, ве бутюн Мысыр топрагъында къаранлыкъ, сезильген къаранлыкъ олур.

²² Муса къолуны кокке тараф узатты, ве бутюн Мысыр топрагъыны учъ кунъ девамьнда зифт къаранлыкъ къаплап алды.²³ Бири-бирини корьмейип, ич бир кимсе ерлеринден учъ кунъ турмады. Эписи Исраиль огъуларынынъ эвлеринде исе ярыкъ бар эди.

²⁴ Фыравун Мусанен Харунны чагъырттып, оларгъа:

— Барынъыз ве РАББИге ибадет этинъыз, тек къой-эчкилеринъыз ве малларынынъыз къалсын, балаларынъыз исе сизлернен кетсинлер, — деди.

²⁵ — Ёкъ, — деди Муса, — РАББИге, бизим Алламызгъа бутюнлей якъылгъан ве башкъа къурбанларны чалмакъ ичюн айванларны бизге бер.²⁶ Бизим сюрюлеримиз, бир баш къалмайып, бизнен кетсин, чюнки биз РАББИге, бизим Алламызгъа къурбанларны олардан аладжакъмыз. Лякин анда кельмегендже, РАББИге нени къурбан чаладжагъымызны биз бильмейджекмиз.

²⁷ Лякин РАББИ фыравуннынъ юрегини таш киби этти, ве о, оларны йибермеге истемеди.²⁸ Мусагъа исе фыравун бойле деди:

— Бар кет! Мукъайт ол, козюм корьмесин сени, козюм корьген куню исе — олерсинъ!

²⁹ — Айткъанынъ киби де олур, — деди Муса, — мен козюнъе бир даа корюнмем.

11

Сонъки бея акъкъында хабер

¹РАББИ Мусагъа:

— Мен фыравун ве мысырлыларнынъ башына даа бир фелякет кетиририм. Ондан сонъ о, сизлерни мындан йиберер. Сизни йибергенде, мындан сизни асыл къуваджакъ. ²Халкъкъа исе айт ки, эр бир акъай озь къомшусындан, эр бир къадын да озь къомшусындан кумюш ве алтын шейлерни сорап алсынлар, — деди.

³РАББИ халкъына мысырлыларнынъ козьлеринде мерамет берди. Мусанынъ озю Мысыр топрагъында фыравуннынъ къуллары ве халкънынъ козю огюнде баягъы буюк адам эди.

⁴Муса фыравунгъа деди ки:

— РАББИ бойле деп айта: «Яры геджеде Мен Мысыр бою кечерим. ⁵О заман озь тахтында отургъан фыравуннынъ биринджи догъгъан баласындан башлап, дегирмен ташларында ун чеккен хызметчи апайнынъ биринджи догъгъан баласынадже Мысыр топрагъында олгъан эр бир биринджи догъгъан бала ве айванларнынъ бутюн биринджи догъгъан балалары оледжектир. ⁶Бутюн Мысыр топрагъында даа олмагъан, эм де башкъа олмайджакъ буюк фигъан къопаджакътыр. ⁷Эписи Исраиль огъуларына исе не адамгъа, не де айвангъа зарар олмаз. О заман, РАББИ мысырлылар ве израиллилер арасында фаркъ эткенини билирсингиз». ⁸Сенинъ эписи къулларынъ манъа келип седжде этерлер ве: «Сен ёлбашчылыкъ эткен бутюн халкъынънен

чыктып кет», — деп айтарлар. Бундан сонъ мен чыктып кетерим.

Сонъ Муса фыравундан гъазапнен чыктып кетти.

⁹РАББИ Мусагъа:

— Меним аджайип шейлерим Мысыр топрагъында чокълашсынлар деп, фыравун сизни динълемейджек, — деген эди.

¹⁰Муса ве Харун фыравуннынъ огюнде бу аджайип шейлернинъ эписини яптылар, амма РАББИ фыравуннынъ юрегини таш киби этти, ве о, Израиль халкъыны озы топрагъындан йибермеди.

12

Песахнынъ тайинленмеси

¹Мысыр топрагъында РАББИ Мусагъа ве Харунгъа бойле деп айтты:

²— Бу ай сизде айларнынъ башы олсун. Йылнынъ айларындан о, биринджи олсун. ³Бутюн Израиль джемиетине айтынъыз ки, бу айнынъ онунджи куню эр бир адам озы къорантасына коре къой-эчкилеринден бирини алсын. Эр бир къорантагъа бирер айван олсун. ⁴Эгер къоранта бир айванны ашап битирип оламайджакъ киби уфакъ олса, эвине энъ якъын олгъан къомшусынен берабер джан сайысына коре айван алсын. Ким не къадар ашайджагъына коре, озюнъизге айван сайып алынъыз.

⁵Айван сизде къусурсыз, эркек ве бир яшлы олмакъ керек. Оны къозулардан я да улакълардан алынъыз.

⁶О, сизде бу айнынъ он дёртунджи кунюнедже турсун. О заман бутюн Израиль джемиетининъ топлашувы оны

акъшам сойсун. ⁷ Онынъ къанындан алып, айванны ашайджакъ эвлеринде къапу первазынынъ эки тарафыны ве устюни якъсынлар. ⁸ Онынъ этини шу геджеси атешке къызартып, ашап битирсинлер. Оны маясыз хамырдан пишкен питенен ве аджджы отларнен ашасынлар. ⁹ Оны чий я да сувгъа пиширип ашаманъыз, амма башынен, аягынен ве ич алятынен берабер атешке къызартып ашанъыз. ¹⁰ Ондан сабагъадже бир шей къалдырманъыз. Амма ондан къалгъаныны сабагъадже атеште якъынъыз. ¹¹ Оны бойле ашанъыз: беллеринъиз багълы олсун, аякъкъапларынъыз аякъларынъызда, таякъларынъыз исе къолларынъызда олсун. Оны ашыкъчанлыкънен ашанъыз. Бу – РАББИнинъ Песахыдыр*.

¹² Мен исе тамам бу геджеси Мысыр топрагъындан кечерим ве адамдан башлап айванларгъа баргъандже, Мысыр топрагъында олгъан эр бир биринджи догъгъан баланы ольдюрим ве эписи Мысыр аллаларыны джезаларым. Мен – РАББИМ. ¹³ Сиз олгъан эвлер устюндеки къан бельги олур. Мен къанны корерим ве сизинъ янынъыздан кечип кетерим. Мысыр топрагъыны къыргъанымда, сизни къыргъан фелякет олмаз.

¹⁴ Бу кунъ сиз ичюн хатырлаткъан кунъ олсун: оны РАББИге байрам оларакъ несильден несильге япынъыз. Сиз ичюн бу эбедий эмирдир.

* ^{12.11} *Песах* – къадимий еудий «песах» деген сёзю «янындан кечип кетмек» демектир.

Маясыз Пишкен Пите Байрамы

¹⁵Еди кунь маясыз пишкен пите ашанъыз. Энь биринджи кунюнден башлап, эвлеринъизден маяны ёкъ этинъыз. Ким биринджи куньден башлап, единджи куньгедже минген хамырдан пишкен пите ашаса, о джан Исраиль халкъындан айырылыр. ¹⁶Биринджи куню сизде мукъаддес къурултай оладжакъ, единджи куню де мукъаддес къурултай оладжакътыр. Бу куньлери ич бир тюрлю иш япмагъа олмай. Сизге ялынъыз ашамакъ ичюн аш пиширге мумкюн. ¹⁷Маясыз Пишкен Пите Байрамыны япынъыз, чюнки тамам бу куню Мен сизинъ ордуларынынъ Мысыр топрагъындан чыкъардым. Бу кунни эбедий урф-адет оларакъ несильден несильге япынъыз. ¹⁸Биринджи айнынъ он дёртюджи куннинъ акъшамындан башлап, шу айнынъ йигirmi биринджи куннинъ акъшамынадже маясыз пишкен пите ашанъыз. ¹⁹Эвлеринъизде еди кунь мая олмамакъ керек, чюнки ким минген хамырдан пишкен пите ашаса, о джан, кельмешекми я да шу ерининъ темель сакиними олсун, Исраиль джемиетинден айырыладжакътыр. ²⁰Минген хамырдан бир шей ашаманъыз. Эр бир яшагъан еринъизде маясыз пишкен пите ашанъыз.

Биринджи Песах

²¹Муса, эписи Исраиль акъсакъалларыны чагъыртып, оларгъа бойле деди:

— Къоранталарынъызгъа коре айванларны сайлап алынъыз ве оларны сойып, Песахны азырланъыз. ²²Эзов отунынъ деметини алып, савутта олгъан къангъа батырып,

савуттаки кѳаннен кѳапу первазынынъ устюни ве эки тарафыны якъынъыз. Сиз исе биринъыз озъ эвинъизнинъ кѳапусындан сабагъадже чыкъманъыз. ²³РАББИ Мысырны кѳырмагъа чыккып, кѳапу первазынынъ устюндеки ве эки тарафындаки кѳанны корип, кѳапуларынынъ янларындан кечип кетер ве олюм кетириджи Мелекке, сизге зарар кетирмек ичюн, эвлеринъизге кирмеге бермез. ²⁴Буны озълеринъиз ве огъуларынынъиз эбедий кѳанун оларакъ кутюнъиз. ²⁵Озю айткѳаны дайын, сизге РАББИ береджек топраккѳа киргенинъизде, бу адетни кутюнъиз. ²⁶Балаларынъиз сизден: «Бу насыл адет я?» — деп сорагъанларында исе, ²⁷оларгѳа: «Бу — Мысырда мысырлыларгѳа зарар кетиргенде, Исраиль огъуларынынъ эвлери янларындан кечип кеткен, эвлеримизни кѳуртаргѳан РАББИге Песах кѳурбаныдыр», — деп айтынъыз.

Халкъ, седждеге кѳапанып, ибадет этти.

²⁸Исраиль огъулары кетип, Мусагѳа ве Харунгѳа РАББИ эмир эткени киби, ойле де яптылар.

Биринджи догъгъан балаларнынъ олюми

²⁹Яры геджеде РАББИ Мысыр топрагъында олгъан эписи биринджи догъгъан балаларны, тахтында отургъан фыравуннынъ биринджи догъгъан баласындан башлап, зинданда отургъан эсирнинъ биринджи догъгъан баласынадже, айванларнынъ бутюн биринджи балаларыны да ольдюрди. ³⁰Геджеси фыравун, онынъ эписи кѳулары ве бутюн Мысыр турды. Мысырлыларда буюк кѳыямет кѳопты, чюнки олю олмагъан эв ёкъ эди. ³¹Фыравун бу геджеси Муса ве Харунны чагъыртты ве:

— Турунгыз! Эм сиз, эм Исраиль оггуллары халктымнын арасындан чыккып кетингиз. Барынгыз да, айтканынгыз дайын, РАББИге ибадет этингиз.³² Айтканынгыз дайын, озь кьой-эчкилерингизни ве туварларынгизны алынгыз. Кетингиз ве манга эйилик тилеңгиз, — деди.

³³Халкны о топрактан тез-тез ёлламак ичюн, мысырлылар оларны кувалай эдилер, чюнки олар: «Биз эпимиз олермиз», — деп айта эдилер.³⁴ Халк озюнинг экшимеген хамырыны алып кетти. Урбаларына сарылган оларнынг хамыр савутлары омузларында эдилер.³⁵ Исраиллилер, Муса айтканы киби япып, мысырлылардан кумюш шейлерни, алтын шейлерни ве урбаларны сорадылар.³⁶ РАББИ исе мысырлыларнынг козьлеринде халккга мераметлик берди: мысырлылар халккга шейлер бердилер, ве исраиллилер мысырлыларнынг барлыгыны алып кеттилер.

Исраиллилер Мысырдан чыккып кетелер

³⁷Сонг Исраиль оггуллары Раамсес шеэринден Суккот деген ерге ёл алдылар. Оларнынг сайысы, кгадынлар ве балалардан ггайры, 600 бингге якын джаяв кеткен акгайлар эди.³⁸ Оларнен берабер чешит миллетлерден чокг адамлар ве баягы буюк сюрюни асыл эткен кьой-эчкилернен туварлар да чыккып кеттилер.³⁹ Мысырдан алып чыккган хамырдан олар маясыз пите пиширдилер, чюнки хамыр экшимеген эди. Олар Мысырдан куваланган эдилер ве вакгыт джоймагга имкянлары олмаганындан, озьлерине ашны биле азырламадылар.

⁴⁰Исраиль огъуларынынъ Мысырда яшап тургъан вакъты 430 йыл эди. ⁴¹430 йыл кечкен сонъ, тамам бу куннинъ геджесинен РАББИнинъ бутюн ордулары Мысыр топрагъындан чыккып кетти.

⁴²О гедже РАББИ буюк дикккыт иле Исраиль огъуларыны Мысырдан алып чыккы эди. Бунинъ ичюн несильден несильге бутюн Исраиль огъулары бу геджеси юккъламайып, РАББИге ибадет этсинлер.

Песах акккында низамнаме

⁴³Мусанен Харунгъа РАББИ бойле деп айтты:

— Мына Песахнынъ низамнамеси: ич бир ябанджы оны ашамасын. ⁴⁴Кумюшке сатын алынган эр бир къул исе сюннет этильген сонъ Песахны ашамакъ мумкюн. ⁴⁵Ваккынджа яшаган адамнен ыргъат исе оны ашамасын. ⁴⁶Оны бир эв ичинде, сабагъадже къалдырмайып, ашамакъ керек. Этни эвден чыккырмангыз, кемиклерини де парламангыз. ⁴⁷Исраиль огъуларынынъ бутюн джемieti Песахны тутмакъ кереклер. ⁴⁸Эгер сенде ваккынджа яшамакъ ичюн кельмешек ерлешип, РАББИнинъ Песахыны япмагъа истесе, онынъ эвинде олган эписи эркеклерни сюннет эт. Сонъ о, Песахны япмакъ мумкюн, ве энди ернинъ темель сакини дайын олур. Ич бир сюннет этильмеген исе оны ашамасын. ⁴⁹Эм темель сакинге, эм арангызда яшамакъ ичюн ерлешкен кельмешекке бир къанун олсун.

⁵⁰Эписи Исраиль огъулары, РАББИ Мусагъа ве Харунгъа насыл эмир эткен олса, ойле де яптылар.

⁵¹Тамам бу куню РАББИ Мысыр топрагъындан Исраиль огъуларыны ордуларынен чыккыларды.

13

Биринджи догъгъанларны Аллагъа багъышлайлар

¹Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деди:

²— Исраиль огъуларында эр бир биринджи догъгъан джанны, эм адамдан, эм айвандан догъгъан баласыны Мангъа айырып эялла, чюнки олар Менимки.

Маясыз Пишкен Пите Байрамы акъкъында хатырлатма

³Муса халкъкъа бойле деди:

— Мысырдан, къуллукъ топрагъындан чыккъан бу кунни акъылынъызда тутунъыз, чюнки РАББИ сизни андан Озь къудретинен чыкъарды. Бу куню минген хамырдан пишкен питени ашаманъыз. ⁴Сиз бугунь, баарьнинъ ильк куньлеринде* ёлгъа чыкъасынъыз. ⁵Сизинъ Алланъыз олгъан РАББИ сютнен бал акъкъан топракъны, ханаанлыларнынъ, хитлиернинъ, аморлыларнынъ, хивлиернинъ, евуслыларнынъ топрагъыны деделеринъизге бермеге емин этти. О, сизни бу топракъкъа кирсеткен сонъ, бу айда бойле адетни тутмакъ керексинъиз: ⁶еди кунь маясыз пишкен пите ашанъыз, единджи куню исе РАББИнинъ байрамы олур. ⁷Еди кунь маясыз пишкен пите ашамакъ керек. Сизде ве бутюн яшагъан топрагъынъызда маянен пишкен бир шей,

* ^{13.4}Баарьнинъ ильк куньлеринде — еудийдже «Авив айында», къарарнен март, я да апрель айында.

не маянынъ озю олмасын. ⁸Огълунга да о кунъде бойле айтып илян эт: «Бу — мен Мысырдан чыккында, РАББИ манга нелер япкыанларына хатырадыр». ⁹РАББИнинъ кыануны агъзынъызда олсун деп, бу шей сизге кълунъыздаки бельги киби ве манълайынъызга сарылган саргы ерине олсун, чюнки РАББИ сизни Озь кълудретинен Мысырдан алып чыккыты. ¹⁰Бойлеликнен, бу нязнамени йылдан йылга тайинленген вакытта ерине кетир!

Биринджи догъганлар акъкында эмир

¹¹РАББИ сизге ве деделеринъизге бу ерлер акъкында емин этти. О, сизни ханаанлыларнынъ топрагына ерлештирген сонъ ве бу топракны сизге берген сонъ, ¹²эр бир биринджи догъган огъланларынъызны ве айванларынъызнынъ биринджи догъган балаларыны РАББИге багъышланъыз. Огъланлар ве эркеклер — РАББИнинъки. ¹³Эшекнинъ биринджи догъган эркек баласы ичюн къой я да эчкининъ эркек баласыны беринъиз. Бермеге истемесенъиз эгер, эшек баласынынъ бойнуны сындырынъыз. Эписи биринджи догъган огъланларынъыз ичюн айваннынъ янъы догъган баласыны беринъиз. ¹⁴Огълларынъыз сенден: «Бу недир?» — деп сорагъанда, оларга бойле деп айтынъыз: «Кълулукъ топрагынъдан, РАББИ бизни Озь кълудретинен Мысырдан алып чыккыты. ¹⁵Бизни йибермемек ичюн фыравун инатланып тургъанда, РАББИ адамнынъ биринджи догъган баласынъдан башлап, айванларнынъ биринджи догъган несилине баргъандже, Мысыр топрагынъда эписи биринджи догъган балаларны ольдюрди. Онынъ

ичюн мен биринджи догъгъан эр бир эркек несильни РАББИге кърбан чалам, огъуларымдан биринджи догъгъан балалары ичюн исе акккыны телейим. ¹⁶ Бу, кълунъыздаки белги киби ве манълайынъызгъа сарылгъан саргъы ерине олсун, чюнки РАББИ бизни Озь кълудретинен Мысырдан алып чыккты».

Булут диреги ве атеш диреги

¹⁷ Фывавун исраиллиерни йиберген сонъ, Алла: «Халкъ, озюне кършы дженк этиледжегини корип, пешман этмесин ве Мысыргъа къайтмасын», — деп, халккны Фелестин топрагкынынъ ёлундан, о, яккын олса да, алып бармады. ¹⁸ Алла халккны айланчыкк сахра ёлунен Ккызыл денъиз тарафына алып кетти. Силялы исраиллиер Мысыр топрагкындан чыккып кеттилер.

¹⁹ Муса Юсуфнынъ кемиклерини янына алды, чюнки Юсуф: «Сизге Алла келир, ве сиз меним кемиклеримни мындан янынъызгъа алып чыккынъыз», — деп, Исраиль огъуларыны емин эттирди.

²⁰ Исраиль огъулары, Суккоттан чыккып, сахранынъ сонъунда олгъан Этам деген ерде ордунен ерлештилер. ²¹ Оларнынъ оглеринде РАББИ Озь кете эди. Кунъдюз ёлны косътерип, булут диреги киби, гедже исе ёлны ярыкклатып, атеш диреги киби. Бунынъ ичюн олар эм кунъдюз, эм геджеси кетип ола эдилер. ²² Халккнынъ козью огюнде кунъдюз — булут диреги, геджеси — атеш диреги ич ёкк олмай эди.

14

Исраиллилер Къызыл денъизнинъ ортасындан кечелер

¹⁻² РАББИ Мусагъа:

— Исраиль огъуалларына бойле деп айт: арткъа айланъынъыз. Пи-Хахиротнынъ огюнде, Мигдол ве денъиз арасында, Баал-Цефоннынъ огюнде ордунен ерлешинъыз. Денъизнинъ янында Баал-Цефоннынъ къаршысында ордунен ерлешинъыз. ³Фыравун исраиллилер акъкъында: «Олар бу ернинъ ёлуны шашырдылар. Оларны сахра къапатты», — деп айтар. ⁴Мен онынъ юрегини таш киби этерим, ве о, оларнынъ артларындан къувалар. Мен исе фыравунгъа ве онынъ бутюн ордусына япкъан ишимде шуретимни косьтеририм. Сонъ мысырлылар, Мен — РАББИ олгъанымны билерлер, — деди.

Исраиллилер ойле де яптылар.

⁵Халкънынъ къачкъаны акъкъында Мысыр падишасына хабер этильген эди. Фыравун ве онынъ хызметчилери бу халкъкъа япкъан ишлерине языкъсындылар.

— Недир бизим эткенимиз? — дедилер олар. — Не ичюн биз, исраиллилер бизге даа хызмет этмесинлер деп, оларны йибердик?

⁶Фыравун озъ арабасыны екти, озъ халкъыны да янына алды. ⁷О, 600 дане энъ яхшы арабаларны ве Мысырдаки эписи арабаларны, оларнынъ эписи башлыкъларыны да алды. ⁸РАББИ Мысыр падишасы олгъан фыравуннынъ юрегини таш киби этти, ве о, исраиллилернинъ артларындан къувалады. Исраиль огъуаллары исе

РАББИнинъ къудретли къолу астында кете эдилер. ⁹Мысырлылар, фыравуннынъ арабаларынен олгъан эписи атлары ве атлылары, онынъ бутюн ордусы исраиллилернинъ артларындан къуваладылар ве денъиз ялысында, Пи-Хахирот огюнде, Баал-Цефон янында ерлешкен исраиллилерге еттилер. ¹⁰Фыравун якъынлашкъанда, Исраиль огъулары аркъаларына айланып бакътылар ве артларындан мысырлыларнынъ кельгенлерини коръдилер. Исраиль огъулары пек къоркътылар ве ярдым сорап РАББИге ялвардылар. ¹¹Олар Мусагъа:

— Мысырда къабир олмагъаны ичюн, сен бизни сахрагъа ольмеге алып кельдингми? Бизни Мысырдан алып чыккып бизнен якъъанынъ недир? ¹²Биз Мысырда сангъа: «Бизни озъ алымызгъа къалдыр. Мысырлыларгъа чалыша берейик», — деп айтмадыкъмы? Чюнки биз ичюн мысырлыларгъа къуллукъ эткенемиз сахрада ольгенимизден бинъ къат яхшыдыр, — дедилер.

¹³Амма Муса халкъкъа:

— Къоркъмангъыз. Къатты турунгъыз ве РАББИ бугунъ сизни къуртаргъаныны корерсингъиз. Чюнки бугунъ корьген мысырлыларны сиз бир даа омюрбилля корьмесингъиз. ¹⁴Сизинъ ерингъизге РАББИ дженк этеджек, сиз исе тынч олунгъыз, — деди.

¹⁵РАББИ Мусагъа:

— Сен не, ярдым сорап, Мангъа ялварасынъ? Исраиллилерге: «Ёлунгъызны девам этингъиз», — деп айт. ¹⁶Сен исе, таягъынъны котерип ве къолунгъны денъизге тараф узатып, оны экиге боль. Сонъ исраиллилер денъизнинъ ортасында олгъан топракъ устюнден кечерлер. ¹⁷Мен исе мысырлыларнынъ юреклерини таш киби этерим. Олар

исраиллиернинъ артларындан кетерлер. Мен фыравунгъа ве онынъ бутюн ордусына, онынъ арабаларына ве онынъ атлыларына япкъан ишимде шуретимни косътеририм. ¹⁸ Фыравунда, онынъ арабаларында ве онынъ атлыларында Озь Шуретимни косътергенимде, мысырлылар, Мен — РАББИ олгъанымны билирлер, — деди.

¹⁹ Исраиллиер ордунынъ огюнде кеткен Алланынъ Мелеги ёлгъа чыккып, оларнынъ артларындан кетти. Булут диреги де оглеринден кетип, артларындан турды. ²⁰ О, мысырлылар ве исраиллиернинъ ордулары арасында турды. Бирлери ичюн о, булут ве къаранлыкъ эди, башкъалары ичюн исе о, геджени ярыкълата эди. Бутюн гедже девамында бири-дигерлеринен якъынлашмадылар.

²¹ Муса къолуны денъизге къаршы узатты. РАББИ исе, кучлю шаркый елни уфюртип, бутюн гедже денъиз сувларыны айдады ве денъизни топраккъа чевирди. Денъиз экиге болюнди, ²² ве Исраиль огъуллары денъиз ортасындан, топраккъан кеттилер. Сувлар исе оларнынъ онъ ве сол тарафларында дивар олып тура эдилер. ²³ Мысырлылар оларнынъ пешинден къуваладылар ве артларындан фыравуннынъ эписи атлары, онынъ арабалары ве атлылары денъизнинъ ортасына кирдилер. ²⁴ Саба тангда РАББИ атеш ве булут дирегинден мысырлыларнынъ ордусына бакъты ве оларнынъ сырларыны къалабалыкъ этти. ²⁵ Оларнынъ арабаларындан копчеклерни алды да, арабалары зорнен кете эдилер. Мысырлылар:

— Исраиллиерден къачайыкъ, чюнки РАББИ оларнынъ ерине бизге къаршы дженк эте, — дедилер.

²⁶ РАББИ Мусагъа:

— Къолунъны денъизге тараф узат. Сувлар арткъа, мысырлыларгъа, оларнынъ арабаларына, оларнынъ атлыларына къайтырлар, — деди.

²⁷ Муса къолуны денъизге тараф узатты, ве сабасына сув озюнинъ ерине къайтты. Мысырлылар сувнынъ къаршысына чапкъанда, РАББИ оларны денъизнинъ ортасында сувгъа ташлады. ²⁸ Сув, арткъа къайтып, истраиллилернинъ артларындан денъизге кирген бутюн фыравун ордусынынъ арабаларыны ве атлыларны къапатты. Олардан бири сагъ къалмады. ²⁹ Исраиль огъулары исе денъиз ортасындаки топракътан кечтилер. Сувлар оларнынъ онъ ве сол тарафларында дивар олып турдылар. ³⁰ О куню РАББИ истраиллилерни мысырлыларнынъ къолундан къуртарды. Истраиллиер денъизнинъ ялысында мысырлыларнынъ олюерини корьдилер. ³¹ Сонъ истраиллиер РАББИнинъ къудрети мысырлыларнен не япкъаныны корьдилер. Халкъ, РАББИден къоркъып, Онъа ве Онынъ къулу олгъан Мусагъа инанды. О заман Муса ве Исраиль огъулары РАББИге бу тюркюни йырладылар:

15

Мусанынъ тюркюси

- ¹ РАББИге йырайым,
чюнки О, юксек котерильгендир!
О, атны ве устюндеки атлыны денъизге ташлады.
- ² РАББИ — меним къудретим,
меним макътав тюркюмдир,

О, манга къртулыш берди.
О, меним Аллам, Оны макътарым!
О, бабамнынъ Алласы,
Онынъ адыны юксельтирим.
3 РАББИ — аскердир!
Онынъ ады — РАББИ!
4 О, фыравуннынъ арабаларыны
ве онынъ ордусыны денъизге ташлады;
фыравуннынъ энъ яхшы башлыкълары
Къызыл денъизде богъулдылар.
5 Оларны терен денъиз ютты;
олар таш дайын сув тюбюне кеттилер.
6 РАББИ! Сенинъ онъ къолунъ
къудретнен нам къазанды!
РАББИ! Сенинъ онъ къолунъ
душманны йыкъты!
7 Озь буюк улулыгъынъда
Сен Санга кършы чыкъкъанларны
ёкъ эттинъ.
Сен Озь гъазабынъны ёлладынъ,
ве о, оларны тобан дайын якъты.
8 Нефесинъ уфюрди,
ве сувлар котерильдилер,
сувлар, байырлар киби, турдылар,
денъизнинъ ортасындаки терен сувлар
къою олдылар.
9 Душман деди ки:
«Артларындан къувалап,
артларына етерим, авны болерим.
Оларнен джаным тояр,

кылычымны чекерим,
кълум оларны кылар». 10
Сен нефесинънен уфюрдинъ,
ве оларны денъиз къллады,
олар терен сувлар ичине
кършун дайын далдылар. 11
РАББИ! Аллаларнынъ арасында
Сен дайын ким бар?
Мукъаддесликнен улу олгъан,
макълавларгъа даима лыйкъ олгъан,
ве аджайип шейлер япкъан
Сен дайын ким бар? 12
Сен Озь онъ кълунгъны узаттынъ —
оларны ер ютты.
13 Сен Озь мераметинънен
Озюнъ къртаргъан бу халкъгъа ёлны
косьтересинъ.
Озь кълудретинънен Сенинъ отургъан еринге
бу халкъны алып кетесинъ. 14
Халкълар эшитирлер ве титрерлер;
Фелестин сакинлерини дешет басар.
15 О заман Эдом башлыкълары титрерлер,
Моав ёлбашчыларыны къркъу басар,
Ханааннынъ эписи сакинлери
мугъайырлар. 16
Олар къркъу ве дешет тюбюнде
кълсынлар!
РАББИ! Сенинъ халкъынъ кечкендже,
Сен Озюнге айырып алгъан халкъынъ
кечкендже,

олар кълунънынъ кълудретинден
таш дайын тильсиз олулар.
17 РАББИ! Сенинъ мулкюнънинъ дагъына,
Озюнъе отурмакъ ичюн эткен ерге,
Я Рабби, Сенинъ кълларынъ яратаджакъ
мукъаддес ерге
Озь халктынъны алып кирсет ве ерлештир!
18 РАББИ асырлар боюнджа
ве эбедиен падишалыкъ этеджектир!

¹⁹Фыравуннынъ атлары арабаларынен ве атлылары-
нен берабер денъизге киргенде, РАББИ оларнынъ ус-
тюне денъиз сувларыны къайтарды. Исраиллилер исе
денъиз ортасындаки топракътан кечтилер.

Меръемнинъ тюркюси

²⁰Сонъ Харуннынъ татасы Меръем пейгъамбер къл-
луна даре алды. Онынъ артындан эписи кълдынлар, да-
релерини алып, ойнап чыккытылар. ²¹Меръем оларнынъ
оглеринде йырлады:

РАББИге йыранъыз,
чюнки О, юксек котерильгендир,
атны ве устюндеки атлыны
денъизге ташлады!

Аджжы сув

²²Муса исраиллиерни Кълзыл денъиз янындан
алып кетти, ве олар Шур сахрасына кельдилер. Олар
сахра бою учь кунъ кеттилер, амма сувны тапалмадылар.

²³ Марагъа келип, Марадаки сувны ичалмай эдилер, чюнки о, адджы эди. Онынъ ичюн бу ер Мара* деп адландырылгъандыр. ²⁴ Халкъ Мусагъа шикъет иле:

— Бизлер не ичеджекмиз? — дедилер.

²⁵ Муса, ярдым сорап, РАББИге ялварды. РАББИ исе онъа бир терек косътерди. Муса терекнинъ парчасыны сувгъа ташлады, ве сув татлы олды.

Анда РАББИ халкъгъа низамнаме ве къанунны берди, анда да халкъны сынады. ²⁶ О, деди ки:

— Эгер сизлер РАББИ-Таалянъызнынъ айткъанларыны эшитсенъиз ве Онынъ козю алдында Онынъ истегенини этсенъиз, эгер эмирлерине къулакъ ассанъыз ве Онынъ эписи низамнамелерини кутъсенъиз, о заман Мен мысырлыларгъа ёллагъан хасталыкълардан бирини сизге ёлламам. Чюнки Мен — РАББИМ, сенинъ Тедавийиджинъим.

²⁷ Исраиллилер Элим деген ерге кельдилер. Анда он эки чокъракъ ве етмиш хурма береги бар эди. Олар анда сувларнынъ янларында ордунен ерлештилер.

16

Манна ве боденелер

¹ Мысыр топрагъындан чыккъанларына экинджи айнынъ он бешинджи кунюнде Исраиль огъуларынынъ бутюн джемиети, Элимден ёлгъа чыккып, Элим ве Синай арасында ерлешкен Син сахрасына кельди. ² Сахрада

* ^{15.23} *Мара* — къадимий еудий «мара» деген сёзю «адджы» демектир.

исе истраиллиернинъ бутюн джемиети Муса ве Харунгъа къаршы шикъетленди. ³Истраиллиер оларгъа:

— Ах, эгер биз къазан-къазан этлер янында отургъанымызда, тойгъандже отъмек ашагъанымызда, Мысыр топрагъында РАББИнинъ къолундан ольген олсакъ! Сиз бизлерни, бутюн бу джемиетни ачлыкътан ольдюрмек ичюн, бу сахрагъа кетирдингиз, — дедилер.

⁴РАББИ Мусагъа:

— Иште, Мен сизлерге коктен отъмекни ягъмур дайын ягъдырырым. Халкъ, эр кунъ чыктып, оны кунюне еткени къадар джыйсын. Мен оларны сынаим: Къануныма коре бойсунып, яшайджакълармы — ёкъмы экен. ⁵Алтынджы куню исе кетиргенлерини сакъласынлар. Бу азырлагъанлары, башкъа куню джыйгъанларына коре, эки къат чокъ олур, — деди.

⁶Муса ве Харун эписи истраиллиерге:

— Мысыр топрагъындан керчектен РАББИ сизни чыкъларгъаны акъкъында акъшам биледжексингиз. ⁷Сабалайын РАББИнинъ Шуретини корерсингиз, чюнки О, Озюне къаршы олгъан шикъетингизни эшитти. Я биз ким олгъанмыз? Не ичюн бизге къаршы шикъетленесингиз? — дедилер. ⁸Муса деди ки:

— РАББИ сизге акъшам эт, саба исе тойгъандже отъмек береджек, чюнки РАББИ Озюне къаршы шикъетленгенингизни эшитти. Я биз ким олгъанмыз? Шикъетингиз бизге къаршы дегиль, амма РАББИге къаршыдыр.

⁹Муса Харунгъа бойле деди:

— Исраиль огъуларынынъ бутюн джемиетине барып: «РАББИнинъ юзю озюне якъынлашынгыз, чюнки О, шикъетингизни эшитти», — деп айт.

¹⁰Харун Исраиль огъуларынынъ бутюн джемиетине айткъанда, олар сахрагъа айланып бакътылар, ве, иште, бутутта РАББИнинъ Шурети пейда олгъаныны корьдилер.

¹¹⁻¹²РАББИ Мусагъа:

— Мен исраиллиернинъ шикъетини эшиттим. Оларгъа бойле деп айт: «Акъшам эт ашайджакъсынъыз, саба исе отъмекке тояджакъсынъыз. О вакъыт Мен — РАББИ, сизинъ Алланъыз олгъанымны биледжексинъыз», — деди.

¹³Акъшам боденелер учып кельдилер ве орду тѳпесини къапладылар. Сабалайын исе орду янына чыкъ тюшкен эди. ¹⁴Чыкъ котерильди, ве мына, сахранынъ устюнде недир уфакъ, пулчыкъларгъа ошагъан, ерге тюшкен къырав дайын, бир шей ятмакъта. ¹⁵Исраиллиер, буны корип, бири-биринден:

— Бу недир? — деп айта эдилер, чюнки бунынъ не олгъаныны бильмей эдилер.

Муса оларгъа:

— Бу ашамакъ ичюн берильген РАББИнинъ отъмегидир. ¹⁶РАББИнинъ эмир эткени будыр: «Эр бири-нъыз оны ашап битиреджегинъыз къадар джыйынъыз. Бир адамгъа бир чанакъ* джыйынъыз, чадырынъызда къач джан олгъанына коре алынъыз», — деди.

¹⁷Исраиллиер ойле де яптылар: кими чокъ, кими аз джыйдылар. ¹⁸Чанакънен ольчедилер. Эм чокъ джыйгъан союзнда арткъач ёкъ эди, эм аз джыйгъан союзнда да эксиклиги олмады. Эр бири ашап битиреджеги къадар джыйды. ¹⁹Муса оларгъа:

* ^{16.16}Чанакъ — къадимий еудийдже «бир омер», къарарнен 2 литр.

— Буны сабагъадже кимсе къалдырмасын, — деди.

²⁰ Лякин олар Мусанынъ айткъаныны динълемедилер, ве базылары бундан сабагъадже къалдырдылар. Къалдыргъанлары исе къуртлады, ве фена къокъу даркъата башлады. Муса оларгъа зияде ачувланды. ²¹ Саба эрте эр бири оны ашап битиреджеги къадар джыя эди. Кунеш къыздыргъанда исе о, ирип кете эди.

²² Алтынджы куню олар отъмекни эки къат чокъ, эр бир адам башына экишер чанакъ джыйдылар. Джемиетнинъ эписи башлыкълары Мусагъа келип буны айттылар. ²³ Муса оларгъа:

— РАББИнинъ айткъаны будыр: «Ярын — раатлыкъ, РАББИге ибадет этмек ичюн мукъаддес раатлыкъ кунюдир. Къызартыладжакъ шейлеринъизни къызартынъыз, пишириледжек шейлеринъизни пиширинъиз, къалгъаныны исе четке къойып, сабагъадже тутунъыз», — деди.

²⁴ Олар оны, Муса эмир эткени дайын, сабагъадже къалдырдылар. О, фена къокъу джайратмады ве къуртламады. ²⁵ Муса деди ки:

— Оны бугунъ ашанъыз, чонки бугунъ — РАББИге ибадет этмек ичюн раатлыкъ куню. Оны бугунъ чельде тапалмазсынъыз. ²⁶ Алты кунъ девамьнда оны джыйынъыз, единджи куню исе — раатлыкъ. О, бу куню олмаз.

²⁷ Лякин халкъ арасындан базылары единджи куню де оны джыймагъа чыктылар, амма тапалмадылар.

²⁸ Сонъ РАББИ Мусагъа:

— Сиз Меним эмирлеримни ве къанунларымны кутъмесинден даа чокъ вакъыт къачынаджакъсынъызмы?

²⁹ Бакъынъыз, РАББИ сизге раатлыкъ кунюни берди. Шунунъ ичюн О, сизлерге алтынджы куню эки кунлюк

отъмек бере. Эпингиз ерлерингизде къалынгыз. Единджи куню ич бир кимсе озъ еринден чыккъмасын, — деди.

³⁰ Сонъ халкъ единджи куню раатланды.

³¹ Бу отъмекке исраиллилер «манна» деген ад къойды. О, кориандр урлугъы киби, безъ тюсте эди; лезети исе баллы пите дайын эди. ³² Муса деди ки:

— РАББИнинъ эмир эткени будыр: «Сизни Мысыр топрагъындан чыккъаргъан сонъ, Мен сахарада сизге ашаткъан отъмекни коръсюнлер деп, несилингизге сакъламакъ ичюн, бир чанакъны маннагъа толдурынгыз».

³³ Муса Харунгъа:

— Бир савут ал да, ичине толу чанакъ маннаны къой. Оны несилингизге квалдырмакъ ичюн, Алланынъ огюне кетир, — деди.

³⁴ РАББИ Мусагъа эмир эткени киби, Харун, оны сакъламакъ ичюн, Шаатлыкъ огюне къойды.

³⁵ Израиль огъулары маннаны отурыла-билир топраккъа кельгенлерине къадар къыркъ йыл девамьнда ашадылар. Олар маннаны Ханаан топрагъы сынъырына кельгенлерине къадар ашадылар. ³⁶ Чанакъ исе эфанынъ* он пайда бир пайыдыр.

17

Къаядан чыккъан сув

¹ РАББИнинъ эмиринен исраиллиернинъ бутюн джемиети Син сахарасындан чыккъып, озъ ёлуны алдылар ве Рефидим деген ерде ордунен ерлештилер. Анда

* ^{16.36} Эфа — къарарнен 20 литр.

халкыкыа ичмек ичюн, сув ёкы эди. ²Халкы Мусанен кыавгыа этип:

— Бизге ичмеге сув берингыз, — дей эди. Муса оларгыа:

— Не ичюн сиз меннен кыавгыа этесингыз? Не ичюн РАББИни сынайсингыз? — деди.

³Анда халкы сувсай эди ве Мусагыа кыаршы шикяет-ленип:

— Бизни Мысырдан неге алып чыктынгы? Бизни, балаларымызны ве сюрюлеримизни сувсузлыкытан ольдюрмек ичюн алып чыктынгымы? — дей эди.

⁴Муса, ярдым сорап, РАББИге ялварды:

— Бу халкынен мен не япайым? Даа бираз вакыт кечсе, олар мени ташнен урарлар.

⁵РАББИ Мусагыа:

— Халкынынгы огюнден кеч. Янынгы Исраиль акысакыалларындан бир кыачыны ал. Эм де Ниль дерьясына ургыан таягынынгы кыолунгы алып кеч. ⁶Иште, Хоревдеки кыая устюнде Мен алдынгы турарым. Сен кыаягы урарсынгы, ве ондан сув чыкыар. Оны халкы ичер, — деди.

Исраиль акысакыалларынынгы козылери огюнде Муса ойле де япты.

⁷О ернингы адыны Масса ве Мерива* деп кыойдылар, чюнки израиллилер, кыавгыа эте эдилер ве: «Арамызда РАББИ бармы я да ёкымы?» — деп РАББИни сынай эдилер.

* ^{17.7} *Масса ве Мерива* — кыадимий еудийдже «масса» ве «мерива» деген сёзлери «сынамакы» ве «кыавгыа этмек» демектир.

Исраиллиер амалекилерни енъе

⁸ Амалекилер келип, Рефидим деген ерде исраиллиернен дженк эттилер.

⁹ Муса Ехошуагъа бойле деди:

— Озюнъе акъайларны сайлап ал да, барып амалекилернен дженклеш. Ярын мен байыр тѣпесинде турарым, кѣолумда да Алланынъ таягъы олур.

¹⁰ Ехошуа, Муса онъа айткъаны киби япып, амалекилернен дженклешмеге кетти. Муса, Харун ве Хур исе байырынннъ тѣпесине чыккылар. ¹¹ Муса кѣолларыны котергенде — исраиллиер енъе эдилер, кѣолларыны тюшюргенде исе — амалекилер енъе эди. ¹² Лякин Мусанынъ кѣоллары болдурды. О вакъыт Харун ве Хур, таш алып, онынъ тюбюне кѣойдылар, ве Муса онынъ устюне отурды. Харуннен Хур исе онынъ кѣолларыны тутып турдылар, бири — бир тарафтан, экинджиси исе — экинджи тарафтан. Кунъ баткъандже Мусанынъ эки кѣолу котерилип тургъан эди. ¹³ Амалекке кѣаршы кѣылычларнен дженклешип, Ехошуа онынъ устюнден гъалип чыккыты.

¹⁴ Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Буны акъылда тутмакъ ичюн, эльязмада язып, Ехошуанынъ кѣулагъына мытлакъа кѣой ки, Мен ер юзюнде амалекилернинъ изини биле кѣалдырмам.

¹⁵ Сонъ Муса РАББИге кѣурбан чалынгъан ерни кѣурды, онъа «РАББИ — Меним Байрагъым»* деген ад кѣойды ¹⁶ ве бойле деди:

* ^{17.15} РАББИ — Меним Байрагъым — кѣадимий еудийдже «Иегова Нисси».

– Къолларым РАББИге котерильгенлери ичюн, О, Амалекке къаршы несильден-несильге дженк этеджек.

18

Муса ве Итро

¹Мусанынъ къайнатасы Мидьяннынъ руханийи Итро, РАББИ Мысырдан исраиллиерни алып чыккъанда, Муса ве Озюнинъ халкъы Исраиль ичюн Алланынъ япкъан эписи шейлери акъкъында эшитти. ²О заман Мусанынъ къайнатасы Итро ондан эвель эвине къайтарылгъан Мусанынъ апайыны Циппораны ³ве онынъ эки огълуны озюне чагъыртты. Олардан бирининъ ады Гершом* эди, чюнки Муса: «Мен ябанджы ерде вакътынджа яшагъан адам олдым», – дей эди. ⁴Экинджисининъ ады исе Элиэзер** эди, чюнки Муса: «Бабамнынъ Алласы, манъа ярдымджы олып, мени фыравуннынъ къылычындан къорчалады», – деп айта эди. ⁵Мусанынъ къайнатасы Итро Мусанынъ апайы ве балаларынен сахарагъа, Алланынъ дагъы янында ордунен ерлешкен Мусагъа келип, ⁶онъа бойле хабер ёлады:

– Мен, сенинъ къайнатанъ Итро, ве сенинъ апайынъ, ве онен берабер эки огълунъ санъа келемиз.

⁷Муса къайнатасыны къаршыламагъа чыккыты, онъа белъ букти ве оны опыти. Бири-биринен сораşkъанларындан

* ^{18.3} Гершом – къадимий еудий ады «Гершом», «гер» (вакътынджа яшагъан адам) сезюнинъ айтылувына ошай.

** ^{18.4} Элиэзер – къадимий еудий ады «Элиэзер», къадимий еудий «Алла – ярдымджы» ибаренинъ айтылувына ошай.

сонъ, олар чадыргъа кирдилер. ⁸Сонъ Муса къайнатасына Израиль ичюн РАББИ фыравуннен ве эписи мысырлыларнен япкъанларыны икяе этти. Эм ёлда расткельген эписи кыйынлыкълар акъкъында ве РАББИ оларны фыравуннынъ ве мысырлыларнынъ къолларындан насыл къуртаргъаны акъкъында да икяе этти. ⁹Исраиллилерни мысырлылардан ве фыравуннынъ къолларындан къуртаргъанда, РАББИ исраиллиерге япкъан эйиликлерине Итро къуванды ¹⁰ ве бойле деди:

— Сизни мысырлыларнынъ ве фыравуннынъ къолундан къуртаргъан ве бу халкъны мысырлыларнынъ укюминден азат эткен РАББИге бинъ шукюрлер олсун! ¹¹Шимди мен билем ки: РАББИ эписи аллалардан буюк, чюнки О, бойле шейлер япып, исраиллилерни гъурурлы мысырлыларнынъ аллаларындан къуртарды.

¹²Сонъ Мусанынъ къайнатасы Итро Аллагъа бутюней якъылгъан ве башкъа къурбанлар чалды. Сонъ Алланынъ огюнде Мусанынъ къайнатасынен берабер аш ашамакъ ичюн, Харун ве Израильнинъ акъсакълары кельдилер.

Итронынъ меслеатлары

¹³Айланыр куню Муса, халкъны махкеме этмек ичюн, отурды, ве халкъ Мусанынъ огюнде сабадан акъшамгъадже турды. ¹⁴Мусанынъ къайнатасы Муса халкънен япкъанларынынъ эписини корип, ондан:

— Бу, сенинъ халкънен япкъанынъ недир? Не ичюн сен бутюн кунь отурасынъ, халкъ исе сенинъ огюнде сабадан акъшамгъадже тура? — деп сорады.

¹⁵ — Халкъ манъа, Алланынъ ирадесини бильмек ичюн, келе, — деди Муса къайнатасына. ¹⁶ — Оларда насылдыр иш чыккында, олар манъа келелер. Мен исе, даваларыны чезип, оларгъа Алланынъ низамнамеринен къанунларыны огретем.

¹⁷ Лякин Мусанынъ къайнатасы онъа бойле деди:

— Сенинъ япкъанларынъ яхшы дегиль. ¹⁸ Сен озюнъни ве сеннен олгъан халкъны къыйнайджакъсынъ, чюнки сен ичюн бу пек агъыр иш: сен оны бир озюнъ баш этамазсынъ. ¹⁹ Шимди айткъанларымны динъле, мен санъа акъыл огретейим, ве Алла сеннен олур. Сен халкъ ичюн Алланынъ огюнде араджы олып, Аллагъа оларнынъ даваларыны еткиз. ²⁰ Оларгъа Алланынъ низамнамелерини ве къанунларыны огрет. Насыл яшамакъ ве насыл ишлер япмакъны халкъкъа огрет. ²¹ Озюнъе исе бутюн халкътан къабилиетли, Алладан къоркъкъан, ачкъозь олмагъан ве адалетли адамларны сайлап ал да, оларны халкънынъ устуне бинъбашы, юзбашы, элибашы ве онбашы оларакъ къой. ²² Олар даима халкънынъ даваларыны чезсинлер. Эр бир пек муим иш акъкъында сени хабердар этип, чезмесини санъа берсинлер, уфакъ-тюфек даваларны исе озълери чезсинлер. Санъа къолайджа олур, ишнинъ агъырлыгъы оларгъа да тюшер. ²³ Бу — Алланынъ санъа эмири. Сен буны япсанъ эгер, чыдап олурсынъ. Бутюн халкъ исе къанаатленип, озь ерине эсен-аман къайтыр.

²⁴ Муса къайнатасынынъ айткъанларыны динъледи ве онынъ эписи айткъанларыны япты. ²⁵ Муса бутюн Исраильден къабилиетли адамларны сайлады ве оларны халкънынъ башлыкълары этип, я да бинъбашы, юзбашы,

эллибашы ве онбашы оларакъ къойды. ²⁶ Олар даима халкънынъ даваларыны чезе эдилер: муим ишлер акъкъында Мусагъа хабер этип, чезмесини онъа бере эдилер, уфакъ-тюфек даваларны исе озълери чезе эдилер.

²⁷ Сонъ Муса къайнатасынен сагълыкълашты, ве о, озъ топрагъына кетти.

19

Исраиллилер Синай дагъы янында

¹ Исраиллилернинъ Мысыр топрагъындан чыккышларынынъ тамам учюнджи айы догъгъанда, олар Синай сахрасына кельдилер. ² Рефидимден чыккыш, Синай сахрасына кельдилер ве анда, сахрада, ордунен ерлештилер. Исраиллилер анда, дагънынъ къаршысында орду олып ерлешти. ³ Муса Алланынъ огюне котерильди. РАББИ дагъдан оны чагъырып:

— Якъупнынъ эвлятларына, Исраиль огъуларына бойле деп айт ве хабер эт: ⁴ «Сиз мысырлыларгъа нелер япкъанымны ве сизни къартал къанатларында киби ташып, Озюме кетиргенимни коръдинъиз. ⁵ Демек, эгер сиз Меним айткъанларымны динълесенъиз ве Меним васитимни кутъсенъиз, эписи халкълардан Меним къысметим олурсынъыз. Чюнки бутюн ер — Менимкидир. ⁶ Сизлер исе — Меним руханийлернинъ падишалыгъым ве мукъаддес халкъым олурсынъыз». Исраиль огъуларына айтаджакъ сёзлеринъ будыр, — деди.

⁷ Муса келип, халкънынъ эписи акъсакълларыны чагъырып, оларгъа РАББИ эмир эткен бутюн бу сёзлерни айтып берди. ⁸ Бутюн халкъ:

— РАББИнинъ бутюн айткъанларыны япармыз, — деп бир агъыздан джевап берди. Муса халкънынъ сёзлерини РАББИге айтты. ⁹РАББИ исе Мусагъа:

— Мен сеннен лакъырды эткенимни халкъ эшитсин ве санъа эбедиен инансын деп, Мен санъа къою булутта келирим, — деди.

Сонъ Муса халкъкъа РАББИнинъ сёзлерини билъдирди. ¹⁰РАББИ Мусагъа:

— Халкъкъа барып, оны бугунъ ве ярын эяллат. ¹¹Учюнджи кунге азыр олмакъ ичюн, озъ урбаларыны ювсунлар, чюнки учюнджи куню бутюн халкънынъ козю огюнде РАББИ Синай дагъына энер. ¹²Халкъ ичюн дагънынъ чевре-четине сызыкъ сыз ве бойле деп айт: «Дагъгъа чыкъмагъа ве онынъ этегине токъунмагъа сакъынынъыз. Дагъгъа токъунгъан эр кимни ольдюрингъиз, ¹³амма бу адамгъа къолнен токъунмангъыз: оны ташларнен урып, я да окънен атып ольдюрингъиз. Айванмы о, я да адаммы, сагъ къалмасын. Девамлы бору сеси эшитилген вакъытта исе олар дагъгъа чыкъмакъ мумкюн», — деди.

¹⁴Муса дагъдан халкъкъа тюшти ве халкъны эяллатты. Олар озъ урбаларыны ювдылар. ¹⁵Муса халкъкъа:

— Учюнджи куню азыр олунгъыз, апайларынгъызгъа токъунмангъыз, — деди.

¹⁶Учюнджи куню танъ аткъанда, кок гурюльдеди, яшын яшынлады, дагъ тёпесинде къою булут пейда олды, ве пек кучлю бору сеси эшитильди. Ордуда олгъан бутюн халкъ титреди. ¹⁷Муса халкъны ордудан Алланынъ къаршысына чыкъарды, ве олар дагъ этеги янында турдылар. ¹⁸Синай дагъы исе, онынъ устуне атеш ичинде РАББИ энгени ичюн, бутюнлей тютей эди. Ондан

чыккышан тютюн собадан чыккышан тютюн дайын эди, ве бутюн дагъ кучлю квалтырай эди. ¹⁹Бору сеси эп квуветлене эди. Муса айта эди, ве Алла онъа давушнен джевап бере эди. ²⁰РАББИ Синай даггына, даггынынъ тѣпесине энди. РАББИ Мусаны даггынынъ тѣпесине чаггырды, ве Муса чыккыты.

²¹РАББИ Мусагъа:

— Тюшип, халкыкы, олар РАББИни корьмек ичюн, Онъа кыаршы ынтылмасынлар ве олардан чоккысы гыайып олмасынлар деп, анълат. ²²РАББИге яккынлашкышан руханийлер исе, РАББИ оларны ѳккы этмесин деп, эялланмаккы борджлулар, — деди.

²³Муса РАББИге бойле деди:

— Синай даггына халккы чыккып оламай, чюнки Сен бизни: «Даггынынъ чевре-четине сызыккы сыз, оны азиз эт», — айтып саккындырдынынъ.

²⁴РАББИ онъа:

— Сен тюш. Сонкы чыккы, ве сеннен Харун да чыккысын. Руханийлер ве халккы исе, РАББИ оларны ѳккы этмесин деп, онъа чыккымагкы ынтылмасынлар, — деди.

²⁵Муса халккыкы тюшти ве буны онъа айтып берди.

20

Он Эмир

¹Алла бу сѣзлернинъ эписини айтып берди:

²— Мен — РАББИм, сенинъ Алланкыдырым. Мен сени Мысыр топраггындан, сен квулуккы эткен ерден алып чыккытым. ³Меним юзюм алдында сенде башкыа аллалар олмаз. ⁴Тѣпедекки кокте, ашаггыдакки ер юзюнде

ве ер юзюнден ашагъы олгъан сувда олгъанларына ошагъан бир шейлер япып, озюнге пут ясама. ⁵Башкъа алларгъа седждеге къапанып ибадет этме. Чюнки Мен — РАББИм, сенинъ Алланъдырым, кунъджю Аллам. Мени нефретлеген бабаларнынъ къабаатлары ичюн оларнынъ балаларыны учюнджи ве дёртюнджи несильгедже джезалайым. ⁶Мени севген, эмирлеримни кутъкен адамларнынъ эвлятларына исе бингъинджи несильгедже мерамет эйлейим.

⁷РАББИнинъ, сенинъ Алланънынъ адыны нафиле айтма, чюнки Онынъ адыны нафиле айткъан адамны РАББИ джезасыз къалдырмаз.

⁸Раатлыкъ кунюни, оны мукъаддес деп танымакъ ичюн, акъылда тут. ⁹Алты кунъ чалыш ве озь тюрлю ишлерингни яп. ¹⁰Единджи куню исе — РАББИ-Тааляньа ибадет этмек ичюн раатлыкъ кунюдир. Бу куню бир тюрлю иш япма, не сен, не огълунъ, не къызынъ, не къулунъ, не хызметчи апайынъ, не айванынъ, не де яшагъан ерлерингизде отургъан кельмешек. ¹¹Чюнки РАББИ коклерни ве топракны, денгизни ве оларда олгъан эр бир шейни алты кунъде яратты, единджи куню исе раатланды. Онынъ ичюн РАББИ раатлыкъ кунюни багъышлады ве оны айырып мукъаддес этти.

¹²РАББИ-Таалянь санъа берген ер юзюнде яшагъан кунълеринъ узакъ олсун деп, бабанънен анангны урьмет эт.

¹³Адамнынъ джаныны алма.

¹⁴Аиле садыкълыгъыны бозма.

¹⁵Хырсызлама.

¹⁶Башкъа адамгъа къаршы ялан шаатлыкъ этме.

¹⁷ Башкѡа адамнынъ эвине, башкѡасынынъ апайына, онынъ не кѡулуна, не хызметчи апайына, не бугѡасына, не эшегине, — башкѡасынынъ бир шейине козь этме.

Исраиллилернинъ кѡркѡусы

¹⁸ Эписи исраиллилер, кок гурюльдегенинен бору сени эшитип ве яшын яшынлагѡанынен тютеген дагѡны корип, кѡркѡудан кѡалтырап, арт-артына чекилип четте турды. ¹⁹ Мусагѡа исе бойле дедилер:

— Бизлернен сен лаф эт, биз де сени динѡлейик. Алла бизлернен лаф этмесин. О, бизнен лаф этсе, биз оледжекмиз.

²⁰ — Кѡркѡманѡыз, — деди Муса халкѡкѡа. — Ниетлеринѡизни бильмек ичюн, Алла сизлерге бойле шекильде пейда олды. О, Оны даима урѡмет этип Ондан кѡркѡкѡанынѡызны, Оны акѡылынѡызда тутып, гуна кѡазанмагѡанынѡызны истей.

²¹ Эписи адамлар четте тургѡанда, Муса Алла олгѡан ерге, кѡара булуткѡа якѡынлашты.

Кѡурбан чалынгѡын ер акѡкѡында кѡанун

²² РАББИ Мусагѡа бойле деди:

— Исраиль огѡулларына бойле айтып, хабер эт: «Мен сизлернен коклерден лаф эткениме шаатсынѡыз.

²³ Меним ериме, озѡлеринѡизге алтын ве кумюш алларны япманѡыз».

²⁴ Манѡа кѡурбан чалынгѡан ерни топракѡтан япынѡыз да, онынъ устюнде кѡойларынѡыздан ве малларынѡыздан алып, оларны кѡурбан чалып, бутюнлей якѡынѡыз, аманлыкѡ кѡурбанларыны да чалынѡыз. Мени

хатырламагъа меджбур эткен эр бир ерде Мен келип сизни багъышларым. ²⁵ Эгер Манъа къурбан чалынгъан ер япанъыз, оны тегизленген ташлардан къурманъыз, чюнки ташларны тегизлегенде, сиз оларны арамларсынъыз. ²⁶ Аврет ерлеринъиз ачылмасынлар деп, Меним къурбан чалынгъан ериме басамакълардан котерильменъиз.

21

Къуллаар акъкъында къанун

¹Исраиллиерге бойле къанунларны илян эт:

²Еудий къулны сатын алсанъыз эгер, сизде алты йыл чалышсын, единджи йылы исе бедава азатлыккъа чыкъсын. ³Янгъыз кельген олса, янгъыз да чыкъсын, эвли олса эгер, онен берабер апайы да чыкъып кетсин. ⁴Эгер апайыны онъа эфендиси берген олса, о да онъа огъланлар я да къызларны догъгъан олса, о заман апайынен балалары эфендисине къалып, о, янгъыз чыкъсын. ⁵Эгер къул: «Эфендимни, апайымны ве балаларымны севем, азатлыккъа чыкъмайджагъым», — десе, ⁶шу вакъыт эфендиси оны Алланынъ огюне шаатлыгъына кетирип, оны къапу я да къапунынъ первазы янына къойып, къулагъыны бизнен тешсин. Сонъ о, эфендисине эбедиен къул оладжакъ.

⁷Эгер бирев къызыны къуллуккъа сатса, къыз къуллукътан эр къул дайын чыкъып оламай. ⁸Эфендиси озюне джарие оларакъ сатын алгъан къызны бегенмесе, оны башкъасына сатын алмагъа изин-рухсет берсин. Амма, оны алдатып, ябанджы халкъкъа сатмагъа эфендисининъ акъкъы ёкъ. ⁹Эгер къызны джарие этип, огълуна бермеге

истесе, оны кызы ерине корьсюн. ¹⁰ Эгер эфендиси озюне даа бир апай алса, биринджи апайы ашсыз, урбасыз ве акбайсыз кьалмасын. ¹¹ Эфендиси бу учь шейни онъа япмаса эгер, кызы ондан бес-бедава чыккып кетсин.

Зорбалык акккында кьанун

¹² Эгер бирев адамны урып ольдюрсе, озю де ольдюрильсин. ¹³ Эгер бу, Алла: «Олсун», — деп изин берген кьаза олгъан олса, кьатильнинъ Мен косьтерген айры ерге кьачып кетмеге чареси олур. ¹⁴ Эгер бирев ниетленип, башкьа адамны хаинликнен ольдюрсе ве сонъ кьурбан чалынгъан ернинъ янына кьуртулыш кьыдырып чапып кельсе, оны ольдюрмек ичюн андан биле чыккырып алынгъыз.

¹⁵ Ким анасыны я да бабасыны урса, ольдюрильсин.

¹⁶ Башкьа адамны хырсызлагъан адам, хырсызлангъанны кьуллуккьа сатса, я да сатып етиштирмесе, эписи бир, ольдюрильсин.

¹⁷ Бабасыны я да анасыны кьаргъагъан адам ольдюрильсин.

Беден яралары акккында кьанун

¹⁸ Эки адам давалашкьанда, бири башкьасыны ташнен я да юмрукьнен урса, урулгъан сою ольмейип, тешекке ятып кьалса, ¹⁹ ве эгер о, турып таяккьа таянып эвинден чыккып олса, оны ургъан адам джезаланмасын. Амма урулгъан адамнынъ иши токьтагъаны ичюн акккыны берсин ве онынъ яхшы олмакь ичюн эткен масрафларыны кьапласын. ²⁰ Эгер бирев кьулуны я да хызметчи апайыны таякьнен урса, ве олар онынъ кьолундан ольселер,

о джезалансын. ²¹ Эгер олар бир-эки кунь даа яшасалар, о, джезаланмасын, чюнки олар онынъ мулкюдир.

²² Адамлар талашкында юкю апайны урсалар, ве онынъ даа догъмагъан баласы тюшсе, лякин башкыа бир зиян олмаса, кыбаатлы сою кыадыларнынъ козю огюнде апайнынъ акыайы не кыадар айтса, о кыадар пей берсин.

²³ Башкыа зиян олса эгер, джан ичюн джан бер, ²⁴ козь ичюн козь, тиш ичюн тиш, кыол ичюн кыол, аякы ичюн аякы, ²⁵ яныкы ичюн яныкы, яра ичюн яра, эзик ичюн эзик!

²⁶ Эгер бирев кыулунынъ я да кыыз кыулунынъ козюни урып чыкыарса, козь ичюн оны азатлыкыкыа йиберсин. ²⁷ Эгер кыулунынъ я да кыадын кыулунынъ тишини урып сындырса, оны тиш ичюн азатлыкыкыа йиберсин.

²⁸ Эгер акыай я да апайны бугыа тюртип ольдюрсе, бугыаны ташнен урып ольдюрингыиз, этини исе ашамангыиз. Огюзнинъ сабысы исе кыбаатлы сайылмасын. ²⁹ Лякин бугыа эвель де тюрткюч олса ве сабысына бунынъ акыкыында хабер этселер, амма о, бугыагыа мукыайт олмагъан олса, ве бугыасы акыай я да апайны тюртип ольдюрген олса, бугыа да ташнен урып ольдюрильсин, сабысы да ольдюрильсин. ³⁰ Амма, эгер ольген адамнынъ сойлары бугыанынъ сабысына одеме тайинлеген олсалар, о, джаны ичюн тайинленген одемени оларгыа телесин. ³¹ Эгер бугыа огыланчыкы я да кыызчыкыны тюртип ольдюрсе — сабысыны кене де бу кыанун боюнджа джезаламакы керек. ³² Эгер бугыа кыулны я да кыадын кыулны тюртип ольдюрсе, бугыанынъ сабысы оларнынъ эфендисине 30 кумюш* телесин, бугыа исе ташнен урып ольдюрильсин.

* ^{21.32} 30 кумюш — кыадимий еудийдже «30 шекел».

³³Эгер бирев къуюнынъ агъзыны ачса, я да къуюны къазып, онынъ агъзыны къапатмаса, онынъ ичине де бугъа я да эшек тюшсе, ³⁴къуюнынъ сабысы айванларнынъ сабысына бугъанынъ фиятыны телесин, бутюн айванны исе озюне къалдырсын.

³⁵Эгер биревнинъ бугъасы къомшусынынъ бугъасыны тюртип ольдюрсе, сагъ къалгъан бугъаны сатсынлар да, тюшкен акъчаны экиге больсюнлер, ольдюрильгени де экиге больсюнлер. ³⁶Огюзнинъ тюрткюч олгъаны эвель де белли олгъан олса, сабысы да буны билип онъа мукъайт олмагъан олса, о озю ольдюрильген бугъа ичюн бугъаны бермек керек, ольген бугъа исе онъа къалсын.

22

Зарарнынъ одемеси акъкъында къанун

¹Эгер бирев бугъаны я да къой-эчкини хырсызлап, оны сойса я да сатса, о, бугъа ичюн беш бугъа, къой ичюн исе дёрт къой берсин.

²Гедже хырсызлыкъ япкъан адамны туткъан бирев оны урып ольдюрсе, ольдюрген адам къабаатлы сайылмасын. ³Лякин оны кунъ догъгъан сонъ ольдюрсе, ольдюрген адам — къабаатлы.

Хырсыз акъкъыны одемек керек. Эгер онынъ акъчасы олмаса, хырсызлагъан шейлер ичюн онынъ озюни къуллукъкъа сатсынлар. ⁴Оны туткъанда, хырсызлагъан шейлери де, бугъа оламы, эшекми, къоймы, къолунда сагъ-селямет тапылса, олар ичюн акъны эки къат телесин.

⁵Эгер бирев айванларыны тарласында я да юзюм багъында отлаткъанда, башкъа адамнынъ тарласына

кирсетип отлатса, зиянны одемек ичюн айванларнынъ сабысы озъ тарла ве юзюм багъындаки энъ яхшы махсулларындан берсин.

⁶ Эгер якъылгъан атеш когемликни алевлетип, багъны, я да орулмагъан ашлыкъны, я да бутюн тарланы якъып битирсе, атешни якъкъан адам кетирильген зиянны одемек керек.

⁷ Бирев къомшусына кумюшни я да шейлерни сакъламакъ ичюн берсе, олар да онынъ эвинден гъайып олсалар, хырсызны тутсалар эгер, хырсыз эки къат телесин.

⁸ Хырсыз тапылмаса эгер, эв сабысы Алланынъ огюне келип, къомшусынынъ шейлерини хырсызламагъанында емин этсин.

⁹ Эгер эки адам бугъа, эшек, урба я да башкъа насылдыр тапылгъан шейнинъ акъкъында: «Менимки», — деп чеккелешселер, озъ акъларыны Аллагъа бильдирсинлер. Кимни Алла къабаатлы деп таныса, о, башкъасына эки къат телесин.

¹⁰ Эгер бирев эшегини, бугъасыны, къоюны, я да башкъа бир айванны къомшусына сакъламакъ ичюн берсе, о да я ольсе, я сакъатланса, я да гъайып олса, буны да кимсе коръмесе, ¹¹ сакълагъан адам къомшусынынъ шейине зарар этмегинде РАББИнинъ адынен емин этсин. Айваннынъ сабысы къомшусынынъ сёзюне ишанмакъ борджлу, къомшу исе бир шей телемесин. ¹² Айванны я да башкъа насылдыр шейни къомшусындан хырсызласа эгер, о айваннынъ сабысына акъкъыны одемек керек.

¹³ Эгер айванны кийик айванлар парчаласа, оны сакълагъан адам парчаларыны шаатлыкъ оларакъ косътерсин. Парчалангъан айван ичюн о, акъкъыны одемесин.

¹⁴ Эгер бир адам башкъасындан борджкъа айван алса, о да, сабысы янында олмагъанда, сакъатланса я да ольсе, борджкъа алгъан адам акъкъыны одесин. ¹⁵ Эгер айван сабысынынъ козю огюнде сакъатланса я да ольсе, борджкъа алгъан адам акъкъыны одемесин. Лякин айван акъча берилип кирагъа алынгъан олса, акъча сабысына къалсын.

Ахлякъ ве дин акъкъындаки къанун

¹⁶ Ким къызны ёлдан урып, онен ятса, о, къызгъа богъча берип, онъа эвленсин. ¹⁷ Амма эгер бабасы къызыны онъа акъайгъа бермеге разы олмаса, о, къызларгъа къоюлгъан богъчагъа тенъ кельген акъчаны телесин.

¹⁸ Ырымджыны сагъ къалдырманъыз.

¹⁹ Айванны апай я да акъай ерине корьген эр ким ольдюрисин.

²⁰ РАББИден гъайры, башкъа аллаларгъа къурбан чалгъан эр ким ёкъ этильсин.

²¹ Ят халкълардан олгъан адамларгъа залымлыкъ этменъиз, оларны хорламанъыз, чюнки сиз озьлеринъиз Мысыр топрагъында кельмешеклер эдинъиз.

²² Не тул апайгъа, не де оксюзге залымлыкъ этменъиз. ²³ Залымлыкъ этсенъиз эгер, олар манъа фигъан къопаргъанда, Мен оларнынъ фигъаныны эшитирим.

²⁴ Ачувым къозгъар, ве Мен сизлерни къылычнен ольдюрим. Апайларынъыз да тул, балаларынъыз да оксюз къалырлар.

²⁵ Меним халкъымдан олгъан фукъарелерге борджкъа акъча берсенъиз эгер, башкъа акъча берген адамлар дайын файыз сорама.

²⁶Эгер башкы адамнын урбасыны залогга алсангыз, кунь баткындже оны кыайтарынгыз, ²⁷чюнки онын устюне кыпатмагы башкы бир шейи ёкы, о, онын урбасы. Урбасыз о, насыл этип юкылайджакы? О, Мангы фыгын кыпаргында, Мен мераметли олгыным ичюн, оны эшитирим.

²⁸Алла аккында яман сёзлер айтмангыз, халкыннын башлыгыны да кыаргымангыз.

²⁹Ашыкыннын биринджи берекетинден, яш шарабынгыздан ве биринджи сыкылган зейтюн ягынгыздан бахшышларны Мангы кетирмеге кечикменгыз. Биринджи догыган огланларынгызны Мангы берингыз.

³⁰Огюзлер, кыойлар ве эшеклерингызнен айны шуны япынгыз: еди кунь биринджи догыган айванлар аналарынын янында кыалсынлар, секизинджи кунюне исе оларны Мангы берингыз.

³¹Сиз Меним азиз адамларымсыз. Онын ичюн тарлада парчаланган айваннын этини ашамангыз, оны копеклерге атынгыз.

23

Адалетлик аккында

¹Ошек ташымангыз. Ялан шаатлыкы этип, джинаетчиге кыол тутмангыз.

²Чокылыкыннын пешинден яманлыккы кыошулмангыз, махкемеде шаатлыкы эткенде, чокылыккы кыошулып, аккыкыатны бозмангыз. ³Фукыаренин махкемесинде де ялынгыз фукыарелигини аджып, ялан айтмангыз.

⁴Душманыннын джоюлган бугасыны я да эшегини тапсангыз эгер, онга кетирингыз. ⁵Душманнын

юк агъырлыгъындан йыккылагъан эшегини корьсенъиз, душманнынъ янындан кечменъиз, эшегини котермеге онъа ярдым этинъиз.

⁶Башкъа адамларнынъ ишлери киби, фукъаренинъ ишини де адалетли чезинъиз. ⁷Ялан шаатлыкъны къабул этменъиз. Акълы ве къабаатсыз адамгъа олюм джезасыны тайинлеменъиз, чюнки Мен бу акъсызлыкъта къабаатлы олгъан адамны багъышламам. ⁸Къапарлар алманъыз, чюнки къапарлар корьген козьни кёр этип, акълыларнынъ ишлерини терс айландыралар.

⁹Кельмешекнинъ джаныны агъырттырманъыз, онъа залымлыкъ этменъиз. Сиз кельмешекнинъ алыны билесинъиз, чюнки Мысыр топрагъында озюнъиз кельмешеклер эдинъиз.

Единджи йыл ве единджи кунъ акъкында

¹⁰Алты йыл тарлаларынъызда ашыкъ сачып, берекетини джыйынъыз, ¹¹единджи йылы исе халкынынъыздан олгъан факъыр-фукъарелер кечинсин деп, олардан къалгъаныны да тарла айванлары ашап битирсинлер деп, топрагъынъда бир шей сачманъыз. Юзюм ве зейтюн багъларыны да ойле асранъыз.

¹²Алты кунъ ишлеринъизни этинъиз, единджи куню исе раатлыкъ куню олсун. Огюзинъизнен эшегинъиз де раатлансынлар, къулунъызнынъ огълу ве кельмешек де нефес алсынлар.

¹³Мен сизге бутюн айткъан шейлеримни тутунъыз. Башкъа аллаларнынъ адларыны айтманъыз, агъызларынынъыздан чыккысын олар.

Учъ буюк Байрам акъкъында

¹⁴Йылда учъ кере Меним Байрамларымны къайд этинъыз.

¹⁵Маясыз Пишкен Пите Байрамыны япынъыз. Мен санъа эмир эткеним киби, баарьнинъ ильк кунълеринде* еди кунъ маясыз пишкен пите ашанъыз, чюнки Мысырдан сиз бу айда чыктып кеткен эдинъыз. Меним огюме кимсе бош къолнен кельмесин.

¹⁶Тарлада сачкъан Биринджи Махсул Байрамыны япынъыз.

Тарладан бутюн берекетинъни джыйгъан сонъ, берекет джыйылув кунълерининъ сонъунда, Махсул Джыйылув Байрамыны да япынъыз.

¹⁷Йылда учъ кере эписи акъайларынъыз Эфендинъ олгъан РАББИнинъ юзю огюне кельсинлер.

¹⁸Меним къурбанымнынъ къаныны маялы отъмекнен берабер Манъа кетирменъыз.

Меним байрам къурбанымдан да ягъ сабагъадже къалдырманъыз.

¹⁹Ернинъ биринджи берекетинден энъ яхшы махсулларыны Алланъ олгъан РАББИнинъ эвине кетиринъыз. Улакъны анасынынъ сютюнде пиширменъыз.

Ваделер ве насиатлар

²⁰Мына сени ёлда къорчаласын ве Мен санъа азырлагъан ерге сени алып барсын деп, Мен сенинъ огюнден

* ^{23.15}Баарьнинъ ильк кунълеринде — къадимий судийдже «Авив айында», къарарнен март, я да апрель айында.

Мелегимни ёллайым. ²¹ Онынъ юзю огюнде озюнгизни низамлы тутунъыз ве Онынъ сёзюни динъленъиз. Онъа къаршы инатланманъыз, чюнки О, Онда Меним адым олгъаны ичюн, гуналарынъызны багъышламаз. ²² Эгер сиз Онынъ сёзюни динълеп, сизге бутюн айткъанларымны япанъыз, Мен душманларынъызнынъ душманы олурым, сизге къаршы чыккъан адамларгъа да къаршы чыкъарым. ²³ Сизинъ огюнден Меним Мелегим кетип, сизни аморлыларгъа, хитлилерге, перизлилерге, ханаанлыларгъа, хивлилерге, ве евуслыларгъа алып кеткенде, Мен бу халкъларны ёкъ этерим. ²⁴ Сиз исе оларнынъ аллаларына табынманъыз ве оларгъа хызмет этменъиз, ишлеринден де орънек алманъыз. Оларны парлап-парчаланъыз, пут ташларыны да йыктынъыз.

²⁵ РАББИге, сизинъ Алланъызгъа хызмет этинъиз, ве Мен сизинъ отъмегинъизни ве сувунъызны багъышлап, хасталыкъларны сизден узакълаштырырым. ²⁶ Сизинъ топрагынъызда апайларынъызнынъ даа догъмагъан балалары тюшмезлер, къадынлар да баласыз олмаз, омюрлеринъиз де узакъ олуру. ²⁷ Мен ойле япарым ки, сизлер кельмезден эвель, адамлар Менден отълерини патлатып шашмалайджакълар, душманларынъызны да сизден къачмагъа меджбур этерим. ²⁸ Огюнгизден азманларны ёлларым, олар да юзюнгиз огюнден хивлилерни, ханаанлыларны ве хитлилерни къуварлар. ²⁹ Амма топракъ бошамасын ве сизге кийик айванлар чокълашмасынлар деп, юзюнгиз огюнден оларны бир йыл ичинде къуваламам. ³⁰ Сизлер бу топракны толдурмакъ ичюн баягъы артып чокълашмагъанынъыздже, оларны сизден яваш-яваш къуварым.

³¹Сынтырларынтызыны Къызыл денгызден башлап Акъ денгызинедже ве сахрадан башлап улу Фират дерьясынадже кечиририм, чюнки бу ернинъ сакинлерини сизге берерим, сиз де оларны юзюнтюз огюнден къуварсынтыыз. ³²Не оларнен, не аллаларынен ангылашма тизментыыз. ³³Манъа къаршы гунагыъа сизни баттырмамакъ ичюн, топрагынынтыызда олар яшамасынлар. Лякин олар сизнен берабер яшасалар эгер, озьлерининъ аллаларына хызмет этмек ичюн, сизлерни къапкъангыъа тюшюрерлер.

24

Къурбанлыкъ огюнде халкънынъ ваделери

¹Сонъ РАББИ Мусагыъа бойле деди:

— Харунны, Надавы, Авихуны ве Израильнинъ етмиш акъсакъалларыны янынъа алып, РАББИге котериль. РАББИге узакътан ибадет этинтыыз. ²РАББИнинъ янына Муса бир озю кельсин, олар исе якъын кельмесинлер, халкъ да онен котерильмесин.

³Муса келип, халкъкыъа РАББИнинъ эписи сёзлерини ве эмирлерини айтып берди. Бутюн халкъ да бир сеснен:

— РАББИнинъ сёзюни тутып, бутюн айткъанларыны япармыз, — деди.

⁴Муса РАББИнинъ эписи сёзлерини язып къойды. Сонъ саба танъда турып, байыр тюбюнде къурбан чалынган ерни япты ве Израиль къабилелерининъ сайысына коре он эки таш къойды. ⁵Сонъ исраилли огъланларгыъа, РАББИге бутюнлей якъылган къурбанларыны чалмагыъа ве таналарны сойып аманлыкъ къурбанларыны

чалмагъа эмир этти. ⁶Муса къаннынъ ярысыны савутларгъа джыйды, къалгъаныны къурбан чалынгъан ерге пускюртти. ⁷Сонъ Васиет китабыны алды ве эшиттирип халкъкъа окъуды. Халкъ исе:

— РАББИнинъ сёзюни тутып, Онынъ бутюн айткъанларыны япармыз, — дедилер.

⁸Муса савутлардаки къанны алып халкъкъа пускюртти ве бойле деди:

— Мына бутюн айтылгъан шейлер акъкъында РАББИ сизлерге эткен васиетнинъ къаны.

⁹Сонъ Муса, Харун, Надав, Авиху ве Исраильнинъ етмиш акъсакъалы байыргъа котерильдилер ве ¹⁰Исраильнинъ Алласыны корьдилер. Онынъ аякъларынынъ тюбюнде темиз кок якъуттан япылгъан, кок дайын тер-темиз олгъан мейданчыкъкъа ошагъан бир шей бар эди. ¹¹Исраилли башлыкълар Алланы корьген олсалар да, Алла оларгъа бир зарар кетирмеди. Башлыкълар анда ашап-ичтилер.

Муса Синай дагъы устюнде

¹²РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Меним огюме байыргъа чыкъ да, мында ол. Исраиллилерни огретмек ичюн, Мен Къанун ве эмирлерни яздым. Оларны Мен сангъа къаядан кесильген ташларнен берабер берерим.

¹³Муса ярдымджысы Ехошуанен барып, Алланынъ байырына котерилип башлады. ¹⁴Акъсакъларгъа исе бойле деди:

— Биз къайтмагъандже, мында къалып турунъыз. Мына сизлернен Харун ве Хур къалалар. Кимде насыл дава олса, оларгъа барсын.

¹⁵Муса байыргъа чыккыш сонъ, байырынъ устюни булут сарды. ¹⁶Алланынъ Шурети Синай дагъына энди, ве онынъ устюни алты кунъ булут къаплай эди, единджи куню исе РАББИ булутнынъ ичинден Мусаны чагъырды. ¹⁷Байыр тѣпесинде олгъан Алланынъ Шурети израиллилерге алевленип янгъан атеш киби корюне эди. ¹⁸Муса, булутнынъ ортасына кирип, байыргъа чыккыш. Байыр устюнде Муса кыркъ кунъ ве кыркъ гедже къалды.

25

Корюшюв Чадыры ичюн бахшышлар аккында

¹РАББИ Мусагъа даа бойле деди:

²— Израиль огъуларына айт ки, олар Манъа бахшышлар кетирсинлер. Эр джаны истеген адамдан Манъа бахшышлар алынъыз. ³Олардан сиз аладжакъ бахшышлар булардыр: алтын, кумюш, тунч, ⁴мор, мавылы кырмазы ве ачыкъ кырмазы юнъ, индже ишленген кетен ве эчки юнюнден япылгъан безлер; ⁵кыйларынынъ дигагъ этилип кырмазы ренкке боялангъан ве индже ишленген терилерини, акация тереклерини; ⁶къандиль ичюн зейтюн ягъы, чешит тюрлю шейлерни ягламакъ ичюн зейтюн ягъгъа къошулгъан гузель къокъулы шейлер ве якъмакъ ичюн къокъулы отлар. ⁷Эфод* ве кокрек торбасы ичюн шохам деген кыйметли ташлар ве дигер,

* ^{25.7}Эфод — руханий урбасынынъ бир кысмы. О ялынъыз кокректен аркъаны къапата эди. Огдеки ве арттаки безлери омузлар устюнде къушачыкларнен багълана эдилер.

козьлерге кьоюлган кыйметли ташлар. ⁸Исраиллилер Манъа Азиз Ерни кьурсунлар, ве Мен оларнынъ араларында яшарым. ⁹Эписини Мен санъа шимди косьтерджек планларыма коре этинъиз. Мескенни ве онынъ эписи алетлерини япынъыз.

Васиет Сандыгъы акъкъында

¹⁰Акация терегинден Сандыкъ яп. Онынъ узунлыгъы 1,13 метр олсун, кенълигинен юксекиги 0,68 метр* олсун. ¹¹Ичини ве тышыны темиз алтыннен къапла, чевре-четинде тёпеден орьнекли чембер яса. ¹²Алтынны иритип дёрт алтын алкъа яп да, оларны ашагъыдаки дёрт кошесине туттур: эки алкъа бир тарафындан олсун, эки алкъа да экинджи тарафындан олсун. ¹³Акация терегинден сырыкълар яса, оларны да темиз алтыннен къапла. ¹⁴Сырыкъларны, оларнынъ ярдымынен Сандыкъны ташымакъ ичюн, онынъ четлеринден, алкъалардан кечир. ¹⁵Сырыкълар Сандыкънынъ алкъаларында даима кечирильген олсунлар, оларны андан алмагъа олмай. ¹⁶Сандыкънынъ ичине Мен санъа берджек Шаатлыкъны кьой.

¹⁷Сандыкънынъ къапагъыны — Мерамет Ерини — темиз алтындан яса: узунлыгъы 1,13 метр, кенълиги исе 0,68 метр олсун. ¹⁸Мерамет Еринен эки Керувлар** бир кесек алтындан япылып, Керувларны дёгюльген шекильде Мерамет Ерининъ эки четинден яса. ¹⁹Бир Керувны

* ^{25.10} 1,13 метр; 0,68 метр — къадимий еудийдже «эки бучукъ аммах»; «бир бучукъ аммах». Бир аммах — 0,45 метр.

** ^{25.18} Керувлар — Аллагъа хызмет эткен коктеки махлюкълар.

бир четинден, экинджи Керувны экинджи четинден яса. Оларны ойле яп ки, кѳапакънынъ эки четинден тюр-тип чыккысынлар.²⁰ Керувларнынъ кѳанатлары Мерамет Ерининъ тѳепесини кѳаплап, юкѳары котерильген олсунлар. Бетлеринен бири-бирине кѳаршы турып, Керувлар Мерамет Ерине тараф баккысынлар.²¹ Кѳапакъны — Мерамет Ерини — Сандыккынынъ устуне кѳой. Сандыккынынъ ичине исе Мен санѳа береджек Шаатлыккыны кѳой.²² Анда Мен сеннен корюшеджегим ве Шаатлыккы Сандыккынынъ устунде олгъан эки Керувнынъ арасындан, Мерамет Ерининъ устунден, санѳа исаиллилер ичюн эписи эмирлеримни санѳа айтаджагъым.

**Раббининъ булунувыны косьтерген пителери
ичюн олгъан стол акккында**

²³ Акация терегинден стол яса. Онынъ узунлыгы 0,9 метр, кенълиги 0,45 метр, юксекиги де 0,68 метр* олсун.²⁴ Оны темиз алтыннен кѳапла, чевре-четинде де орынекли алтын чембер яса.²⁵ Чевре-четинде 10 сантиметр кенълигинде рейка яп, рейканынъ чевре-четине исе алтын чембер яса.²⁶ Стол ичюн дѳерт алтын алкѳа ясап, оларны дѳерт кошесинден, дѳерт аягында пекит.²⁷ Алкѳалар, рейканынъ янында олып, тышарыгѳа баккмаккы кереклер: столны ташымаккы ичюн оларгѳа сырыккылар кечириледжек.²⁸ Сырыккыларны акация терегинден ясап, темиз алтыннен кѳапла. Оларнынъ ярдымынен столны ташырлар.²⁹ Стол ичюн темиз алтындан, ичерлик бахшышларыны

* ^{25,23} 0,9 метр; 0,45 метр; 0,68 метр — кѳадимий еудийдже «эки аммах»; «бир аммах»; «бир бучуккы аммах».

кетирмек ичюн, чанакълар ве пиалалар, гугюмлер ве мешребелерни яп. ³⁰ Столнынъ устуне, Меним козюм огюне даима Меним булунувымны косътерген пителерни къой.

Къандиль акъкъында

³¹ Темиз алтындан къандиль яп. Бу къандиль бир кесек маденден дёгюлип япылмакъ керек. Темели ве сапы, лампадар къоймакъ ичюн чаначыкълары, гоньджелери ве чичеклери алтыннынъ бир бутюн кесегинден япылсынлар. ³² Сапынынъ четлеринден алты пытакъ чыккыс: учь данеси къандильнинъ бир тарафындан, учь данеси де экинджи тарафындан. ³³ Бадем чичегине ошагъан учь чаначыкъ, гоньджелери ве чичеклеринен берабер бир пытакъта олсун, бадем чичегине ошагъан учь чаначыкъ да, гоньджелери ве чичеклеринен экинджи пытакъта олсун. Къандильден чыккыкъан эписи пытакъларда айны ойле олсун. ³⁴ Къандильнинъ сапында исе бадем чичегине ошагъан дёрт, гоньджелери ве чичеклеринен олгъан чаначыкъ олмакъ керек. ³⁵ Олар къандильнинъ алты пытагъы чыккыкъан ерлеринде олсунлар. Эки пытакъ чыккыкъан еринде бир гоньдже, даа эки пытакъ чыккыкъан еринде экинджи гоньдже, даа эки пытакъ чыккыкъан еринде де учюнджи гоньдже. ³⁶ Эм гоньжелер, эм пытакълары къандильнинъ сапындан чыккымакъ кереклер. О, бир бутюн кесектен олып, темиз алтындан япылсын. ³⁷ Онъа еди лампад ясап, лампадарнынъ огдеки тарафыны ярыкълатсынлар деп, оларны къандиль устуне къой. ³⁸ Лампадар ичюн машачыкъларны ве табачыкъларны темиз алтындан яса. ³⁹ Къандильни, бутюн

бу алетлеринен, 35 кило* темиз алтындан япсынлар.
⁴⁰Бакъ, Мен санъа байырда насыл корьсеткен олсам,
 эписи алетлерини тыпкыы ойле де яп.

26

Мескен акъкъында

¹Мескенни он дане индже ишленген кетенден ве ма-
 вылы кырмазы ве ачык кырмазы юнден япылган
 безлерден яса. Оларнын устьлерине усталыкнен Ке-
 рувларны нагышла. ²Эр безнин узунлыгы 12,6 метр
 олсун, кенлиги — 1,8 метр. Эписи безлер бир ольчюде
 олсун. ³Беш безни бири-бирине тиктир, къалган беш
 безни де бири-бирине тиктир. ⁴Бири-бирине тикильген
 биринджи безлернин бир четинден мор безден ильмек-
 лер яса, экинджи бири-бирине тикильген безлернин
 бир четинден де ойле яп. ⁵Биринджи тикильген безлерге
 50 ильмек яса, экинджи бири-бирине тикильген безлер-
 нин четине де 50 ильмек яса. Ильмеклер бири-бирине
 къаршы олмак кереклер. ⁶50 дегмени алтындан япып
 дегмелернен безлерни бири-бирине дегмеле де, бир бу-
 тюнлик олур. ⁷Мескеннин устюни къапатмак ичюн,
 эчки юннен безлер яп. Безлер он бир дане олсун. ⁸Бир
 безнин узунлыгы 13,5 метр олсун, кенлиги 1,8 метр —
 бу бир без. Эписи он бир безнин ольчюси бир олсун.
⁹Беш безни бири-биринен айры тиктир, къалган алты
 безни де бири-бирине айры тиктир. Алтынджы безни

* ^{25.39} 35 кило — къадимий еудийдже «бир киккар», къарарнен
 35 кило.

экиге кьатла, о, Мескеннинъ огюни кьапатсын. ¹⁰Безнинъ бир парчасыны башкьасынен багъламакъ ичюн, экисининъ четлеринде 50-шер ильмек яп. ¹¹50 дане тунч дёгме япып, оларны ильмеклерге кечир де, экиси бир бутюнлик олсун деп, безлернинъ эки парчасыны дёгмеле. ¹²Мескеннинъ арттаки диварындан асылгъан безнинъ бир кьысмындан, четтеки безнинъ ярысы ерде ятсын. ¹³Эчки юнюнден япылгъан без, ондан ашагъы олгъан индже ишленген кетенден япылгъан безден, Мескенни бутюнлей кьапатмакъ ичюн, 0,45-ер метр асылгъан олсун. ¹⁴Тёпесинден даа эки орью яп — бири кьойнынъ дигагъ этилип кьырмазы ренкке боялангъан терисинден, экинджи исе индже ишленген терилерден.

¹⁵Мескен ичюн акация терегинден черчиве яса, олар догъру турсунлар. ¹⁶Оларнынъ узунлыгъы 4,5 метр, кенълиги — 0,68 метр олсун. ¹⁷Эр бир черчивенинъ ашагъы кьысмында эки багълама яп. Мескеннинъ эписи черчивелеринде ойле яп. ¹⁸Мескеннинъ дженубий тарафы ичюн 20 черчиве, ¹⁹бу 20 черчиве тюбюне кумюштен япылгъан 40 темель яса: бир черчиве тюбюне эки темель, черчивенинъ эки багъламасы тюбюне бирер дане олсун. ²⁰Мескеннинъ шималь тарафы ичюн де 20 черчиве яса. ²¹Оларнынъ тюбюне де кумюштен япылгъан 40 темель яса: бир черчиве тюбюне эки темель, черчивенинъ эки багъламасы тюбюне бирер дане олсун.

²²Мескеннинъ арттаки дивары ичюн, гьарп тарафындан алты черчиве яса. ²³Арттаки тарафынынъ кошелери ичюн даа эки черчиве яса. ²⁴Черчивелер эки кьатлы олмакъ керек. Оларнынъ тюплери бири-бирине багълансын, тёпелери де бир алкьагъа багълансын, экиси ичюн

де ойле олсун. Олар эки кошеде турсунлар. ²⁵Бойлеликнен, секиз черчиве олур, оларнынъ тюплерине де кумюштен япылган он алты темель яса: бир черчиве тюбюне эки темель олсун. ²⁶Акация терегинден сырыкълар яса. Мескеннинъ бир тарафындаки черчивелери ичюн — беш сырыкъ, ²⁷экинджи тарафындаки черчивелери ичюн — беш сырыкъ яса ве гъарпкъа бакъкъан арттаки тараф ичюн де — беш сырыкъ яса. ²⁸Ичеридеки сырыкъ, черчивелерининъ орталарындан башындан сонъунадже кечеджек. ²⁹Черчивелерини алтыннен къапла. Сырыкъларны кечирмек ичюн алкъаларны алтындан яп. Сырыкъларны алтыннен къапла.

³⁰Мескенни санъа байырда косътерильгени киби къой.

³¹Мор, мавылы къырмазы, ачыкъ къырмазы юндыен ве индже ишленген кетенден перде яп, онынъ устюне Керуларны усталыкънен нагъышла. ³²О пердени, акация терегинден ясалган, алтыннен къапланган, устьлеринде алтын ченгеллери олган ве кумюштен ясалган дёрт темель устюне турган дёрт дирек устюне ас. ³³Пердени ченгеллерге ас, ве анда, онынъ артына, Шаатлыкъ Сандыкъны кирсет. Перде Мукъаддес Ерни Энъ Мукъаддес Ерден айырыр. ³⁴Энъ Мукъаддес Ерде турган Шаатлыкъ Сандыгъынынъ устюне Мерамет Ери олган къапакъны къой. ³⁵Перденинъ огюнде столны ве столнынъ къаршысына къандильни къой. Къандильни Мескеннинъ дженюп тарафында, столны исе шаркый тарафында къой.

³⁶Мескеннинъ къапусы ичюн, мор, мавылы къырмазы, ачыкъ къырмазы юндыен ве индже ишленген кетенден нагъышланган перде яп. ³⁷Перде ичюн алтын

ченгеллерни ве акация терегинден беш дирек яса. Дирек-лерни алтыннен кѡапла ве оларнынъ тюбюне беш тунч темель яп.

27

Кѡурбан чалынган ер акѡкында

¹Акация терегинден дѡрткоше кѡурбан чалынган ерни яп. Узунлыгынен кенълиги 2,25 метр олсун, юк-секлиги де 1,35 метр олсун. ²Кѡурбан чалынган ернен бойнузларны бир бутюн агъач кесегинден япып, бойнузлары дѡрт кошесинден тюртип чыкъсын. Бутюн ерни тунчнен кѡапла. ³Кѡурбан чалынган ер ичюн куль кѡоп-кѡалары, куречиклер, чанакълар, сенеклер ве комюр табакъларыны яп — эписи алетлерни тунчтан яса. ⁴Онѡ тунчтан чильтернинъ бир чешити олган пармакълыкъ яп. Дѡрт кошесинде дѡрт тунч алкѡа яса. ⁵Чильтерни кѡурбан чалынган ернинъ ашагы кенарындан ойле кѡой ки, ортасына кѡадар етсин. ⁶Кѡурбан чалынган ер ичюн акация терегинден сырыкълар яса да, оларны тунчнен кѡапла. ⁷Кѡурбан чалынган ерни ташыганда, сырыкъларны онынъ эки четинден алкѡаларгѡа кечир. ⁸Кѡурбан чалынган ерни тахтадан яп, ичи кѡувуш олсун. Байыр-да санѡа косътерильгени киби, оны ойле де яп.

Мескен азбары акѡкында

⁹Сонѡ Мескеннинъ азбарыны яса. Азбарнынъ дженюп тарафы ичюн индже ишленген кетенден безлер яп. Узунлыгы азбар бою 45 метр олсун. ¹⁰Безлерни асмакъ ичюн, 20 дирек яса, диреклер тюбюне 20 тунч темель яп.

Диреклердеки ченгеллернен багъламалар кумюштен олсун. ¹¹Шималъ тарафындан айны ойле олсун — узунлыгы 45 метр олгъан безлер. Безлерни асмакъ ичюн, 20 дирек яса, диреклер тюбюне 20 тунч темель яп. Диреклердеки ченгеллернен багъламалар кумюштен олсун. ¹²Азбарнынъ гъарбий тарафындан олгъан кенълигине исе безлернинъ узунлыгы 22,5 метр олсун. Безлер ичюн он дирек олсун, бу диреклернинъ тюбюнде де он темель ясалсын. ¹³Азбарнынъ огюнден, шаркъий тарафындан олгъан кенълигине безлернинъ узунлыгы 22,5 метр олсун. ¹⁴Киришнинъ бир тарафы ичюн безлернинъ кенълиги 6,75 метр олып, олар ичюн учь темели олгъан учь дирек олсун. ¹⁵Экинджи тарафына да безлернинъ кенълиги 6,75 метр олып, олар ичюн учь темели олгъан учь дирек олсун. ¹⁶Азбарнынъ къапусына исе безнинъ кенълиги 9 метр олсун. О, мор, мавылы къырмызы, ачыкъ къырмызы юньден ве индже ишленген ве нагъышлангъан кетенден олсун. Безни асмакъ ичюн дёрт темели олгъан дёрт дирек олсун. ¹⁷Азбарнынъ чевре-четинде олгъан диреклердеки багъламаларнен ченгеллери кумюштен, темеллери исе тунчтан олсун. ¹⁸Азбарнынъ узунлыгы — 45 метр, кенълиги — 22,5 метр олсун. Азбарнынъ четлеринден индже ишленген кетенден япылгъан, тунч темеллердеки диреклерде асылгъан, юксеклиги 2,25 метр олгъан безлер олсун. ¹⁹Къуланмакъ ичюн япылгъан Мескендеки эписи алетлер, оны туткъан эписи къазычыкълар, азбарнынъ безлерини туткъан къазычыкълар да тунчтан олсун.

Къандиль акъкъында эмир

²⁰Исраиль огъуларына эмир эт ки, олар санъа орталыкъны ярыкълатмакъ ичюн къандиль даима якъылып турсун деп, келиде басылгъан темиз зейтюн ягъыны кетирсинлер. ²¹Корюшов Чадырында, Шаатлыкъ Сандыгъыны сакълагъан перденинъ огюнде, Харуннен огъулары РАББИнинъ огюнде къандильни акъшамдан сабагъадже якъаджакълар. Бу исраиллилерге ве оларнынъ эвлятларына эбедий низамнамедир.

28

Баш руханий Харуннынъ урбасы акъкъында

¹Исраиль огъуларындан олгъан Харун агъанъны ве огъланларыны озюнге чагъыр. Харун ве онынъ Надав, Авиху, Элазар ве Итамар деген огъулары Меним руханийлерим олсунлар. ²Шурет ве улу шанлыкъ ичюн Харун агъанъа азиз урбалар яп. ³Мен акъыл-идракъ берген эписи усталаргъа айт ки, олар, Харун Меним баш руханийим олсун деп, оны айырып азиз этмек ичюн онъа азиз урбалар тиксинлер. ⁴Олар тикеджек урбалар булардыр: кокрек торбасы, эфод, усть урба, нагъышлангъан тюп урба, чалма ве бель къушагъы. Агъанъ Харун ве онынъ огъулары Меним руханийлерим олсун деп, оларгъа азиз урбалар тиксинлер. ⁵Усталар мор, мавылы къырмызы, ачыкъ къырмызы юнни, индже ишленген кетенни ве алтынны алсынлар.

⁶Алтындан, мор, мавылы къырмызы, ачыкъ къырмызы юнден ве индже ишленген кетенден усталыкънен

эфодны япсынлар. ⁷О, багылы олсун деп, онынъ уджларында бири-бирине багылагъан, омузлардан кечирильген, эки къушачыкъ олмакъ керек. ⁸Эфоднынъ устюнден кийильген къушакъ да, тамам эфод киби, алтындан, мор, мавылы къырмызы, ачыкъ къырмызы юнден ве индже ишленген кетенден япылмакъ керек.

⁹Эки шохам деген кыйметли ташны ал да, оларнынъ устюнде Исраиль огъуларынынъ адларыны ой. ¹⁰Алты ад бир таш устюнде, алты ад да экинджи таш устюнде, яшларына коре, буюгинден кичигинедже олсун. ¹¹Ташнен чалышкъан уста тамгалар ойгъан киби, ташлар устюнде Исраиль огъуларынынъ адларыны ой да, оларны ювагъа отурт. ¹²Бу эки ташны эфоднынъ къушачыкъларына къой: бу ташлар Исраиль огъуларына хатырлатма олсун. Бу адларны, хатырлатма олсун деп, Харун РАББИнинъ огюнде эки омузындаки къушачыкъларда ташыр. ¹³Даа алтындан юваларны яса. ¹⁴Темиз алтындан эки зынджырчыкъ яса. Олар орюльген шекильде япылып, къушачыкъларнынъ огдеки тарафына, юваларгъа пекитильсин.

Кокрек торбасы акъкъында

¹⁵Къарар чыкъарыладжакъ вакъытта кийильген кокрек торбасыны усталыкънен яса. О да, тамам эфод киби, алтындан, мор, мавылы къырмызы, ачыкъ къырмызы тюсте олгъан юнден ве индже ишленген кетенден япылмакъ керек. ¹⁶Онынъ узунлыгынен кенълиги бирер къарыш* олып о, дёрткоше ве эки къатлы олмакъ керек.

* ^{28.16} *Къарыш* — къадимий еудийдже «бир зерет», къарарнен 23 сантиметр.

¹⁷ Онынъ устюндеки юваларгъа дёрт сырагъа сыралап ташларны къой. Якъут, сары якъут, зумруд ташлары — бу биринджи сыра. ¹⁸ Экинджи сыра: карбункул, кок якъут ве эльмаз. ¹⁹ Учюнджи сыра: яхонт, агат, аметист. ²⁰ Дёртюнджи сыра: хризолит, шохам, яспис. Эписи ташларны алтын юваларгъа къой. ²¹ Израиль огъуларынынъ он эки адына коре бу ташлар он эки дане олсунлар. Эр бир таш устюне, тамгъада олгъаны киби, он эки къабиленинъ бирер ады оюлмакъ керек.

²² Кокрек торбасы ичюн темиз алтындан йип дайын орюльген шекильде зынджырчыкълар яп. ²³ Алтындан эки алкъа япып, оларны кокрек торбасынынъ эки уджуна пекит де, ²⁴ орюльген алтын зынджырчыкъларны кокрек торбасынынъ уджларында олгъан эки алкъагъа кечир. ²⁵ Зынджырчыкъларнынъ эки бош уджуны эки ювагъа пекитип, эфод къушачыкъларынынъ огдеки тарафына пекит. ²⁶ Даа эки алкъа япып, оларны кокректеки торбанынъ эфодгъа яткъан тарафындаки эки уджуна пекит. ²⁷ Ондан сонъ алтындан даа эки алкъа яп да, оларны тамам эфоднынъ къушачыгъы устюнден кельген тикишнинъ янында, эфоднынъ эки къушачыкънынъ тюбюне, ог тарафындан, пекит. ²⁸ Кокректеки торбанынъ алкъаларыны эфоднынъ алкъаларына мор юнден ишленген йипнен багъласынлар. О, эфод къушагъынынъ устюнден олсун ве эфоднынъ устюнден тюшмесин.

²⁹ Харун Мескендеки Мукъаддес Ерге киргенде, РАББИнинъ огюнде даимий хатырлатма киби, Израиль огъуларынынъ адларыны юреги янында, махкеме этмек ичюн кокрек торбасынынъ устюнде ташыйджакъ.

³⁰ Махкеме кокрек торбасына Ур ве Тум* алетлерини къой, ве олар, Харун РАББИнинъ огюне, Мукъаддес Ерге киргенде, онынъ юреги янынъда олурлар. Бойлекликнен, Харун РАББИнинъ огюнде, юреги янынъда даима Исраиль огъуллаарынынъ махкеме алетлерини ташыйджакъ.

Руханийлер ичюн олгъан урба

³¹ Эфоднынъ тюбюнден кийильген руханийнинъ урбасыны мор тюсте эт. ³² Бу урбада баш кирсетмек ичюн агъыз олсун, агъызнынъ четлери тифтильмесин деп, пекинген олсун. ³³ Этегинде бойдан-бой мор, мавылы къырмазы, ачыкъ къырмазы юнден ве индже ишленген кетенден нарчыкълар япып ас, араларындан да бойдан-бой алтын чанъчыкъларны къой. ³⁴ Руханийнинъ усттеки урбасынынъ этегинде бойдан-бой алтын чанъчыкъ ве нарчыкъ, алтын чанъчыкъ ве нарчыкъ олсун. ³⁵ Бу урбаны Харун ибадет эткенде киеджек. Харунгъа ольмемек ичюн, о, Мескендеки Мукъаддес Ерге, РАББИнинъ огюне киргенде ве чыккъанда чанъчыкълар чынъласын.

³⁶ Темиз алтындан тегиз тахтачыкъ яп да, онынъ устюне, тамгъа устюне оюлгъаны киби, «РАББИге Айырылып Азиз Этильген» сёзлерини ой. ³⁷ Оны мор йипнен чалма устюне багълап къой, чалманынъ огюнде олсун. ³⁸ Тахтачыкъ Харуннынъ манълайында олсун. Исраиллер бахшышларны айырып азиз эткенде, эр бир япкъан янълышларыны Харун бойнуна алыр. РАББИ

* ^{28.30} Ур ве Тум — къадимий еудий тилинде «ярыкъ» ве «къусурсызлыкъ» маналарыны анылата.

оларгъа даима яхшы бакъсын деп, тегиз тахтачыкъ эр вакъыт Харуннынъ манълайында олсун.

³⁹Индже ишленген кетенден тюп урбаны ве сарыкъны яп. Даа нагъышлангъан къушакъны яп. ⁴⁰Харуннынъ огъуларына да халатлар, къушакълар ве шурет ве улу шанлыкъ ичюн башларына сарыкълар яп. ⁴¹Эписи урбаларны Харун агъангъа ве онынъ огъуларына кийдир, башларыны зейтюн ягъынен ягъла, руханийлик вазифесине къой ве айырып азиз эт. Сонъ олар Меним руханийлерим олурлар.

⁴²Оларгъа даа белинден янбашларына къадар беденлерини къапаткъан кетенден япылгъан тюбюнден кийилген штан яп. ⁴³Харуннен огъулары, Корюшюв Чадырына киргенде, я да Мескендеки Мукъаддес Ерте ибадет этмек ичюн къурбан чалынгъан ерге якъынлашкъанда, башларына беля кетирмемек ве ольмемек ичюн, бу урбалар оларнынъ устюнде олсунлар. Бу — Харун ве онынъ эвлятлары ичюн эбедий низамнамедир.

29

Руханийлик акъкъында

¹Олар Меним руханийлерим олсунлар деп, сен оларны мына бойле айырып азиз этмек керексинъ: бир яш бузавны ве эки къусурсыз къочкъарны сайлап ал, ²маясыз пишкен пителер, ягънен басылгъан маясыз пителер, пишкен сонъ устьлерине ягъ сюртюльген маясыз пителерни ал. Оларны энъ яхшы богъдай унундан пишир. ³Оларны бир сепетке къойып, сепети такъым кетир ве тананен эки къочкъарны кетир. ⁴Харуннен огъуларыны

Корюшов Чадырынынъ къапусы огюне кетирип, оларны ювундыр. ⁵Хусусий урбаларны алып, Харуннынъ устюне халатны, усть урбаны, эфодны, кокрек торбасыны кийдирип, белини эфоднынъ къушагынен багъла. ⁶Башына чалманы кийдир, чалманынъ устюне де «РАББИге Айырылып Азиз Этильген» язысы олгъан Азизлик таджыны пекит. ⁷Бир шей сюртмек ичюн ягъны ал да, онынъ башына тѣкип, оны ягъла. ⁸Огъуларыны да кетирип, устьлерине халатларны кийдир, ⁹башларына сарыкъ багъла. Харун ве огъуларынынъ беллерине де къушакълар багъла. Эбедий низамнаме боюнджа руханийлик оларнынъ оладжакътыр. Бойле эттирип, Харуннен огъуларыны руханийликке айырып азиз эт.

¹⁰Корюшов Чадыры янына тананы кетирип, Харуннен огъулары онынъ башына къолларыны къойсунлар. ¹¹РАББИнинъ огюнде, Корюшов Чадыры янында тананы сой. ¹²Пармагынынъ тананынъ къанына батырып, къурбан чалынгъан ернинъ бойнузуна сюрт. Къалгъан къанны исе къурбан чалынгъан ернинъ тюбюне тѣк. ¹³Ич алетлерининъ бутюн ягыны ве къара джигернинъ энъ яхшы къысмыны, эки буйрегини ягъларынен берабер ал да, къурбан чалынгъан еринде якъ, тютюни Мангъа котерильсин. ¹⁴Тананынъ этини, терисини ве ич алетлеринен ичеклерини алып, ордудан тыш олгъан ерде якъ. Бу — гуна ичюн къурбан.

¹⁵Бир къочкъарны ал да, Харуннен огъулары онынъ башына къолларыны къойсунлар. ¹⁶Къочкъарны сой ве къанындан алып къурбан чалынгъан ернинъ эписи тарафларына пускюрт. ¹⁷Сонъ къочкъарны парчалап, ич алетлеринен тизлерини юв да, оларны парчалангъан

кысымларына ве башына кьой. ¹⁸Къочкъарны бутюнлей къурбан чалынгъан ер устюнде якъ, тютюни Манъа котерильсин. РАББИ ичюн бутюнлей якъылгъан бу къурбан — тынчландыргъан, мунис къокъу джайраткъан, РАББИге атеште якъылгъан къурбандыр.

¹⁹Экинджи къочкъарны да ал, Харуннен огъулары онынъ башына къолларыны кьойсунлар. ²⁰Къочкъарны сойып, къанындан ал да, Харуннынъ ве огъуларынынъ онъ къулагъынынъ мемелерине, онъ къолларынынъ баш пармакъларына ве онъ аякъларынынъ баш пармакъларына сюрт. Къалгъан къанны къурбан чалынгъан ернинъ чевре-четке пускюрт. ²¹Сонъ къурбан чалынгъан ернинъ устюндеки къаннен берабер бир шей ягъламакъ ичюн ягъны ал да, оны Харуннынъ устуне ве онынъ урбаларына, огъуларынынъ устуне ве оларнынъ урбаларына пускюрт. Бойле этирип, сен Харунны ве онынъ урбаларыны, онен берабер огъуларыны ве оларнынъ урбаларыны айырып азиз этерсинъ.

²²Къочкъарнынъ ягъыны, къуйрукъ ягъыны, ич ягъыны, къара джигернинъ энъ яхшы кысымыны, эки буйрегини ягъларынен берабер ве онъ янбашыны ал. Бу — руханийлерни айырып азиз этмек ичюн къочкъардыр.

²³Бир маясыз пишкен питени, ягънен басылгъан маясыз питени, пишкен сонъ устуне ягъ сюртюльген маясыз питени де РАББИнинъ огюнде олгъан сепеттен ал. ²⁴Буларны эписини Харуннен огъуларынынъ къолларына бер. Олар исе буларны, РАББИге хусусий бахшыш багъышлагъанда, РАББИнинъ огюнде котерсинлер.

²⁵Сонъ буларны эписини оларнынъ къолларындан ал да, къурбан чалынгъан ернинъ устюнде, бутюнлей якъылып

чалынган кърбанынен берабер, РАББИнинъ огюнде хош кърктулар джайрасын деп, якъ. Бу — РАББИге атеште якъылган кърбан. ²⁶Харунны айырып азиз этмек ичюн, кърчкърнынъ кокрек кемигиндеки этни алып, оны РАББИге багышлаганда, РАББИнинъ огюнде котер. Бу сенинъ пайынъ олур.

²⁷Харун ве огъулары ичюн кърчкърнынъ эки кърмыны: котерильген кокрек кемигиндеки этни ве онъ янбашыны айырып азиз эт. ²⁸Келеджекте, исаиллилер РАББИге кърчкърны кърбан чалып, аманлыкъ кърбанларыны я да котерильген бахшышларыны бергенде, кокрекнен онъ янбашы даима Харуннынъ ве огъуларынынъ пайы олсун.

²⁹Харун ичюн тикильген азиз урбалар онынъ эвлятарына кечеджек. О, оларны бу урбаларда ягълап оларга руханийликни береджек. ³⁰Корюшов Чадырына кирип, Мукъаддес Ерде РАББИге ибадет этмек ичюн, Харуннынъ огъуларындан олган янъы баш руханий еди кунъ девамьнда бу урбаларны кийсин.

³¹Руханийлерни айырып азиз этмек ичюн кърчкърны алып, этини Азиз Ерде пишир. ³²Харуннен огъулары бу кърчкърнынъ этини ве сепеттеки пителерни Корюшов Чадырынынъ кърпусы янынъда ашасынлар. ³³Оларга руханийликни бермек ве оларны айырып азиз этмек ичюн кетирген багышлав бахшышларыны ве кърбанларыны тек олар ашамакъ мумкюн. Башкга кимсенинъ буларны ашамагъа акъкъы ёкъ, чюнки о — азизлик. ³⁴Кърчкърнынъ этинден ве пителерден сабагъадже бир шей кълса, кълганьны атеште якъ: оны ашамагъа олмай, чюнки о — азизлик.

³⁵ Харуннен ве огъуларынен эписини тамам Мен са-
нъа эмир эткеним дайын яп. Еди кунъ девамында оларны
руханий эт. ³⁶ Эр кунъ бир тана сойып, гуналардан арын-
макъ ичюн къурбан чал. Къурбан чалынган ерни темиз-
лемек ичюн, гуналардан арындырткъан багъышлав къур-
баныны чал. Сонъ оны ягълап айырып азиз эт. ³⁷ Еди
кунъ девамында къурбан чалынган ерни бойле темизле
ве айырып азиз эт. Сонъ къурбан чалынган ер пек улу
азизлик олур. Онъа тийген эр шей азиз олур.

Эр кунъ чалынган къурбанлар акъкъында

³⁸ Къурбан чалынган ерде сенинъ чаладжакъ къур-
банларынь будыр: даима, эр кунъ эки баш бир яшлы къу-
сурсыз олган къойларны, ³⁹ бир къойны сабадан, экин-
джисини — акъшам. ⁴⁰ Бир къойнен берабер бир кило
богъдай унунен къарыштырылган бир литр зейтюн
ягъыны багъышла, ичерлик бахшышы ичюн бир литр*
шарап. ⁴¹ Экинджи къойны акъшам къурбан чал, оны да
сабадакине ошаган унлу бахшышынен ве айны ойле
ичерлик бахшышынен берабер кетир. Бу — РАББИ
ичюн тынчландырган, мунис къокъудыр. Онъа атеште
якълган къурбан.

⁴² Эр бир кунъ несильден несильге бутюнлей якъл-
ган къурбанны бойле чалынъыз. Оны РАББИнинъ
Огюнде, Корюшюв Чадырынынъ къапусы огюнде чалы-
нъыз. Анда Мен сизлернен корюшип лаф этерим. ⁴³ Анда

* ^{29.40} Бир кило; бир литр — къадимий еудийдже «(эфанынъ) он
пайда бир пайы»; «хининъ дёрт пайда бир пайы». Бир эфа — къа-
рарнен 10 кило. Бир хин — къарарнен 3,8 литр.

Мен истраиллиернен корюширим. Меним Шуретим бу ерни мукъаддес этер. ⁴⁴Мен Корюшов Чадырыны ве къурбан чалынгъан ерни айырып азиз этерим. Харуннен огъуларыны да, олар Мангъа руханийлик этсинлер деп, айырып азиз этерим. ⁴⁵Шу вакъыт Мен истраиллиернинъ арасында яшарым ве оларнынъ Алласы олурым. ⁴⁶Сонъ истраиллиер, Мен — РАББИ, оларнынъ Алласы олгъанымны билерлер. Араларында яшамакъ ичюн, Мен оларны Мысыр топрагындан чыквардым. Мен — РАББИ, истраиллиернинъ Алласы.

30

Къокъулы отларны якъмакъ ичюн ер акъкъында

¹Акация терегинден къокъулы отларны якъмакъ ичюн ерни яп. ²Узунлыгынен кенълиги 0,45 метр олсун. О, дёрткоше олмакъ керек. Юксеклиги 0,9 метр олсун. Ондан бойнузлар тюртип чыкмакъ керек. ³Онынъ тёпесини, четлерининъ чевре-четини ве бойнузларыны темиз алтыннен къапла. Устюне чевре-четине алтын чембер яп. ⁴Алтындан эки алкъа япып, оларны чембернинъ тюбюнде эки четинден пекит. Отларны якъмакъ ерини ташымакъ ичюн алкъалардан сырыкъларны кечир. ⁵Сырыкъларны акация терегинден япып алтыннен къапла. ⁶Отларны якъмакъ ичюн ерини Шаатлыкъ Сандыгыныны къапаткъан перденинъ огюне къой. О, Шаатлыкъ Сандыгынынынъ къапусына — Мерамет Ерине къаршы турсун. Анда Мен сеннен корюширим. ⁷Эр саба лампадарны азырлагъанда, Харун онынъ устюнде къокъулы отларны якъсын. ⁸Акъшам да, лампадарны якъкъанда,

оларны якъсын. Къокъулы отлар РАББИнинъ огюнде несильден несильге якъылсынлар.

⁹Бу ерининъ устюнде башкъа отларны якъманъыз, эм де чалынган къурбанны бутюнлей якъманъыз, пите ве ичерлик бахшышларыны кетирменъиз.

¹⁰Йылда бир кере Харун гуна багъышлав къурбанны чалып, къанны отларны якъмакъ ерининъ бойнузларына сюртип, оны айырып азиз этсин. Бу — несильден несильге эр йыл оладжакъ арынувдыр. Бу ер — РАББИнинъ улу азизлигидир.

Мескен ичюн олган бахшышлар акъкъында

¹¹Сонъ РАББИ Мусагъа даа бойле деди:

¹²— Исраиллилерни сайгъанында, эр бири джаны ичюн РАББИге одеме телесин. Сонъ оларны сайгъанда, араларында веба олмаз. ¹³Эр сайылган адам ярым кумюш* бермек керек. (Кумюш исе 20 гера эди.) Бу акъча — РАББИге бахшыштыр. ¹⁴Йигирми яшындан ве ондан буюк олган эр сайылганлар РАББИге бу акъчаны бермек керектир. ¹⁵Джанларыны сатын алмакъ ичюн РАББИге бахшыш бергенде, бай адам бу акъчадан арткъач бермесин, фукъаре исе ондан эксик бермесин. ¹⁶Исраиллилерден алган одеме кумюшини Корюшюв Чадыры ичюн къулан. Джанлары ичюн акъча берип, исраиллиер бу одемени РАББИнинъ огюнде хатырласынлар.

* ^{30.13} *Ярым кумюш* — мукъаддес шекелнинъ ярысы, къарарнен алты грамм кумюш.

Абдест акъкында

¹⁷ Даа РАББИ Мусагъа бойле деди:

¹⁸ – Абдест алмакъ ичюн тунч савут яп, онъа саджаякъны да тунчтан яса. Оны Корюшов Чадырынен къурбан чалынгъан ернинъ арасына къойып, ичини сувгъа толдур. ¹⁹ Харуннен огъулары ондан сув алып къолларынен аякъларыны ювсунлар. ²⁰ Олар Корюшов Чадырына кирмезден эвель, я да РАББИге къурбан якъмакъ ичюн, къурбан чалынгъан ерге ибадет этмек ичюн якъынлашкъанда, ольмемек ичюн, абдест алсынлар. ²¹ Ольмемек ичюн къолларынен аякъларыны сувнен ювсунлар. Бу олар ичюн, Харунгъа ве онынъ эвлятларына, несильден несильге эбедий низамнаме олсун.

Мукъаддес ягъланув ичюн

къокъулы мельэм

²² Сонъ РАББИ Мусагъа даа бойле деди:

²³ – Энь яхшы гузель къокъулы шейлерден: суву сербест акъкъан мюрден алты кило, гузель къокъулы корицадан онынъ ярысы къадар олсун, я да учь кило, гузель къокъулы къамыштан да учь кило, ²⁴ киддадан учь кило, зейтюн ягъындан дёрт литр* къадар ал. ²⁵ Олардан ягъламакъ ичюн мукъаддес ягъны яса — усталыкънен азырлангъан гузель къокъулы мельэм теркип эт. Бу,

* ^{30.23-24} *Алты кило; учь кило; дёрт литр* — къадимий еудийдже «500 шекел»; «250 шекел»; «бир гин». Бир шекел — къарарнен 12 грамм. Бир гин — къарарнен 4 литр. *Кидда* — корицанынъ бир чешити олгъан шей.

ягъламакъ ичюн мукъаддес ягъ олур. ²⁶ Онен Корюшов Чадырыны, Шаатлыкъ Сандыгыны, ²⁷ столны ве онынъ эписи алетлерини, къандильни ве онынъ эписи алетлерини, мукъаддес къокъулы отларны якъмакъ ичюн ерни, ²⁸ айванларны бутюнлей якъмакъ ичюн къурбан ерини ве онынъ эписи алетлерини, савутны ве онынъ саджаягыны ягъла. ²⁹ Оларны айырып азиз эт де, улу азизлик олур: оларгъа тийген эр шей мукъаддес олур.

³⁰ Харуннен берабер огъуларыны ягълап, олар Меним руханийлерим олсунлар деп, оларны айырып азиз эт.

³¹ Исраиллилерге исе бойле деп айт: «Бу, несильден несильге ягъламакъ ичюн мукъаддес ягъ олур. ³² Башкъа адамларнынъ тенлерини онен ягъламагъа олмай, озълеринъизге де теркибинен онъа ошагъан бир шей япманъыз. О — азизлик: сизлер ичюн азизлик олмакъ керек о! ³³ Ким онъа ошагъан къокъулы ягъ азырласа я да онен башкъа адамны ягъласа, халкъындан ёкъ этилир».

Къокъулы теркип акъкъында

³⁴ РАББИ Мусагъа даа бойле деди:

— Озюнъе мис къокъулы шейлерден ал: натаф сакъызыны, шехелетни, гузель къокъулы галбанны, темиз къара майны*, эписи бир ольчюде олсун. ³⁵ Олардан усталыкънен ягъламакъ ичюн теркипни яса. О, тузлу, темиз ве мукъаддес олсун. ³⁶ Оны уфакъ этип тюйип, Мен санъа ачылгъан Корюшов Чадырындаки Шаатлыкъ

* ^{30.34} *Натаф сакъызы; шехелет; гузель къокъулы галбан; темиз къара май* — бугунъде-бугунъ япылувы ачыкъ айдын белли олмагъан гузель къокъулы шейлер.

огюне кьой: бу сиз ичюн энъ мукъаддес шей омур. ³⁷Бу теркиптеки ягъны озьлеринъизге япманъыз. Бу — РАББИ ичюн айырылгъан энъ мукъаддес шей. ³⁸Ким тютетмек ичюн онъа ошагъан бир шей япса, онынъ джаны халкъ арасындан ёкъ этилир.

31

Усталар акъкъында

¹РАББИ Мусагъа бойле деди:

²— Бакъ, Мен Ехуда къабилесинден Хурнынъ то-руны, Урининъ огълу Бецалелни сайлап алдым. ³Мен оны Алланынъ Рухунен толдурдым, онъа икмет, акъыл-ферасет, бильги бердим ве эр бир ишни усталыкънен япмакъны огреттим. ⁴Онынъ ичюн о, алтыннен, кумюшнен, тунчен япылгъан ишнинъ планыны чызып кереги киби япмагъа, ⁵ташларны кесип юваларгъа кьоймагъа ве эр бир иш ичюн агъач оймагъа да яхшы биле. ⁶Онъа ярдымджы оларакъ Мен Дан къабилесинден Ахисамакънынъ огълу Оголиавны берем. Мен эписи усталаргъа усталыкъ бердим. Санъа эписи эмир эткенлеримни япсынлар: ⁷Корюшов Чадырыны, Шаатлыкъ Сандыгъыны, оны къапаткъан Мерамет Ерини, Чадырнынъ эписи алетлерини, ⁸столны эписи алетлеринен, темиз алтындан япылгъан къандильни эписи алетлеринен, отларны якъмакъ ичюн ерни, ⁹айванларны бутюнлей якъмакъ ичюн къурбан ерини эписи алетлеринен, савутны саджаягъынен, ¹⁰руханийлик этмек ичюн нагъышлангъан урбаларыны: руханий Харунгъа азиз урбаларны ве онынъ огъуларына оладжакъ

урбаларны, ¹¹Азиз Ерде бир шей ягъламакъ ичюн ягъны ве якъмакъ ичюн гузель къокъулы отлардан япылгъан ягъны — эписини Мен сангъа эмир эткенлерим киби япсынлар.

Раатлыкъ куню акъкъында

¹² Даа РАББИ Мусагъа бойле деди:

¹³ — Исраиль огъуларына бойле айт: «Раатлыкъ куньлеримни кутюнъиз, чюнки олар — несильден несильге кечеджек Меннен сизинъ арангыздаки аляметтир. Сонъ сиз, Мен — сизлерни айырып азиз эткен РАББИ олгъанымны акъылларынгызда тутарсыз. ¹⁴ Раатлыкъ кунюни тутунгыз, чюнки о, сиз ичюн мукъаддестир. Ким оны арамласа, ольдюриледжек. Ким раатлыкъ куню иш этип башласа, онынъ джаны халкънынъ арасындан ёкъ этиледжек. ¹⁵ Алты кунь ишлерингизни япынгыз, единджи куню исе — РАББИге багъышлангъан, мукъаддес раатлыкъ кунюдир. Раатлыкъ куню иш эткен эр ким ольдюрильсин. ¹⁶ Исраиллилер раатлыкъ кунюни несильден несильге кутъсюнлер, чюнки бу — эбедий васиеттир! ¹⁷ Бу Меннен Исраиль огъуларынынъ арасында олгъан эбедий аляметтир, чюнки алты кунь ичинде РАББИ коклерни ве ер юзюни яратты, единджи куню исе чалышмайып раатланды».

¹⁸ Эки тегиз ташнынъ устьлеринде Озь къолунен эмирлерини язып, РАББИ Синай дагъында Мусанен лафны токътаткъан сонъ, бу Шаатлыкъ ташларыны Мусагъа берди.

32

Алтын бузав

¹Халкъ Мусанынъ дагъдан чокъ вакъыттан берли тюшмегенини корип, Харуннынъ янына кельдилер ве онъа бойле дедилер:

— Къана, бизге огюмизден кетеджек алланы яп, чюн-ки бу адамнен, бизни Мысыр топрагъындан чыкъаргъан Мусанен не олгъаныны биз бильмеймиз.

²О заман Харун оларгъа бойле джевап берди:

— Апайларынынъ, огъуларынынъ, къызларынынъ къулакъларындан алтын купелерни чыкъарып, манъа кетирингиз.

³Бутюн халкъ къулакъларындаки алтын купелерни чыкъарып, Харунгъа кетирди. ⁴Харун оларнынъ кълларындан кетирген алтынларыны алып иритти ве ондан бузав япты. Шу вакъыт олар:

— Исраиллилер, мына бизни Мысыр топрагъындан чыкъаргъан аламыз! — дедилер.

⁵Буны корьген Харун бузавнынъ огюне кърбан чалынгъан ерни кърды ве:

— Ярын — РАББИге байрам оладжакъ! — деп илян этти.

⁶Айланыр куню олар саба танъда турдылар ве бутюнлей якъылгъан кърбанларны чалдылар, аманлыкъ кърбанларыны да кетирдилер. Сонъ халкъ ашап-ичмеге отурды, сонъундан да шенъленип ороспуланмагъа башлады.

⁷РАББИ исе Мусагъа бойле деди:

— Мындан тюшмеге ашыкь! Мысыр топрагъындан чыкъаргъан халкынынъ ороспуланды! ⁸ Мен оларгъа васиет эткен ёлдан не къадар тез урулдылар олар! Озьлерине алтын иритип, бузавны ясадылар, онъа табынып къурбан чалдылар ве: «Исраилилер, мына бизни Мысыр топрагъындан чыкъаргъан алламыз!» — дедилер.

⁹ — Мен бу халкыны корем, — деди РАББИ Мусыгъа. — О инат бир халкытыр. ¹⁰ Шимди исе Мени къалдыр. Оларгъа къаршы олгъан ачувым къозгъасын, ве Мен оларны къырып ёкъ этейим. Сенден исе улу халкыны асыл этерим.

¹¹ Лякин Муса РАББИге, озюнинъ Алласына яварып башлады ве онъа бойле деди:

— Я РАББИМ, Мысыр топрагъындан улу кучюнънен ве къудретинънен Сен алып чыкъаргъан халкынынъа ачуванма! ¹² Ачувансанъ исе, мысырлылар: «О оларны ёкъ этмек ичюн, дагъларда ольдюрюп, ер юзюнден силип ташламакъ ичюн алып чыкыты», — дейджеклер. Исраилилерге ачуванма ве халкынынънынъ башына беля тюшюрме. ¹³ Сенинъ къулларынынъ олгъан Ибраимни, Исхакъны ве Исраильни акъылынъа кетир. Сен оларгъа: «Эвлятларынынъызны коктеки йылдызлар дайын чокъ сайылы этерим. Мен санъа айткъан топракыны да эвлятларынынъызгъа берерим, ве о топракъ эбедиен оларнынъ олур», — деп Озюнънен емин эткен эдинъ.

¹⁴ Сонъ РАББИ халкынынъ башына япаджакъ беляны тюшюрмеди. ¹⁵ Муса исе айланып дагъдан тюшип башлады. Онынъ къолунда эки Шаатлыкъ ташы бар

эди. Оларнынъ эки, онъ ве терс тарафында оюлгъан язылар бар эди. ¹⁶Ташлар — Алланынъ иши, оларнынъ язылары — Алла ойгъан язылар эди.

¹⁷Ехошуа, шамата котерген халкънынъ сесини эшитип, Мусагъа:

— Ордуда дженк шаматасы, — деди.

¹⁸Лякин Муса:

— Бу енъген адамларнынъ сеслери дегиль, енъильгенлернинъ фигъаны да дегиль. Мен йырлагъан адамларнынъ сеслерини эшитем, — деди.

¹⁹Ордугъа якъынджа келип, бузавнен оюнларны коръген сонъ исе, Мусанынъ ачувы зияде къайнады, ве о, ташларны атып, байыр тюбюнде парлады. ²⁰Олар ясагъан бузавны алып, оны атеш ичинде иритти. Сонъ тоз киби тюйди ве сувгъа сепип, о сувны исраиллигерге ичиртти. ²¹Харунгъа исе Муса бойле деди:

— Бу халкъ сангъа не этти де, сен оларны бу буюк гунагъа батырдынъ?

²²Лякин Харун Мусагъа бойле джевап къйатарды:

— Эфендим, мангъа ачувланма. Бу халкъ яманлыкъкъа азыр олгъаныны сен озюнь билесинъ. ²³Олар мангъа: «Бизге огюмизден кетеджек алланы яп, чюнки бу адамнен, бизни Мысыр топрагъындан чыкъаргъан Мусанен не олгъаныны биз бильмеймиз», — деп айттылар. ²⁴Сонъ мен оларгъа: «Кимде алтын бар, оны чыкъарсын», — дедим. Олар алтынларны чыкъарып мангъа бердилер, мен оны атешке ташладым, ве мына бу бузав чыкъты.

²⁵Муса халкъ баштан чыккъаныны ве душманларынынъ козю огюнде масхара олгъаныны коръди. Бу,

Харуннынъ къабааты эди. ²⁶ Сонъ Муса ордунынъ къапусы огюнде турып:

— Ким РАББИнинъки — яныма келинъиз! — деди.

Онынъ чевре-четине Левий къабилесинден эписи топландылар. Муса оларгъа:

²⁷ — РАББИ, Израильнинъ Алласы бойле деп айта: «Къылычларынъызны алып, орду бою бир башындан экинджи башынадже кечип, агъаларынъызны, достларынъызны, якъынларынъызны ольдюринъиз».

²⁸ Левий къабилесининъ акъайлары Муса айткъаны киби яптылар. О куню халкътан учъ бинъге якъын адам ольдюрильди. ²⁹ Муса оларгъа бойле деп айтты:

— Бугунъ, эр биринъиз огъуларынъызны ве агъаларынъызны ольдюрип, озълеринъизни РАББИге ибадет этмек ичюн айырып эялладынъыз. О, бугунъ сизге багъышлав эндирди.

³⁰ Айланыр куню Муса халкъкъа бойле деди:

— Сиз буюктен-буюк гуна къазандынъыз. Шимди мен РАББИге котерилейим, бельки Онынъ огюнде сизинъ гуналарынъыз ичюн багъышлав сорап олурым.

³¹ Муса РАББИге къайтып кельди ве:

— Я РАББИМ, бу халкъ озюне алтындан алла япып, буюк гуна къазанды. ³² Ялварам, оларнынъ бу гуналарыны багъышла. Багъышламасанъ эгер, адымны Сенинъ Китабындан силип ташла, — деди.

³³ — Меним огюмде гуна къазангъан адамнынъ адыны Мен Китабымдан силип ташларым, — деди РАББИ Мусагъа. — ³⁴ Шимди исе тюшип, Мен санъа айткъан ерге бу халкъны алып кет. Сенинъ огюнден Мелегим

кетеджек. Вакъты-саати кельгенде, Мен исраиллиерни гуналары ичюн джезаларым.

³⁵РАББИ халкыны, Харунгъа яптыргъан алтын бузавы ичюн вебанин джезалады.

33

Синай дагъындан кетмеге эмир

¹Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Мысыр топрагъындан чыкъаргъан халкынынънен берабер мындан чыккып кет ве «оны эвлятларынгъа берерим» деп Ибраимге, Исхакъкъа ве Якъупкъа Мен емин эткен топраккъа ёл ал. ²Мен сенинъ огюнден Мелегимни ёлларым ве ханаанлыларны, аморлыларны, хитлилерни, перизлилерни, хивлилерни ве евуслыларны къуварым. ³Бол-берекетли топраккъа бар. Мен Озюм исе, ёл бою сизлерни ольдюрмемек ичюн, сизлернен бармайджагъым, чюнки сиз инат бир халкъсынъыз.

⁴Халкъ бу къоркъунчлы сёзлерни эшитип, окюр-окюр агълап башлады, ве кимсе устюне ильван такъмады, ⁵чюнки РАББИ Мусагъа бойле деп айткъан эди:

— Исраиллиерге бойле деп айт: «Сиз инат бир халкъсынъыз. Мен сизлернен бир дакъкъа кетсем биле, бирден сизлерни къырып ёкъ этер эдим. Бойлеликнен, ильванларынгъызны чыкъарынгъыз. Мен исе сизлернен не япджагъымны тюшюнип бакъарым».

⁶Исраиллиер Хорев деген дагънынъ янында устъринден ильванларыны чыкъардылар.

Раббинен Корюшов Чадыры

⁷Муса бир чадыр алып, ордудан тыш, авлакѣта олгъан ерде оны кѣойды ве «Корюшов Чадыры»^{*} деп адландырды. РАББИни кѣыдыргъан эр ким ордудан тыш олгъан Корюшов Чадырынынъ янына келе эди. ⁸Эр вакъыт Муса Корюшов Чадырына ёл алгъанда, бутюн халкъ озь чадырларынынъ кѣапусы огюне турып, Муса Корюшов Чадырына кирмегендже, онынъ пешинден бакъып тура эдилер. ⁹Муса Корюшов Чадырына киргенде, булут диреги энип Чадырнынъ кѣапусы огюнде тура эди, ве РАББИ Мусанен лаф эте эди. ¹⁰Чадырнынъ кѣапусы огюнде тургъан булут дирегини корьген сайын, бутюн халкъ озь чадыры янында седждеге кѣапана эди. ¹¹Адам достунен лаф эткен киби, РАББИ де Мусанен юзьме-юзь лаф эте эди. Сонъ Муса ордугъа кѣайта эди, онынъ яш ярдымджысы Нуннынъ огълу Ехошуа исе Чадырда кѣала эди.

Рабби Озь халкъынен олмагъа сѣз бере

¹²Муса РАББИге бойле деди:

— Сен мангъа: «Бу халкъкѣа ёлбашчылыкъ эт», — деп айтасынъ, амма меннен кимни йибереджегинъни мангъа ачмайсынъ. Сен мангъа даа: «Сени пек яхшы билем, сенден мемнюним», — айткъан эдинъ. ¹³Эгер менден мемнюн олсанъ, яварам, мен Сени яхшы бильмек ичюн, ёлларынынъ ач. Сонъ Сен даима менден мемнюн

^{*} ^{33.7}Корюшов Чадыры — бу Чадыр 26-нджы болюкте тасвирленген Чадырдан фаркъ эте.

олурсынъ. Амма бу адамлар Сенинъ халкъынъ олгъанларыны унутма.

¹⁴ – Сенинъ огюнъден Мен Озюм кетип, санъа раатлыкъ берерим, – деди РАББИ Мусагъа.

¹⁵ – Эгер бизнен берабер Озюнъ бармасанъ, – деди Муса, – бизни мындан чыкъарма. ¹⁶ Сен бизнен бармасанъ, Сен менден ве исраиллилерден мемнюн олгъанынъны адамлар насыл билрлер? Амма, бизнен барсанъ, мен ве Сенинъ халкъынъ ер юзюндеки халкълардан фаркълы олурмыз.

¹⁷ – Менден сорагъанларынъны Мен япарым, – деди РАББИ Мусагъа. – Чюнки сенден мемнюним ве сени пек яхшы билем.

¹⁸ – Манъа Шуретинъни косътер, – деди Муса.

¹⁹ – Мен сенинъ огюнъде бутюн эйилигимни косътеририм ве огюнъде «РАББИ» адымны илян этерим, – деди РАББИ Мусагъа. – Кимни аджымагъа истесем – Мен оны аджырым, кимге мерхамет эйлемеге истесем – Мен онъа мерхамет эйлерим.

²⁰ Сонъ даа бойле деди:

– Амма Меним бетимни коръмеге олмай, чюнки бетимни коръген адам сагъ къалмайджакъ.

²¹ Мына Меним янымда, къаянынъ устюнде тур, – деди РАББИ. ²² – Меним Шуретим кечкенде, Мен сени къаянынъ чатлагъына къоярым. Янынъдан кечмегенимдже, устюнъни къолумнен къапатырым. ²³ Къолумны алгъан сонъ исе, сен сыртымны корерсинъ. Бетимни исе сен кормезсинъ.

34

Экинджи таш левалар

¹Сонъ РАББИ Мусагъа бойле деди:

— Эвелькилерине ошагъан эки тегиз таш кес. Мен оларнынъ устюнде, сен парлагъан эвельки ташларда олгъан сёзлерни бир даа язаджагъым. ²Сабагъа азыр олып, Синай дагъына котериль ве анда, дагънынъ тёпесинде, Меним огюме кель. ³Лякин сеннен берабер кимсе котерильмесин ве дагънынъ устюнде кимсе корюльмесин. Малларнен къой-эчкилер биле, дагънынъ янында отла-масын.

⁴Муса эвелькилерине ошагъан эки таш кести. Саба эрте турып, онъа РАББИ эмир эткени киби, Муса эки ташны алып, Синай дагъына котерильди. ⁵РАББИ булут ичинде энди ве, Мусанынъ янында токътап, «РАББИ» адыны илян этти. ⁶РАББИ Мусанынъ юзю огюнде кечти ве бойле илян этти:

— РАББИ, РАББИ! Аджыгъан, эйилик эткен,
тез ачувланмагъан,
пек мераметли ве ишанчлы олгъан Алла!

⁷ О, бинълердже несиллерге мераметини эйлей,
къабаатны, джинаетни, гунаны багъышлай,
лякин джезасыз къалдырмай,
бабаларнынъ къабааты ичюн балаларындан ве
торунларындан
учюнджи ве дёртюнджи несилине къадар сорай.

⁸Муса ашыккып ерге тышти ве седждеге къапанды.

⁹О, бойле деди:

— Эфендим, эгер менден мемнюн олсанъ, яварам, Эфендим, бизнен бар. Бу халкъ инат олса да, бизим джинаетлеримизнен гуналарымызны багъышла, ве биз Сенинъ мулъкюнъ олайыкъ.

РАББИ кене Озь Васиетини айта

¹⁰ — Мына, — деди РАББИ. — Мен сизге васиет этем. Бутюн ер юзюнде ве ич бир халкъта олмагъан аджайип шейлерни эписи исраиллиернинъ огюнде япарым. Араларында сиз яшагъан халкълар Мен сизге япкъан шейлерде РАББИнинъ аджайип ишини корерлер. ¹¹ Мен санъа шимди эмир эткенлеримни тут! Мына, Мен сенден аморлыларны, ханаанлыларны, хитлилерни, перизлилерни, хивлилерни ве евуслыларны къувам. ¹² Бакъынъыз, сиз киреджек топракъта яшагъан адамларнен анълашма тизменъиз. Тизсенъиз эгер, олар сиз ичюн къапкъан олулар.

¹³ Оларнынъ къурбан чалынгъан ерлерини урып йыктынъыз, пут ташларыны парланъыз, Ашера путуна табынма диреклерини кесип ташланъыз!

¹⁴ Сиз РАББИден гъайры, башкъа аллагъа табынманъыз, чюнки Онынъ ады — «Куньджю»! О — Куньджю Алла! ¹⁵ О ернинъ адамларынен анълашма тизменъиз, чюнки олар, аллаларнынъ оглерине ороспуланып, къурбан чалгъанда, сизни де чагъырырлар. Сиз исе оларнынъ къурбанындан ашарсыз, ¹⁶ огъланларынынъ оларнынъ къызларына эвлендирисиз, къызлары аллаларнынъ оглерине ороспуланып, огъуларына да аллаларнынъ оглерине ороспулыкъ эттирлер.

¹⁷ Маден иритип, путлар ясаманъыз!

¹⁸Маясыз Пишкен Пите Байрамыны япынъыз. Мен санъа эмир эткеним киби, тайинленген баарьнинъ ильк куньлеринде* еди кунь маясыз пишкен пите ашанъыз, чюнки Мысырдан сиз бу айда чыктып кеткен эдинъыз. ¹⁹Эписи биринджи догъгъан огъуларынъыз — Менимки. Айванларынъызнынъ да биринджи догъгъан эркек балалары, мал баласы я да къой-эчки баласы да Менимки олсун. ²⁰Эшекнинъ биринджи догъгъан эркек баласы ичюн къой я да эчкининъ эркек баласыны беринъыз. Бермеге истемесенъиз эгер, эшек баласынынъ бойнуны сындырынъыз. Эписи биринджи догъгъан огъланларынъыз ичюн айваннынъ янъы догъгъан баласыны беринъыз. Меним огюме кимсе бош къолнен кельмесин.

²¹Алты кунь чалышынъыз, единджи куню раатланынъыз. Ашлыкъ сачылгъан ве орулгъан вакътында да раатланынъыз.

²²Биринджи богъдай берекетини джыйып, Афталар Байрамыны, я да Биринджи Махсул Байрамыны япынъыз. Берекет джыйылгъан куньлернинъ сонъунда Махсул Джыйылув Байрамыны да япынъыз.

²³Йылда учъ кере эписи акъайларынъыз Исраильнинъ Алласы, сенинъ РАББИнь олгъан Эфендинъ юзю огюне кельсинлер. ²⁴Башкъа халкъларны сенден къувалап, ерлеринъни кенълештирим. Сиз, РАББИнинъ, Алланъызнынъ юзю огюне йылда учъ кере кельгенде, сизинъ топрагъынъызгъа кимсе козь этмез.

* ^{34.18}Баарьнинъ ильк куньлеринде — еудийдже «Авив айында», къарарнен март, я да апрель айында.

²⁵Меним кѳурбанымнынъ кѳаныны маялы питенен берабер Манѳа кетирменѳиз. Песах Байрамынынъ кѳурбаныны да сабаѳадже кѳалдырманѳыз. ²⁶Ернинъ биринджи берекетинден энъ яхшы махсуллары Алланъ олѳан РАББИнинъ эвине кетир. Улакѳны анасынынъ сютюнде пиширме.

²⁷РАББИ Мусаѳа бойле деди:

— Меним бутюн айткѳанларымны яз, чюнки бу сѳзлер-ге эсасланып Мен санѳа ве исраиллилерге Васиег этем.

²⁸Муса аш ашамайып, сув ичмейип, РАББИнинъ янында 40 кунъ ве 40 гедже тура эди. О, Васиег сѳзлерини, Он Эмирни ташларда ойып язды.

Муса Синай даѳындан тюше

²⁹Муса, кѳолларында Шаатлыкѳнен эки ташны тутып, Синай даѳындан тюшти. Онен Алла лаф эткени ичюн бети нурлар джайрата эди, амма Муса буны бильмей эди. ³⁰Харун ве исраиллилер Мусанынъ бети парылдаѳаныны корип, янына бармаѳа кѳоркѳа эдилер. ³¹Лякин Муса оларны чаѳырды, ве Харуннен джемиетнинъ башлыкѳлары онынъ янына кельдилер. Муса оларѳа мураджаат этти. ³²Бундан сонъ эписи исраиллилер онынъ янына кельдилер, ве Муса, онѳа Синай даѳында РАББИ бутюн айткѳанларыны оларѳа эмир этти.

³³Муса оларнен лафыны токътаткѳан сонъ, бетини орътюнен кѳапатты. ³⁴РАББИнен лаф этмек ичюн Муса Онынъ огюне киргенде ве андан чыкѳмаѳанынде, бетинден орътюни ала эди. РАББИнинъ огюнден чыкѳкѳанда исе, РАББИ онѳа не эмир эткен олса, исраиллилерге айтып бере эди. ³⁵Исраиллилер Мусанынъ

бети парылдагъаныны коре эдилер, ве Муса, кене РАББИнен лаф этмек ичюн кирмегендже, бетини ор-
тюнен къапата эди.

35

Раатлыкъ куню акъкъында эмир

¹Муса бутюн Исраиль огъуларынынъ джемиетини джыйып, оларгъа бойле деди:

— РАББИ мына нени япмагъа эмир этти:

²«Алты кунь ишлеринъизни этинъиз, единджи куню-
нюнъиз исе сизлерде мукъаддес олсун: РАББИге ба-
гъышлангъан Раатлыкъ Куню. Ким Раатлыкъ Куню иш
япса, ольдюриледжек. ³Раатлыкъ Кунюнде, яшагъан ер-
леринъизде атеш биле якъманъыз».

Алланынъ Мескени ичюн бахшышлар

⁴Исраиль огъуларынынъ бутюн джемиетине Муса даа бойле деди:

— РАББИнинъ эмир эткени мына:

⁵«РАББИге бахшышлар этинъиз. Эр биринъиз юрегинден къопкъан бахшышыны: алтын, кумюш, тунч, ⁶мор, мавылы къырмазы, ачыкъ къырмазы юнь, индже ишленген кетен ве эчки юнюнден япылгъан безлерни, ⁷къойларынынъ дйбагъ этилип къырмазы ренке боялангъан ве индже ишленген терилерини, акация тереклерни, ⁸къандиль ичюн зейтюн ягъы, чешит тюрлю шейлерни якъмакъ ичюн зейтюн ягъгъа къошулгъан гузель къокъулы шейлер ве къандиллерде якъмакъ ичюн зейтюн ягъгъа къошулгъан къокъулы отларны,

⁹ эфод* ве кокректеки торба ичюн шохам деген кыйметли ташлар ве дигер, козьлерге кююлган кыйметли ташларны, — РАББИге кетирсин.

Алланын Мескени ичюн эшьялар

¹⁰ Аранызда олган яхшы усталар келип, РАББИнин эмир эткенлерини япсынлар: ¹¹ Алланын Мескенини, онын Чадырыны ве устюндеки ортыусини, дгемелерини, черчивелерини, сырыкларыны, диреклерини, темеллерини; ¹² Сандыкны сырыкларынен, кпапакгы олган Мерамет Ерини ве кпаткган пердени; ¹³ столны сырыкларынен ве алетлеринен берабер ве РАББИнин булунувыны косьтерген пителерни; ¹⁴ ярыклатмак ичюн ксандильни эписи алетлеринен, онын лампадарыны ве якып ярыклатмак ичюн зейтюн ягны; ¹⁵ мукьаддес кюкзулы отларны якмак ичюн ерни, онын сырыкларыны, бир шей ягламак ичюн зейтюн ягны, кюкзулы ягны, Мукьаддес Чадырнын кпапусына асыладжак пердени; ¹⁶ айванларны бутюнлей якмак ичюн курбан ерини, онын ичюн тунч пармаклыкны ве онын сырыкларыны эписи алетлеринен, савутны ве онын сажаягыны; ¹⁷ азбарнын безлерини, онын диреклеринен темеллерини ве азбарнын кпапусына асыладжак пердени; ¹⁸ Мукьаддес Чадырнын кязычыкларыны, азбарнын кязычыкларыны ве оларнын йиплерини; ¹⁹ Мукьаддес

* ^{35.9} Эфод — руханий урбасынын бир кысмы. О ялынгыз кокрекнен арканы кпата эди. Огдеки ве артаки безлери омузлар устюнде кушачыкларнен баглана эдилер.

Ерде ибадет этмек ичюн нагъышлангъан урбаларыны, руханийликни беджермек ичюн баш руханий Харунгъа азиз урбаларны ве онынъ огъуларына да урбаларны».

Халкънынъ бахшышлары

²⁰Исраиллилернинъ бутюн джемиети Мусанынъ янынъдан кеттилер ²¹ве бу ишке къолтутмагъа юреги тарткъан ве джаны истеген эр ким келип, РАББИге Корюшов Чадырынынъ эписи кереклеринен берабер ве эписи азиз урбалар ичюн олгъан бахшышларны кетире эди. ²²Акъайларнен апайлар келип, юреклеринден къопкъан, тюрлю алтын шейлерни кетире эдилер: инелер, купелер, юзюклер ве боюнджакъларны. Эр кес РАББИге багъышлап алтын кетире эди.

²³Кимде мор, мавылы къырмызы ве ачыкъ къырмызы юнь, индже ишленген кетен, эчки юнюнден япылгъан безлер, къойларынынъ дивагъ этильген ве къырмызы ренкке боялангъан ве индже ишленген терилери олгъан эр ким оларны РАББИге кетире эдилер. ²⁴Кумюш я да тунчны берип олгъан эр ким, оны РАББИге бахшыш оларакъ кетире эди. Эм де кимде акация тереги олса, эр ким оны мукъаддес Чадырыннынъ чешит кереклиги ичюн кетире эди. ²⁵Эписи уста олгъан апайлар, озъ къолларынен мор, мавылы къырмызы ве ачыкъ къырмызы юнни ишлеп ве индже ишленген кетенни токъуп, оларны кетирдилер. ²⁶Джанлары истеген апайлар усталыкънен эчки юнюнден безлер япа эдилер. ²⁷Башлыкълар исе шохам къыйметли ташларыны ве эфоднен кокректеки торбанынъ юваларына къоюлгъан ташларны, ²⁸къандиль ичюн, ягълайджакъ ягъ ичюн ве къокъулы ягъ ичюн гузель

къокъулы шейлер ве зейтюн ягъыны кетире эдилер.
²⁹Бойлеликнен, эписи юреклери тарткъан исраилли акъайларнен апайлар, Муса ярдымынен РАББИ япмагъа эмир эткен эр бир ишке, озъ истегинен даа чокъ бахшышлар РАББИге кетире эдилер.

Мескенни донатмакъ ичюн сечильген усталар

³⁰Сонъ Муса исраиллилерге бойле деди:

— Бакъынъыз, РАББИ Ехуда къабилесинден олгъан, Хурнынъ торуны, Урининъ огълу олгъан Бецалелни сайлап алды. ³¹О, оны Алланынъ Рухунен толдурды, онъа икмет, акъыл-ферасет, бильги берди ве эр бир ишни усталыкънен япмагъа огретти. ³²Онынъ ичюн о, планлар чызып, алтыннен, кумюшнен, тунчнен кереги киби чалышмагъа биле, ³³ташларны кесип юваларгъа къоймагъа ве эр бир иш ичюн агъач оймагъа да яхшы биле. ³⁴РАББИ онъа ве Дан къабилесинден олгъан Оголиавнен Ахисамакъкъа башкъа адамларны да огретмеге акъыл берди. ³⁵РАББИ оларгъа чешит тюрлю ишлер япмагъа буюк усталыкъ берди, ве олар оймагъа, токъумагъа ве мор, мавылы къырмызы ве ачыкъ къырмызы юннен индже ишленген кетен устюнде нагъыш нагъышламагъа яхшы билелер. Олар тюрлю планлар чызып, чешит шейлерни усталыкънен япмагъа билелер.

36

¹— РАББИ Бецалелнен Оголиавгъа ве башкъа адамларгъа Азиз Ерни ве алетлерини къурмакъ ичюн бильги ве усталыкъ берди. Олар эписи бутюн ишни РАББИ насыл айткъан олса, тамам ойле де япсынлар.

²Муса Бецалелни, Оголиавны, эписи РАББИден усталыкъ алгъанларны ве кимни юреги тартса, эписини ишни башлап чалышмагъа чагъыртты. ³Олар Мусадан, ишни беджермек ичюн, Мукъаддес Чадырнынъ эписи кереклерине исраиллилер кетирген бахшышларны алдылар. Исраиллилер исе озъ истегинен даа чокъ бахшышлар Мусагъа эр саба эп кетире эдилер. ⁴Сонъ Мукъаддес Чадырнынъ тюрлю ишлерини беджерген эписи усталар, ким насыл иш этсе, о ишни ташлап Мусагъа кельдилер ⁵ве онъа бойле дедилер:

— РАББИ япмагъа эмир эткен ишлер ичюн халкъ керегинден зияде кетире.

⁶Муса эмир этип, ордуда бойле илян этильди:

«Азиз Ер ичюн не апайлар, не де акъайлар бахшышлар кетирмесинлер!»

Сонъ халкъкъа бахшышларыны башкъа кетирмеге бермедилер. ⁷Эписи шейлерни япмакъ ичюн керегини арткъачынен кетирген эдилер.

Мескеннинъ япылувы

⁸Ишнен огърашкъан эписи усталар Мескенни он дане индже ишленген кетенден ве мор, мавылы къырмызы ве ачыкъ къырмызы юнъден япылгъан безлерден ясадылар. Оларнынъ устьлерине усталыкънен Керувларны* нагъышладылар. ⁹Эр безнинъ узунлыгъы 12,6 метр эди, кенълиги — 1,8 метр. Эписи безлер бир ольчюде олдылар. ¹⁰Беш безни бири-бирине тиктилер, къалгъан беш безни де бири-бирине тиктилер. ¹¹Бири-бирине тикильген

* ^{35.8}Керувлар — Аллагъа хызмет эткен коктеки махлюкълар.

биринджи безлернинъ бир четинден мор безден ильмеклер ясады, экинджи бири-бирине тикильген безлернинъ бир четинден де ойле яптылар. ¹²Биринджи тикильген безлерге 50 ильмек ясадылар, экинджи бири-бирине тикильген безлернинъ четине де 50 ильмек ясадылар. Ильмеклер бири-бирине къаршы кельдилер. ¹³50 дѣгмени алтындан япып, дѣгмелернен безлерни бири-бирине дѣгмеледилер де, Мескен бир бутюн олды. ¹⁴Мескеннинъ устюни къапатмакъ ичюн, эчки юнунден безлер яптылар. Безлер он бир дане эдилер. ¹⁵Бир безнинъ узунлыгы 13,5 метр эди, кенълиги 1,8 метр — бу бир без. Эписи он бир безнинъ ольчюси бир эди. ¹⁶Беш безни бири-биринен айры тиктирди, къалгъан алты безни де бири-бирине айры тиктирди. ¹⁷Безлерден япылгъан эки парчаны багъламакъ ичюн биринджи без парчасынынъ четинде 50 ильмек япты, экинджи онен багъланаджакъ парчанынъ четине де 50 ильмек япты. ¹⁸Орътюни багъламакъ ичюн, 50 дане тунч дѣгме япты, ве бир бутюнлик олды. ¹⁹Тѣпесинден дивагъ этильген ве къырмызы ренкке боялангъан териден орътю япты, онынъ тѣпесинден исе индже ишленген терилерден даа бир орътю япты. ²⁰Мескен ичюн акация терегинден дос-догъру тургъан черчиве ясады. ²¹Оларнынъ узунлыгы 4,5 метр, кенълиги — 0,68 метр эди. ²²Эр бир черчивенинъ ашагы къысмында эки багъламалар япты. Мескеннинъ эписи черчивелеринде ойле япты. ²³Мескеннинъ дженубий тарафы ичюн 20 черчиве, ²⁴бу 20 черчиве тюбюне кумюштен япылгъан 40 темель ясады: бир черчиве тюбюне эки темель, черчивенинъ эки багъламасы тюбюне бирер дане эди. ²⁵Мескеннинъ шималъ тарафы ичюн де 20 черчиве ясады. ²⁶Оларнынъ тюбюне де кумюштен

япылгъан 40 темель ясады: бир черчиве тюрбуне эки темель, черчивенинъ эки багъламасы тюрбуне бирер дане эди. ²⁷Мескеннинъ арттаки дивары ичюн гъарп тарафтан алты черчиве ясады. ²⁸Арттаки тарафынынъ кошелери ичюн даа эки черчиве ясады. ²⁹Оларнынъ тюрплери бири-бирине багълангъан эдилер, тѣпелери де бир алкъагъа багъланды, экиси ичюн де ойле эди. Олар эки кошеле турдылар. ³⁰Бойлеликнен, секиз черчиве олды, оларнынъ тюрплерине кумюштен япылгъан он алты темель ясады: бир черчиве тюрбуне эки темель эди. ³¹Акация терегинден сырыкълар ясады. Мескеннинъ бир тарафындаки черчивелери ичюн — беш сырыкъ, ³²экинджи тарафындаки черчивелери ичюн — беш сырыкъ ве гъарпкъа бакъкъан арттаки тарафы ичюн де — беш сырыкъ ясады. ³³Черчивелерининъ орталарындан башындан сонъунадже кечеджек ичеридеки сырыкъны ясады. ³⁴Черчивелерини алтыннен къаплады. Сырыкъларны кечирмек ичюн алкъаларны да алтындан япты. Сырыкъларны да алтыннен къаплады. ³⁵Мор, мавылы къырмазы, ачыкъ къырмазы юнден ве индже ишленген кетенден перде япып, онынъ устюне Керувларны усталыкънен нагъышлады. ³⁶Акация терегинден перде ичюн алтын ченгеллери олгъан дѣрт дирек япып, оларны алтыннен къаплады. Диреклер тюрбуне дѣрт кумюш темель япты. ³⁷Мескеннинъ къапусы ичюн мор, мавылы къырмазы, ачыкъ къырмазы юнден ве индже ишленген кетенден нагъышлангъан перде япты. ³⁸Перде ичюн ченгеллери олгъан беш дирек япып, оларнынъ тѣпелерини ве багъламаларыны алтыннен къаплады. Диреклер ичюн беш тунч темель япты.

37

Васиет Сандыгъы

¹Бецалел акация терегинден Сандыкъ япты. Онынъ узунлыгъы 1,13 метр, кенълигинен юксеклиги 0,68* метр эди. ²Ичини ве тышары тарафыны темиз алтыннен къаплады, чевре-четинде орьнекли чембер ясады. ³Алтынны ири-тип, дёрт алкъа япып, оларны ашагъыдаки дёрт кошесине туттурды: эки алкъа бир тарафындан эди, эки алкъа да экинджи тарафындан эди. ⁴Акация терегинден сырыкълар ясап, оларны да темиз алтыннен къаплады. ⁵Сандыкъны ташымакъ ичюн, онынъ четлеринден сырыкъларны алкъалардан кечирди. ⁶Сандыкънынъ къапагъыны — Мерамет Ерини — темиз алтындан ясады: узунлыгъы 1,13 метр, кенълиги исе 0,68 метр эди. ⁷Мерамет Ерининъ эки четинден, дёгюльген шекильде, эки алтын Керувларны ясады. ⁸Бир Керувны бир четинден, экинджи Керувны экинджи четинден ясады. Оларны ойле япты ки, къапакънынъ эки четинден тюртип чыкътылар. ⁹Керувларнынъ къанатлары Мерамет Ерининъ тёпесини къаплап, юкъары котерильген эдилер. Бетлеринен бири-бирине къаршы турып, Керувлар Мерамет Ерине тараф бакъа эдилер.

Теклиф пителери ичюн стол

¹⁰Акация терегинден стол ясады. Онынъ узунлыгъы 0,9 метр, кенълиги 0,45 метр, юксеклиги де 0,68 метр

* ^{37.1} 1,13 метр; 0,68 метр — къадимий еудийдже «эки бучукъ аммах»; «бир бучукъ аммах». Бир аммах — 0,45 метр.

эди. ¹¹Оны темиз алтыннен кѡаплап, чевре-четинде орънекли алтын чембер ясады. ¹²Чевре-четинде он сантиметр кенълигинде рейка япты, рейканынъ чевре-четине исе алтын чембер ясады. ¹³Стол ичюн дѣрт алтын алкѡа ясап, оларны дѣрт кошесинден, дѣрт аягына пекитти. ¹⁴Алкѡалар тышарыгѡа бакѡа эдилер; столны ташымакѡ ичюн оларгѡа сырыкѡлар кечириледжек эди. ¹⁵Сырыкѡларны акация терегинден ясап, темиз алтыннен кѡапады. Олар ярдымынен столны ташырлар. ¹⁶Стол ичюн темиз алтындан, ичерлик бахшышларыны кетирмек ичюн, чанакѡлар ве пиалалар, гугюмлер ве мешребелерни япты.

Кѡандиль

¹⁷Сонъ темиз алтындан кѡандиль япты. Бу кѡандильни бир кесек маденден дѣгди. Темели ве сапы, лампадлар ичюн чаначыкѡлар, гонъдже ве чичеклери бир кесек маденден дѣгюльген эди. ¹⁸Сапынынъ четлеринден алты пытакѡ чыкѡа эди: учъ данеси кѡандильнинъ бир тарафындан, учъ данеси де экинджи тарафындан. ¹⁹Бадем чичегине ошагѡан учъ чаначыкѡ, гонъдже ве чичеклеринен берабер бир пытакѡта эди. Бадем чичегине ошагѡан учъ чаначыкѡ даа, гонъдже ве чичеклеринен экинджи пытакѡта эди. Кѡандильден чыкѡкѡан эписи пытакѡларда айны ойле эди. ²⁰Кѡандильнинъ сапында исе бадем чичегине ошагѡан гонъдже ве чичеклеринен олгѡан дѣрт чаначыкѡ япты. ²¹Олар кѡандильнинъ алты пытагы чыкѡкѡан ерлеринде япылгѡан эдилер. Эки пытакѡ чыкѡкѡан еринде бир гонъдже, даа эки пытакѡ чыкѡкѡан еринде экинджи гонъдже, даа эки пытакѡ чыкѡкѡан еринде эчюнджи гонъдже. ²²Эм гонъджелери, эм пытакѡлары

къандильнинъ сапындан чыккы эдилер. О, бир бутюник олып, бир кесек темиз алтындан япылгъан эди.²³ Онъа темиз алтындан еди лампад, табачыкъларны ве машачыкъларны ясады.²⁴ Къандильни, бутюн алетлеринен, 35 кило* темиз алтындан яптылар.

Къокъулы отларны якъмакъ ичюн ер

²⁵ Акация терегинден мукъаддес къокъулы отларны якъмакъ ичюн ерни япты. Узунлыгынен кенълиги 0,45 метр олып, о, дёрткоше эди. Юксеклиги 0,9 метр эди. Ондан бойнузлар тюртип чыккы эдилер.²⁶ Онынъ тѣпесини, четлерининъ чевре-четини, бойнузларыны темиз алтыннен къаплады. Устюнден чевре-четине алтын чембер япты.²⁷ Алтындан эки алккы япып, оларны чембернинъ тубюнде, отларны якъмакъ ичюн ерни ташымагъа алккылардан сырыкълар кечирмек ичюн эки четинде пекитти.²⁸ Сырыкъларны акация терегинден япып, алтыннен къаплады.²⁹ Сонъ якъмакъ ичюн мукъаддес ягъны азырлады ве буюк усталыкънен, тер-темиз мис къокъулы ягъны япты.

38

Толусынен къурбанны якъмакъ ичюн къурбанлыкъ

¹ О, акация терегинден, узунлыгынен кенълиги 2,25 метр олгъан, дёрткоше къурбан чалынгъан ерни япты. Онынъ юксеклиги 1,35 метр эди.² Дёрт кошесинде тюртип чыккыгъан бойнузлар япты. Бутюн къурбан

* ^{37.24} 35 кило — къадимий еудийдже «бир киккар», къарарнен 35 кило.

ерини тунчнен кѳаплады. ³Кѳурбан чалынган ер ичюн кѳопкѳалар, куречиклер, чанакѳлар, сенеклер ве куль табакѳларыны — эписи алетлерни тунчтан ясады. ⁴Онѳа тунчтан чильтернинѳ бир чешити олган пармакѳлыкѳ япты. Чильтерни кѳурбан чалынган ернинѳ ашагы та-рафынынѳ четлеринден ойле кѳойды ки, ортасына кѳа-дар етти. ⁵Тунч чильтернинѳ дѳрт кошесинде сырыкѳ-ларны кечирмек ичюн дѳрт тунч алкѳа ясады. ⁶Кѳурбан чалынган ер ичюн акация терегинден сырыкѳлар ясап, оларны тунчнен кѳаплады. ⁷Кѳурбан чалынган ерни ташыганда, сырыкѳларны онынѳ эки четинден алкѳа-ларга кечирди. Кѳурбан чалынган ерни тюпсюз, тах-тадан япты.

Тунч савут

⁸Абдест алмакѳ ичюн савутны ве саджаягыны, Ко-рюшов Чадырынынѳ янында хызмет эткен апайлар-нынѳ кузюгеринде олган тунчундан ясады.

Мескеннинѳ азбары

⁹Мескеннинѳ азбарыны да япты: азбарнынѳ дженюп тарафы ичюн перделерни индже ишленген кетенден япты, узунлыгы азбар бою 45 метр эди. ¹⁰Перделерни асмакѳ ичюн 20 дирек ясады, диреклер тюбюне 20 тунч темель япты. Диреклердеки ченгеллернен багѳламаларны кумюш-тен ясады. ¹¹Шималь тарафы да 45 метр эди. О, 20 ди-рек ясады, диреклер тюбюне 20 тунч темель япты. Дирек-лердеки ченгеллернен багѳламаларны кумюштен ясады. ¹²Гѳарбий тарафындан олган перделернинѳ кенѳлиги 22,5 метр эди. Он дирек, оларнынѳ тюбюнде — он темель

эди. Диреклердеки ченгеллернен багламаларны кумюштен ясады. ¹³ Азбарнынъ огюнден, шаркый тарафындан олган кенлиги 22,5 метр эди. ¹⁴ Киришининъ бир тарафы ичюн безлернинъ кенлиги 6,75 метр олып, олар ичюн учь темели олган учь дирек ясады. ¹⁵ Экинджи тарафына да перделернинъ кенлиги 6,75 метр олып, олар ичюн учь темели олган учь дирек ясады. ¹⁶ Азбарнынъ эписи тарафларына асылган перделер индже ишленген кетенден япылган эдилер. ¹⁷ Азбарнынъ чевре-четинде олган диреклердеки багламаларнен ченгеллерни кумюштен, темеллерини исе тунчтан ясады. ¹⁸ Азбарнынъ кьапусына асылган перде мор, мавылы кьырмызы ве ачыкь кьырмызы юнь йиплеринден ве индже ишленген кетенден япылып нагъышнен нагъышланган эди. Онынъ узунлыгы 9 метр, юксеклиги де азбарнынъ перделеринен бир олып 2,35 метр эди. ¹⁹ Перделер ичюн дёрт тунч темель устюнде турган дёрт дирек ясады, оларнынъ ченгеллеринен багламаларыны кумюштен ясады, тепелерини де кумюшнен кьаплады. ²⁰ Мескеннинъ эписи кьазычыкъларынен азбарнынъ кьазычыкъларыны тунчтан ясады.

Мескен ичюн ишленильген маден

²¹ Мына Шаатлыкь Мескенининъ кьурулмасына кеткен масрафларынынъ джедвели. Оны баш руханий Харуннынъ огьлу Итамарнынъ ёлбашчылыгында, Мусанынъ эмиринен Левий кьабилесинден акьайлар тиздилер. ²² Эр шейни исе, Мусагьа РАББИ эмир эткени киби, Ехуда кьабилесинден олган, Хурнынъ торуны, Урининъ огьлу Бецалел япты. ²³ Онъа, Дан кьабилесинден олган Ахисамакьнынъ огьлу Оголиав ярдым этти.

О, усталыкынен оймагъа, планлар чызмагъа ве мор, ма-
вылы кырмазы, ачык кырмазы юндыен ве индже
ишленген кетенде нагыш нагышламагъа биле эди.
²⁴ Азиз Ернинъ эписи алетлерининъ кырулмасына бах-
шыш этилип масраф этильген алтын мукъаддес пара
ольчюсинен кыарарнен 1025 кило* эди. ²⁵ Джемиетнинъ
сайылгъан акъайларындан тюшкен кумюш исе мукъад-
дес пара ольчюсинен кыарарнен 3521 кило** эди. ²⁶ Оны
20 яшындан буюк олгъан, саювгъа тюшкен 603550 адам-
дан джыйгъан эдилер, бир адам башына, мукъаддес па-
ра ольчюсинен, алты грамм***. ²⁷ Мукъаддес Ер ве перде
темеллерининъ япылмасына 3500 кило кумюш кетти. Юз
темель ичюн 3500 кило, я да бир темель ичюн 35 кило
кумюш. ²⁸ 21 кило кумюш исе диреклер ичюн ченгеллер-
нен багламаларыны ясамак ве диреклернинъ тепеле-
рини кыапламак ичюн керек эди. ²⁹ Бахшыш этильген
тунч исе 2480 кило**** эди. ³⁰ Ондан Корюшюв Чадыры
кыапусы диреклернинъ темеллери, кыурбан чалынгъан
ернен онынъ чильтери ве эписи алетлери, ³¹ азбардаки эпи-
си диреклерининъ темеллери, азбарнынъ кыапусындаки
диреклернинъ темеллери ве Корюшюв Чадырынынъ ве
азбарнынъ эписи кыазычыклары япылгъан эди.

* ^{38.24} 1025 кило — кыадимий еудийдже «29 киккар ве 730 шекел». эди.

** ^{38.25} 3521 кило — кыадимий еудийдже «100 киккар» ве «1775 шекел».

Бир киккар — кыарарнен 35 кило; бир шекел — кыарарнен 12 грамм.

*** ^{38.26} 6 грамм — кыадимий еудийдже «бир бека», я да ярым шекел.

**** ^{38.29} 2480 кило — кыадимий еудийдже «70 киккар ве 2440 шекел».

39

Баш руханий Харун ичюн олгъан урба

¹Мусагъа РАББИ эмир эткени киби, усталар, Азиз Ерде ибадет этмек ичюн мор, мавылы къырмазы, ачык къырмазы юнден ибадет урбаларны тиктилер. Олар Харун ичюн азиз урбаларны тиктилер. ²Сонъ алтындан ве мор, мавылы къырмазы, ачык къырмазы юнь йиплеринден ве индже ишленген кетенден эфодны яптылар. ³Олар алтынны башта япрак-япрак эзип, оны индже йиплерге дагъыттылар ве оларны усталыкънен мор, мавылы къырмазы, ачык къырмазы йиплерининъ арасында ве индже ишленген кетенден кечирдилер. ⁴Онынъ уджларында бири-бирине баглангъан, омузлардан кечирильген, эки къайыш яптылар, о, эки уджундан баглы эди. ⁵Эфоднынъ устюнден кийильген къушакъ да, Мусагъа РАББИ эмир эткени киби, тамам эфод киби, алтындан, мор, мавылы къырмазы, ачык къырмазы юнден ве индже ишленген кетенден япылгъан эди. ⁶Сонъ олар шохам деген кыйметли ташларны алып, алтын юваларгъа отуртты, оларнынъ устюнде де Исраиль огъуларынынъ адларыны, тамгъалар устюнде оюлгъаны киби, ойды. ⁷Мусагъа РАББИ эмир эткени киби, бу эки ташны, Исраиль огъуларына хатырлатма олсун деп, эфоднынъ кушачыкларына къойды.

Кокрек торбасынынъ япылувы

⁸Сонъ кокректеки торбаны усталыкънен ясады. О да, тамам эфод киби, алтындан, мор, мавылы къырмазы,

ачыкъ кыырмазы юндыен ве индже ишленген кетенден япылган эди. ⁹ Онынъ узунлыгынен кенлиги бирер кыарыш* олып о, дёрткоше ве эки кыатлы эди. ¹⁰ Онынъ устюндеки юваларгъа дёрт сырагъа сыралап ташларны кыойдылар. Якъут, сары якъут, зумруд ташлары — бу биринджи сыра эди. ¹¹ Экинджи сыра: карбункул, кок якъут ве эльмаз. ¹² Учюнджи сыра: яхонт, агат, аметист. ¹³ Дертюнджи сыра: хризолит, шохам, яспис. Эписи ташлар алтын юваларгъа кыоюлган эдилер. ¹⁴ Исраиль огъуалларынынъ, кичигинден башлап буюгинедже, он эки адына коре бу ташлар он эки дане эди. Эр бир таш устуне, тамгъада олгъаны киби, он эки кыабилелернинъ бирер ады оюлган эди. ¹⁵ Кокректеки торба ичюн темиз алтындан йип дайын орюльген зынджырчыкълар япкъан эдилер. ¹⁶ Алтындан эки юва ве эки алкъа япып, оларны кокректеки торбанынъ эки уджуна пекиттилер де, ¹⁷ орюльген алтын зынджырчыкъларны кокректеки торбанынъ уджларында олган эки алкъагъа кирсеттилер. ¹⁸ Зынджырчыкъларнынъ эки бош уджуны эки ювагъа пекитип, бойлеликнен оларны эфод кыушачыкъларынынъ ог тарафына пекиттилер. ¹⁹ Даа эки алкъа япып, оларны кокректеки торбанынъ, эфодгъа яткъан тарафындаки эки уджуна пекиттилер. ²⁰ Ондан сонъ алтындан даа эки алкъа япып, оларны тамам эфоднынъ кыушачыгы устюнден кельген тикишининъ янында, эфоднынъ эки кыушачыгынынъ тюбуне, ог тарафындан, пекиттилер. ²¹ Мусагъа РАББИ эмир эткени киби, кокректеки торбанынъ

* ^{39.9} *Кыарыш* — кыадимий еудийдже «бир зерет», кыарарнен 23 сантиметр.

алкбаларыны эфоднынъ алкбаларына мор юнден ишленген йипнен багладылар. О, эфод кзушачыгынынъ устюнден эди ве эфоднынъ устюнден тюшмей эди.

Харуннынъ огъулары ичюн урбаларны азырлайлар

²²Эфоднынъ тюбюнден кийильген руханийнинъ урбасыны мор юнден япты. ²³Бу урбада баш кирсетмек ичюн агъыз олсун, агъызнынъ четлери тифтильмесин деп, баш кечирмек ичюн агъзыны пекитти. ²⁴Урбаларнынъ этегинде бойдан-бой мор, мавылы кзырмызы ве ачык кзырмызы юнден ве индже ишленген кетенден нарчыклар яптылар. ²⁵Темиз алтындан чанчыкларны япып, нарчыкларнынъ араларында, урбанынъ этегинде, бойдан-бой асып чыктылар. ²⁶Бойдан-бой чанчык ве нарчык, чанчык ве нарчык олды. Мусагъа РАББИ эмир эткени киби, бу урба ибадет этмек ичюн эди. ²⁷Харун ве огъулары ичюн индже ишленген кетенден япылган руханийлик халатларыны тиктилер. ²⁸Индже ишленген кетенден чалманы, башларына саргыларыны, тюп урбаны япты. ²⁹РАББИ Мусагъа эмир эткени киби, мор, мавылы кзырмызы, ачык кзырмызы юнден йипишли кзушакны яптылар. ³⁰Темиз алтындан Азизлик таджи ичюн тегиз тахтачык япып, онынъ устюне, тамгъа устюне оюлганы киби, «РАББИге Айырылып Азиз Этильген» сёзлерини ойдылар. ³¹Мусагъа РАББИ эмир эткени киби, тахтачыкны мор йипнен чалма устюне багладылар.

Ишлернинъ сонъу

³²Бойлеликнен, Корюшюв Чадырынынъ бутюн ишлери япылып биткен эди. Исраиллилер, РАББИ Мусагъа насыл эмир эткен олса, ойле де эписини эттилер. ³³Сонъ Мусагъа Мескенни: Чадырны ве онынъ алетлерини, дѣгмелерини, черчивелерини, сырыкъларыны, диреклерини, темеллерини, ³⁴къырмазы ренкке боялангъан къой-эчки терилеринден япылгъан орътюни ве индже ишленген териден япылгъан орътюни, къапаткъан пердени, ³⁵Шаатлыкъ Сандыгъыны сырыкъларынен ве оны къапаткъан Мерамет Еринен, ³⁶столны алетлеринен барабер ве РАББИнинъ булунувыны косътерген пителерни, ³⁷темиз алтындан япылгъан къандильни эписи алетлеринен, онынъ устуне къоюлгъан лампадарынен барабер эписи алетлерини ве якъып ярыкълатмакъ ичюн зейтюн ягъны, ³⁸къокъулы отларны якъмакъ ичюн алтындан япылгъан ерни, бир шей ягъламакъ ичюн зейтюн ягъны, мис къокъулы ягъны ве Чадырнынъ къапусына асыладжакъ пердени, ³⁹тунчтан япылгъан къурбан ерини, онынъ ичюн тунч пармакълыкъны, онынъ сырыкъларыны эписи алетлеринен, савутны ве онынъ сажаягъыны, ⁴⁰азбарнынъ перделерини, онынъ диреклеринен темеллерини ве азбарнынъ къапуларында олгъан пердени, къазычыкъларыны ве йиплерини, Мескеннинъ Корюшюв Чадырында ибадет этмек ичюн олгъан эписи алетлерни, ⁴¹Азиз Ерде ибадет этмек ичюн нагъышлангъан урбаларны: руханийликни беджермек ичюн, баш руханий Харунгъа азиз урбаларны ве онынъ огъуларына тикильген урбаларны кетирдилер. ⁴²РАББИ

Мусагъа насыл эмир эткен олса, израиллилер эписи бу ишлерни ойле де яптылар. ⁴³Муса оларнынъ бутюн эткен ишини козьден кечирди ве, олар оны тамам РАББИ эмир эткени киби япкъанларыны корип, оларны багъышлады.

40

Мескеннинъ азиз этилюви

¹РАББИ Мусагъа бойле деди:

² — Биринджи айнынъ биринджи кунюнде Мескенни — Корюшов Чадырыны кьой. ³ Анда Шаатлыкъ Сандыгъыны кирсетип кьой да, оны перденен къапат. ⁴ Сонъ столны кетирип, устюне эписи шейлерини кьой. Къандильни кетирип, онынъ устюне лампадарыны кьой. ⁵ Къокъулы отларны якъмакъ ичюн алтындан япылгъан ерни Шаатлыкънынъ огюнден кьойып, Мескеннинъ къапусына пердени ас. ⁶ Сонъ айванларны бутюнлей якъмакъ ичюн къурбан ерини Мескеннинъ — Корюшов Чадырынынъ къапусы огюнде кьой. ⁷ Абдест алмакъ ичюн савутны Корюшов Чадырынен къурбан ерининъ арасына кьойып, ичини сувгъа толдур. ⁸ Азбарны безлернен къоралап, азбарнынъ къапусына пердени ас. ⁹ Якъыладжакъ ягъны алып, онен Мескенни ве ичинде олгъан эр бир шейини ягълап, оны ве онынъ эписи алетлерини айырып азиз эт. Сонъ о азизлик олур. ¹⁰ Айванларны бутюнлей якъмакъ ичюн къурбан ерини ве онынъ бутюн алетлерини ягълап, къурбан ерини айырып азиз эт. Сонъ къурбан ери пек улу азизлик олур. ¹¹ Абдест алмакъ

ичюн савутны саджаягъынен ягълап, оларны айырып азиз эт. ¹²Харуннен огъуларыны Корюшюв Чадырынынъ къапусына кетирип, оларны ювундыр. ¹³Харуннынъ устюне азиз урбаларыны кийдирип, оны ягънен ягълап, айырып азиз эт. О, руханий оларакъ Манъа хызмет этеджек. ¹⁴Огъуларыны да кетирип, устьлерине руханийлик халатларыны кийдир. ¹⁵Бабалары киби, оларны ягънен ягъла. Сонъ олар руханий оларакъ Манъа хызмет этеджеклер. Бойле этип, ягънен ягъланып, олар ве оларнынъ эвлятлары эбедиен руханий оладжакълар.

¹⁶Муса, РАББИ онъа насыл эмир эткен олса, эписини ойле де этти. ¹⁷Мысырдан чыккъанларына экинджи йылнынъ биринджи айындаки биринджи кунюнде Мескен къоюлгъан эди. ¹⁸Муса Мескенни къойгъанда, темеллерини къойды, черчивелерини котерди, сырыкъларыны кечирди ве диреклерини къойды. ¹⁹Сонъ Мескеннинъ устюнден орътюни джайратты, орътюлернинъ устюни де, РАББИ эмир эткени киби, даа бир орътюнен къапатты. ²⁰Шаатлыкъны алып, Сандыкънынъ ичине къойды, Сандыкънынъ алкъаларындан сырыкъларны кечирди ве тѣлесине къапакъ олгъан Мерамет Ерини къойды. ²¹Сандыкъны Мескен ичине кирсетип ве оны къапаткъан пердени асып, РАББИ онъа эмир эткени киби, Шаатлыкъ Сандыгъыны къапатты. ²²Корюшюв Чадырында, Мескеннинъ шималь тарафында, перденинъ огюнде столны къойды. ²³Столнынъ устюне, РАББИ онъа эмир эткени киби, Муса РАББИнинъ огюнде сыранен пителерни къойды. ²⁴Сонъ Корюшюв Чадырында, Мескеннинъ дженюп тарафында,

столнынъ къаршысында къандильни къойып, ²⁵РАББИ эмир эткени киби, РАББИнинъ огюнде лампадарны къойды. ²⁶Корюшов Чадырында, перденинъ огюнден, алтындан япылгъан ерни къойып, ²⁷РАББИ онъа эмир эткени киби, ерининъ устюнде мис къокъулы отларны якъты. ²⁸Сонъ Корюшов Чадырынынъ къапусына пердени асты. ²⁹Айванларны бутюнлей якъмакъ ичюн къурбан ерини Мескеннинъ — Корюшов Чадырынынъ къапусы огюне къойды ве, РАББИ онъа эмир эткени киби, онынъ устюнде айванлар къурбанларыны чалып бутюнлей якъты ве ашлыкъ бахшышларыны кетирди. ³⁰Корюшов Чадырынен къурбан ерининъ арасында абдест алмакъ ичюн савутны къойып, ичини сувгъа толдурды. ³¹О савуттан Муса, Харун ве онынъ огъулары сув алып къолларынен аякъларыны юва эдилер. ³²РАББИ Мусагъа эмир эткени киби, Корюшов Чадырына киргенде, я да къурбан чалынгъан ерге якъынлашкъанда, даима абдест ала эдилер. ³³Сонъ Мескеннинъ ве къурбан ери азбарынынъ чевре-четини къоралады ве азбарнынъ къапусына перделерни асты. Бойле эттирип, Муса ишини битирди.

Мескен устюндеки булут

³⁴Сонъ Корюшов Чадырынынъ устюни булут сарды, ве Мескеннинъ ичини РАББИнинъ Шурети толдурды. ³⁵Муса Корюшов Чадырынынъ ичине киралмай эди, чюнки булут оны сарып алгъан эди, ве РАББИнинъ Шурети Мескенни толдургъан эди.

³⁶Исраиллилернинъ бутюн долашкъан вакъытларында, Мескеннинъ устюнден булут котерильгенде, олар

ёлгъа чыкъа эдилер. ³⁷ Булут котерильмесе эгер, олар, о, котерильмегендже, ёлгъа чыкъмай эдилер. ³⁸ Бутюн до-
лашкъан вакъытларында, эписи исаиллиернинъ ко-
зю огюнде, Мескеннинъ устюнде куньдюз РАББИ-
нинъ булуты эди, геджесинен исе атеш эди.